

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки**

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

**МАТЕРІАЛИ
IV Всеукраїнської наукової конференції
(28 жовтня 2022 року, м. Харків)**

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки**

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

**МАТЕРІАЛИ
IV всеукраїнської наукової конференції
(28 жовтня 2022 року, м. Харків)**

Харків – 2022

Редакційна колегія:

Валерій РЄЗНІКОВ, доктор наук з державного управління, доцент
Дмитро МИКОЛЕНКО, доктор історичних наук, доцент
Віталій СОЛОВИХ, доктор наук з державного управління, професор
Олена ДОЦЕНКО, кандидат юридичних наук, доцент
Тетяна АЛЕКСЄЄВА, кандидат економічних наук, доцент
Євгенія СОЛОВИХ, кандидат політичних наук, старший викладач
Валерія УСІКОВА, фахівець першої категорії

Адреса редакційної колегії:

61022, м. Харків, майдан Свободи 6, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, к. 264, тел. (057) 705-10-59, e-mail: konferenciamvmitab@gmail.com

Рекомендовано до видання рішенням Вченої Ради факультету
Міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(Протокол № 4)

Стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу : Матеріали ІV всеукраїнської наукової конференції (м. Харків, 28 жовтня 2022 року) / За ред. Д. В. Миколенка, В. П. Солових. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. 131 с.

До збірника матеріалів ІV всеукраїнської наукової конференції увійшли тези, які присвячені проблемам та перспективам дипломатичних відносин. Тематика конференції має стати платформою для обговорення викликів, що постали перед Європейським Союзом, зокрема, предмет обговорення складають такі питання як: трансформація публічної дипломатії Європейського Союзу в умовах глобалізації; еволюція сучасної моделі дипломатії; традиції та новації; дипломатичні відносини між Україною та Європейським Союзом; історія, сучасний стан і перспективи; цифрова дипломатія та інформаційна безпека тощо.

У збірнику збережено стиль, орфографію, пунктуацію авторських текстів. Відповідальність за зміст доповідей несуть автори цих доповідей.

УДК 327:061.1ЄС](063)

© ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022

ЗМІСТ

Ахалаіа Д. Н., Горбань Д. О. Екологічна політика Німеччини: стан та перспективи	8
Баландіна О. Є., Білоусова Т. В. Досвід використання інструментів е-демократії у країнах ЄС: орієнтири для України	13
Бутенко А. С. Реалізація зовнішньої політики Італії засобами «м'якої» сили	18
Вінникова Н. А. Штучний інтелект в оборонно-безпековій політиці Європейського Союзу	21
Волошина В. В. Санкційна Політика Європейського Союзу проти РФ через вторгнення в Україну	26
Ганжа Д. Молодіжна політика Німеччини – приклад для України	31
Глебова А. О. Цифрові компетенції сучасних фахівців: безпекові аспекти у контексті глобалізаційних викликів	35
Гудима А. О. Сучасний стан політики мультикультуралізм західної Європи	39
Доценко О. М. Політико-правові інструменти протидії тероризму в Європейському Союзі	43
Здоровко С. С. Екологічна політика ЄС	48
Здоровко С. Ф., Здоровко С. С. Україна на шляху до вступу до ЄС	53
Кліпкова Г. О. Валютна політика Євросоюзу та її вплив на його розширення	57
Коваленко С. В. Електронний квиток як один із елементів в процесі розбудови цифрової інфраструктури територіальної громади	59
Крюков О. І., Цимбал Б. М. Соціальні принципи забезпечення безпеки особистості в системі публічного управління	62
Кузнєцова М. Є. Європейський Союз в умовах трансформації сучасної системи міжнародних відносин	65
Куц Ю. О., Сергєєва О. Ю. Моделі формування Української національної ідентичності: Європейський вимір	68
Мартиненко Н. В., Дрощенко Т. Ю. Міжнародні стандарти захисту прав споживачів фінансових послуг	72
Медведєва М. Є. Роль діаспори в формуванні іміджу України в країнах ЄС	77
Мовчан Є. В., Ковтун К. В. Роль німецько-українських відносин у формуванні стратегічних взаємозв'язків між провідними державами-членами ЄС	79
Руденко Р. С. Реакція Європейського Союзу на гібридну агресію Росії проти України	83
Сободєєва А. О. Перспективи розширення Європейського Союзу в сучасних умовах: питання Туреччини	87

Солових В. П. Електронне урядування в умовах військової агресії	90
Солових Є. М. Трансформація журналістських стандартів в умовах війни: Інформаційно-безпековий аспект	93
Тимченко Л. Д., Кононенко В. П. Процедура взаємного узгодження в механізмі вирішення податкових спорів в зовнішній політиці ЄС та України	98
Усікова В. І. Культурна політика і дипломатія ЄС	103
Хижняк Л. М., Хижняк О. В. Соціальні блокатори стратегічного бачення зовнішньої політики Європейського Союзу	105
Циватий В. Г. Дипломатії Європейського Союзу в умовах поліцентричного світоустрою ХХІ століття: міжнародно-політичний, комікаційний та інституціональний дискурси	110
Чернишова Л. О., Губа А. Е. Етнополітична дезінтеграція України в умовах російської воєнної агресії	115
Чиж В. А. Українсько-Російська та Македонсько-Болгарська війни за історичну спадщину у 1992–2022 роках: спроба порівняльного аналізу	120
Шепелевич Н. О. Спільна зовнішня політика ЄС та США: пріоритетні напрями та перспективи їх реалізації для України	126

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ахалаїа Діана Нугзаріївна

студентка 3-го курсу групи УМВ-31 факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Горбань Дар'я Олександрівна

студентка 3-го курсу групи УМВ-31 факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

У ХХ столітті з активним розвитком індустріалізації та надмірним зростанням викидів парникових газів в атмосферу, Німеччина стикається з серйозними екологічними проблемами, що, у результаті, призводить до виникнення в країні суспільних рухів та партій із захисту навколишнього середовища.

У Німеччині екологічна політика почала формуватися як самостійна галузь політики наприкінці 1960-х років. У 1969 році в міністерстві внутрішніх справ ФРН створили відділ із захисту навколишнього середовища [2, с. 180]. Важливою віхою в історії стало прийняття в 1971 році першої екологічної програми федерального уряду, де були викладені найбільш прогресивні для того часу загальні напрямки екологічної політики. Вони включали такі пункти:

1. Екологічна політика – це сукупність усіх заходів, які необхідні, по-перше, для збереження навколишнього середовища, необхідного для міцного здоров'я та гідного існування людини, по-друге, для захисту ґрунту, повітря, води, флори та фауни від згубного впливу втручання людини.

2. Сплачувати за спричинення шкоди навколишньому середовищу повинен суб'єкт (принцип «забруднювач платить»).

3. Технологічний прогрес має відбуватися в екологічно чистий або дбайливий спосіб. Однією з цілей цієї програми є сприяння розвитку технології, застосування якої має незначний негативний вплив на навколишнє середовище або взагалі ніякого.

4. Охорона навколишнього середовища стосується кожного громадянина. Федеральний уряд вважає сприяння екологічній обізнаності важливим компонентом своєї екологічної політики.

5. Захист навколишнього середовища вимагає міжнародного співробітництва. Федеральний уряд готовий до цього в усіх сферах і підтримує міжнародні угоди [8, с. 5].

У своєму вступі до цієї програми міністр внутрішніх справ Ганс-Дітріх Геншер зазначив, що охорона навколишнього середовища «повинна не тільки реагувати на шкоду, яка вже сталася, але й повинна запобігати розвитку майбутніх збитків шляхом обережності та планування» [8, с. 5]. Цією заявою влада показала, що відтоді надає особливого значення темі екології. Важливою частиною цієї політичної кампанії було стимулювання наукових досліджень, які дозволили проаналізувати багато проблем навколишнього середовища та його захисту. Засоби масової інформації теж почали активно висвітлювати цю тематику [2, с. 180].

Починають створюватися організації як на міжнародному (Greenpeace 1971 р.), так і на регіональному рівнях (Асоціація охорони навколишнього середовища та природи (BUND) 1975 р., Німецька екологічна організація (Deutsche Umwelthilfe) 1975 р.), котрі, разом з вже існуючими (Союз охорони природи Німеччини (NABU) 1899 р., Німецький союз природоохоронних об'єднань (DNR) 1950 р., Всесвітній фонд дикої природи (WWF – World Wildlife Fund For Nature) 1961 р.), долучаються до боротьби за збереження навколишнього середовища [5]. Передусім вони виступали проти ядерних випробувань, забруднення морів, повітря та ґрунтів, а також проти шкідливих виробництв та атомних електростанцій. Організації й донині борються за майбутнє, в якому людина і природа зможуть жити в гармонії.

Питання збереження навколишнього середовища назавжди викорінили у політичну сферу з появою у 1980 році політичної партії «Зелених» (Die Grünen), які й сьогодні продовжують боротьбу за захист клімату, екологічно чистий транспорт і стійке сільське господарство, що зберігає біорізноманіття, за припинення будівництва та експлуатації всіх атомних електростанцій, за стійку економіку, яка використовує можливості цифровізації і створює кліматично нейтральне процвітання. «Зелені» активно просувають альтернативні джерела енергії та комплексну програму енергозбереження. Партія наразі має 118 місць з 736 в Бундестазі та 21 із 96 німецьких місць у Європарламенті [7]. Партія «Зелених», на нашу думку, є прикладом для багатьох міжнародних, регіональних й локальних організацій та партій, які борються за екологічні зміни заради спільного майбутнього.

Сьогодні німецькі регіони характеризуються дуже високим ступенем розвитку відновлюваної енергетики. Якщо в 1990 р. частка відновлюваних джерел у валовому споживанні електроенергії становила 3,4%, то в 2019 р. цей показник досяг 45,4%. Не дивно, що деякі експерти почали називати Німеччину

«першою в світі великою економікою відновлюваної енергії». Серед великих джерел відновлюваної енергії в Німеччині існує гідроенергетика (генерація якої не змінювалася протягом останніх трьох десятиліть), енергетика від сили вітру, сонця та біомаси (їхня частка швидко зростає). Відносно меншу частку становить спалювання геотермальних або біогенних відходів. Однак використання відновлюваних джерел енергії в транспортному секторі та в галузі опалення в Німеччині все ще відносно низьке.

Закон про відновлювальну енергетику узгоджується з амбітними кліматичними цілями ЄС до 2030 р. Згідно з новим законом заплановано збільшити потужність сонячної енергії до 100 ГВт, наземних вітряків до 71 ГВт, біоенергетики до 8,4 ГВт і берегових вітряків до 20 ГВт до кінця десятиліття. Зазначені цілі трохи перевищують орієнтири «Програми дій щодо клімату на 2030 рік», ухваленої наприкінці 2019 р. [3, с. 469].

Потужність відновлюваної енергетики країни в 2021 році становила 138.1 ГВт. З них: потужність біогазу склала 7,6 ГВт, біоенергетики - 10,4 ГВт, вітроенергетики - 63,7 ГВт, сонячної енергетики 58,4 ГВт [9]. Ми можемо побачити, що Німеччина поступово здійснює поставлені цілі й у деяких галузях навіть вже перевищує, зазначені у програмі, показники, зокрема у біоенергетиці.

Німеччина займає друге місце в Європі за рівнем споживчих цін на електроенергію. Проте громадська підтримка агресивного переходу на відновлювані джерела енергії становить вражаючі 92%. Враховуючи різноманітність інструментів, що використовуються для досягнення «зеленої» Німеччини, мета вже не здається такою нереалістичною. Природне середовище Німеччини краще відповідає розвитку вітрової енергетики, хоча сонячну систему можна вважати заміною існуючих вугільних електростанцій [3, с. 473].

Національна система торгівлі викидами стимулює перехід на екологічно чисті альтернативи в секторах транспорту та опалення. У рамках цієї системи торгівлі викидами палива, яка розпочалася у 2021 року, викиди парникових газів від спалювання мазуту, природного газу, бензину та дизельного палива обкладаються щорічно зростаючим податком на CO₂. Ціна на сертифікат викидів, який дає право власнику виділяти одну тону парникових газів, становить 25 євро і буде підвищена до 55 євро до 2025 року [1, с.102].

Також у Німеччині на законодавчому рівні почали боротися із переповненими смітниками. Виробники повинні запобігати утворенню відходів та утилізувати вироблені ними товари після втрати споживчих властивостей. На споживачів поклали ж обов'язок сортувати свої відходи і здавати їх в різні контейнери. Поряд з цим з 2003 року функціонує система заставної тари: покупці разом з напоями оплачують на касі заставну вартість (Pfand), яка підлягає

поверненню в магазинах через автомати. До заставної тари належать алюмінієві банки, скляні та деякі пластикові пляшки [4].

Такі міри дали свої результати, так за даними Федерального відомства з охорони навколишнього середовища Німеччини, в 2018 році в країні утворилося 18,9 млн тонн відходів упаковки, з них було перероблено 69%. Високі показники утилізації простежуються у наступних матеріалів: сталь – 91,9%, алюміній – 90,1%, папір та картон – 87,7%, скло – 83%. Що стосується пластикової упаковки, всього було перероблено 47,1% [4].

Але вже з липня 2021 року Німеччина заборонила ряд одноразових виробів із пластику. Під заборону потрапили трубочки для напоїв, одноразовий посуд зі звичайного пластику і біопластику, ватні палички, а також одноразові стакани для напоїв і контейнери зі спіненого полістиролу [4].

24 червня 2021 року Бундестаг ухвалив новий Федеральний закон про захист клімату (KSG). Німеччина взяла на себе зобов'язання стати нейтральною до парникових газів до 2045 року. До 2030 року викиди парникових газів в енергетичному секторі повинні скоротитися на 77%, в будівельному секторі – на 68%, в промисловості – на 58%, в транспортному секторі – на 48%, в сільському господарстві – на 36% в порівнянні з 1990 роком [1, с. 101].

Також, починаючи з 2022 року, Експертна рада з питань клімату кожні два роки представлятиме звіт про досягнуті цілі, заходи та тенденції [6].

До 2030 року також заплановано зареєструвати від 7 до 10 мільйонів електромобілів.

На 2040 рік застосовується нова національна мета захисту клімату – скорочення викидів щонайменше на 88%, а вже у 2045 року повне досягнення нейтральності парникових газів [6].

Федеральний уряд Німеччини представив ключові пункти Програми захисту клімату на 2030 рік для досягнення кліматичних цілей. Програма включає заходи для всіх секторів економіки, введення ціноутворення на CO₂ в опалювальному та транспортному секторах, а також велику кількість інших заходів захисту клімату в галузі енергетики, промисловості, будівництва, транспорту, сільського та лісового господарства, та поводження з відходами. Вони включають прискорене поширення відновлюваних джерел енергії, інвестиції в місцевий громадський транспорт і сприяння стійкому сільському господарству та енергоефективному будівництву [1, с. 102].

Федеральний уряд Німеччини переслідує мету збільшити частку відновлюваних джерел енергії у валовому кінцевому споживанні енергії до 30% і в валовому споживанні електроенергії до 65% до 2030 року. До 2020 року їх частка валового кінцевого споживання енергії повинна була становити 18%, але ця мета була перевищена з часткою в 19,6%. Закон про відновлювані джерела

енергії передбачає, що постачання електроенергії в Німеччину буде нейтральним до 2050 року [1, с. 103].

У сфері енергоефективності Німеччина переслідує мету скорочення споживання первинної енергії (вугілля, природний газ тощо) вдвічі до 2050 року порівняно з базовим 2008 роком, а до 2030 року воно має знизитися на 30%. З цією метою в 2019 році федеральний уряд прийняв Стратегію енергоефективності до 2050 року [1, с. 103].

Також національною водневою стратегією передбачено перехід на зелений водень з метою завершення енергетичних трансформацій. Основна увага приділяється застосуванню водню в секторах, які важко декарбонізувати, таких як сталеливарна та хімічна промисловість, авіація та морський транспорт, де все ще недостатньо альтернатив для досягнення довгострокових кліматичних цілей. У цих секторах зелений водень призначений для заміни викопного палива [1, с. 103].

На прикладі Німеччини можна побачити, що одним із головних завдань екологічної політики наступних десятиліть є впровадження багатогалузевого шляху розвитку, який допоможе країні досягнути бажаних цілей, а саме максимального скорочення викидів для кожного окремого сектору економіки.

Для екологічної політики Німеччини характерно закриття атомних електростанцій, використання альтернативних джерел енергії, застосування передових технологій в галузі переробки сміття, досягнення нейтральності парникових газів, а також екологізація свідомості громадян.

З урахуванням усього вищевикладеного, ми можемо констатувати, що ні федеральний уряд Німеччини, зокрема партія «Зелених», ні численні організації з їхніми членами, а також з активістами та свідомими громадянами не зупиняться на досягнутих екологічних змінах, а й надалі впроваджуватимуть все більш ефективні заходи щодо збереження навколишнього середовища, щоб бути прикладом екологічної держави в усьому світі.

Список використаних джерел:

1. Бойченко Р. В. Політика Німеччини у сфері протидії зміні клімату. Збірник наукових праць «SCIENTIA». 2022. Литовська Республіка. С. 101 – 103. URL:<http://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/9837/1/Політика%20Німеччини%20у%20сфері%20протидії%20зміні%20клімату.pdf#page37> (дата звернення: 25.10.2022).
2. Павлик О. Б. Охорона навколишнього середовища в ФРН. Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації. 2022. Хмельницький. 179 – 180. URL:

<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45637/1/Збірник%20тез%20ХУУП.pdf#page=180> (дата звернення: 22.10.2022).

3. Фрайер.Е, Ліщинський.І, Лизун.М. Розвиток відновлювальної енергетики: досвід Східної Німеччини для України. Журнал європейської економіки. 2021. Том 20. № 3 (78). С. 464 – 483. URL: <http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/download/1550/1551> (дата звернення 23.10.2022).

4. Як Німеччина бореться з промисловим забрудненням. 2021. URL: <https://ecolog-ua.com/news/yak-nimechchyna-boretsya-z-promyslovym-zabrudnennyam> (дата звернення: 25.10.2022).

5. Environmental organizations in Germany. URL: <https://www.deutschland.de/en/topic/environment/earth-climate/environmental-organizations> (last accessed: 24.10.2022).

6. Generationenvertrag für das Klima. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/klimaschutz/klimaschutzgesetz-20211913672#:~:text=Mit%20der%20%C3%84nderung%20des%20Klimaschutzgesetzes,August%202021%20in%20Kraft%20getreten> (zuletzt aufgerufen: 25.10.2022).

7. Gruene. URL: <https://www.gruene.de/> (zuletzt aufgerufen: 25.10.2022).

8. Helmut Weidner. 25 Years of Modern Environmental Policy in Germany. Treading a Well-Worn Path to the Top of the International Field. URL: <https://www.econstor.eu/obitstream/10419/48980/1/189347120.pdf> (last accessed: 25.10.2022).

9. Renewable capacity statistics 2022. URL: https://irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2022/Apr/IRENA_RE_Capacity_Statistics_2022.pdf (last accessed: 25.10.2022).

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ Е-ДЕМОКРАТІЇ У КРАЇНАХ ЄС: ОРІЄНТИРИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Баландіна Олександра Євгеніївна

студентка 3-го курсу групи УМІ-31
факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного
бізнесу, Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна

Білоусова Тетяна Вікторівна

студентка 3-го курсу групи УМІ-31
факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного

Динамічний розвиток інформаційних технологій, поширення Інтернету та глобальний масштаб комунікацій створює величезні можливості для нових соціальних порядків, які диктують нові стратегії взаємодії держави та громадян. Традиційні бюрократичні моделі яскраво продемонстрували неспроможність вчасно реагувати на постійні зміни з необхідною швидкістю та оптимальністю, що призводить до пошуку нових стратегій управління, взаємодії між державою та суспільством та розвитку е-демократії.

Метою нашого дослідження є визначення основних інструментів е-демократії для розвитку громадянського суспільства та успішних практик використання цих інструментів в країнах Європейського Союзу для наслідування Україною цього досвіду.

Е-демократія зараз є широко вживаним терміном, який полягає у застосуванні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для залучення населення до участі в громадсько-політичному житті держави. Сучасні технології надають можливість більшій кількості людей брати участь у багатьох дискусіях, які раніше були локалізованими та недоступними.

Мотиви та рушійні сили е-демократії у країнах ЄС різноманітні. Важливо зазначити, що е-демократія не тільки відкриває нові канали для інформації, спілкування та дискусій, підвищує рівень підзвітності та прозорості, а і має високий потенціал вирішення так званого «демократичного дефіциту», що спричинений непрямою легітимацією європейським виборцем. Крім створення міцніших зв'язків між європейськими громадянами та процесом прийняття рішень в ЄС, цифрові інструменти можуть ще більше посилити міжнародну та глобальну сутність політики [5, с. 28].

Є багато інструментів, які допомагають під час реалізації е-демократії, наприклад е-участь, що має на меті сприяти більш розширеним політичним дебатам через цифровізацію.

На початку 21-го століття електронна участь розглядалася як спосіб відновити довіру до державних інституцій, підвищити їхню легітимність і знову залучити громадян до демократичних процесів попри зростаючу байдужість до формальних політичних процесів. Європейський Союз активно підтримував проекти електронної участі в державах-членах ЄС, а також дослідження електронної участі, зокрема через підтримку мережі практиків Demo-Net. Багато нововведень в електронній участі прийшли саме з місцевого рівня [4, с. 9].

Основними методами є сайти, де громадяни можуть звертатися та вирішувати проблеми, а також форуми, де є можливості безпосередньо висловлювати свої занепокоєння уряду.

Прикладом успішного втілення е-участі є Іспанія зі своєю віртуальною платформою Decide Madrid, що була запроваджена у 2015 році у місті Мадрид. Ця платформа отримала нагороду Організації Об'єднаних Націй за державну службу. Після багатьох років зниження довіри громадськості до місцевої влади та в розпал корупційних скандалів в Іспанії, ця платформа стала частиною нового покоління громадських технологій для залучення населення до прийняття рішень та забезпечення прозорості урядових процедур у Мадриді.

Веб-сайт дозволяв громадянам взаємодіяти з місцевою владою чотирма способами, а саме: бюджет участі, завдяки якому можна робити пропозиції щодо витрат на проєкти в місті з бюджетом до 100 мільйонів євро; пропозиції – громадяни можуть формувати дії уряду, безпосередньо пропонуючи та підтримуючи ідеї щодо нового законодавства; консультації – Мадридська міська рада дає можливість висловлювати свої думки щодо роботи ради та голосувати за них; дебати – платформа для обговорення, яка не веде до безпосереднього прийняття рішень, але дає місту доступ до громадської думки.

Ключовим моментом успіху даної платформи було те, що муніципальна служба, відповідальна за управління платформою активно займалася розповсюдженням інформації про Decide Madrid, наприклад листи додому для інформування про процеси голосування, плакати, інформаційні брошури, контент для преси, розміщення в соціальних мережах та різноманітні конференції.

Ця платформа виявилась найбільш вдалою в залученні громадян до проєкту реконструкції площі Іспанії, де більше 26 тисяч громадян брали участь у внесенні та голосуванні пропозицій. За перший рік платформи в бюджеті залучили 45 тисяч людей, а у 2018 році Decide Madrid мав 400 000 зареєстрованих користувачів [1].

Досвід Іспанії свідчить про те, що уряди починають усвідомлювати необхідність залучення громадськості до громадсько-політичного життя міста та держави шляхом віртуальних платформ, де населення може стати частиною політичних процесів.

Система сучасної електронної демократії неможлива без концепції е-урядування. Західні науковці, орієнтуючись на дослідження ООН, стверджують, що е-урядування є не лише інструментом надання доступної інформації про діяльність уряду. Це ще й форма комунікації уряду з найрізноманітнішими елементами громадянського суспільства або спосіб взаємодії всередині самих

державних відомств. Причому, цей процес здійснюється онлайн, двадцять чотири години на добу та сім днів на тиждень.

Враховуючи ці фактори, дослідники також виділяють найрізноманітніші рівні реалізації концепції е-урядування. Наприклад, G2C (government to citizen) – «уряд-громадянин», G2B (government to business) – «уряд – бізнес», G2G (government to government) – «уряд – уряд», G2E (government to employee) – «уряд – державні службовці», G2N (government to non-profit) – «уряд – неурядові організації» тощо. Розглянемо перші три складові, які прийнято вважати найбільш класичними.

Рівень G2C – модель надання урядом спрощеного та швидкого зворотного зв'язку громадянам щодо їх тематичних запитів за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (Інтернет, факс, телефон тощо). Власне, концепція е-участі і є прямим відображенням такого формату взаємодії.

Рівень G2B – модель відносин між урядом та комерційними структурами, що передбачає автоматизацію системи електронних транзакцій з урахуванням податків, наприклад, електронні урядові закупівлі. Це дозволяє зменшити ступінь бюрократизації процесів транзакцій, заощадити час і гроші держави, збільшити прозорість взаємодії з урядом та створити сприятливе середовище для розвитку бізнесу.

Рівень G2G – модель відносин, що забезпечує автоматизацію взаємодії всередині уряду держави та створення єдиної бази електронних даних для кращої співпраці. Цей процес може відбуватися як на горизонтальному рівні (між різними державними установами), так і на вертикальному (між національними, регіональними та муніципальними органами влади) [6, с.5].

Внаслідок впровадження системи е-урядування, економія коштів у деяких європейських країнах значно підвищилася. У Данії, наприклад, електронне виставлення рахунків заощаджує платникам податків 150 мільйонів євро на рік, а підприємствам – 50 мільйонів євро на рік. В Італії, натомість, системи електронних закупівель заощадили витрати в сумою понад 3 мільярди євро. Якщо таку систему запровадити в рамках всього ЄС, річна економія може перевищити 50 мільярдів євро [3].

Ще одна цікава форма е-демократії – це е-голосування, що представляє собою безпосереднє волевиявлення громадян за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій при проведенні голосування. Деякі дослідники відносять до цієї категорії і підрахунок самих голосів («е-підрахунок»).

Для виборців е-голосування має очевидні переваги. Зокрема варто зазначити можливість голосувати віддалено – це зможе зацікавити молодь, яка не дуже прагне приходити на дільниці, або людей з обмеженими можливостями,

які фізично не мають змоги дістатися до місця виборів. Крім того, е-голосування, на відміну від класичного, не потребує територіальної прив'язки до виборчої дільниці. Громадянину більше не буде потрібно писати заяву для зміни місця голосування, якщо попереднє його не влаштує, адже він зможе відвідувати вибори онлайн вдома [7].

В Естонії, наприклад, за підрахунками естонських фахівців, одне е-голосування вартує 2 євро за один голос, тоді як класичне обходиться у 4-6 євро, що суттєво зменшує витримати бюджету держави. Окрім того, е-голосування в Естонії дозволяє виборцям протягом певного проміжку часу декілька разів змінити відданий за кандидата голос. Така ініціатива, закономірно, суттєво підвищує явку на віртуальну «дільницю». Врешті-решт, довіра населення Естонії до свого уряду проявилася вже на парламентських виборах 2019 року. В електронному вигляді проголосували 247 232 громадян із загальних 565 028 голосів. Це на 40% більше, ніж на попередніх виборах, коли було підраховано 186 034 е-голоси [2].

Отже, електронна демократія – це невід'ємний атрибут сучасної форми комунікації держави зі своїми громадянами за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Враховуючи тенденції, що спостерігаються на світовій арені у XXI сторіччі, класичні бюрократичні механізми такої взаємодії виявилися неспроможними вчасно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики. Саме із цієї причини довіра до уряду з боку громадян значно підривається, а зацікавленість у політичних процесах з боку суспільства суттєво зменшується.

Натомість, найрізноманітніші форми е-демократії (наприклад, е-участь, е-урядування, е-голосування тощо) здатні збільшити рівень доступності та прозорості інформації щодо діяльності уряду як для пересічних громадян, так і для юридичних осіб і недержавних структур. Окрім того, е-демократія полегшує процедуру комунікації сторін з мінімальними часовими та бюджетними витратами. Це доводять нам приклади таких європейських країн як Іспанія, Данія, Італія та Естонія, що є однозначним взірцем для наслідування нашою державою. Необхідність введення в Україну нових аспектів електронної демократії диктується не лише нашим курсом на євроатлантичну інтеграцію, але й складними часами російсько-української війни, в якій інформацію по праву можна вважати зброєю масового ураження.

Список використаних джерел:

1. Decide Madrid. URL: <https://involve.org.uk/resources/case-studies/decide-madrid> (last accessed: 17.10.2022)
2. E-Estonia. URL: <https://e-estonia.com/i-voting-the-future-of-elections/> (дата звернення 25.10.2022);

3. eGovernment and digital public services. European Commission. 2022. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/egovernment> (дата звернення 20.10.2022);
4. Le Blanc D. E-participation: a quick overview of recent qualitative trends. 2020.– 33 p. URL: https://www.un.org/esa/desa/papers/2020/wp163_2020.pdf (last accessed: 15.10.2022);
5. Грицяк Н.В., Жилияєв І.Б., Семенченко А.І. Електронна демократія: основи та стратегії реалізації. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. Київ, 2017. – 84 с. (дата звернення: 08.10.2022);
6. Жекало Г.І., Заяць М.Я., Вакун О.В. Сутність та зміст електронного врядування: концептуальний вимір. 2022. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/8_2020/54.pdf (дата звернення 18.10.2022);
7. Топалова С., Фоломеєв М. Е-вибори та е-голосування: потенційні переваги та виклики. Лівий берег: веб-сайт. 2020. URL: https://lb.ua/blog/svetlana_topalova/456060_evibori_egolosuvannya.html (дата звернення 23.10.2022).

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ІТАЛІЇ ЗАСОБАМИ «М'ЯКОЇ СИЛИ»

*Бутенко Анастасія Сергіївна,
здобувачка 2-го курсу другого
(магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 291 «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії» факультету
міжнародних економічних відносин та
туристичного бізнесу, Харківський
національний університет імені В. Н.
Каразіна,*

Захоплююче спостерігати, як по-різному люди сприймають інші нації в усьому світі. Сприйняття сильних сторін і викликів країни часто повністю суперечить реальності життя її громадян.

Сьогодні держави, для збереження конкурентоспроможності у сфері міжнародних відносин, все більше переорієнтовують свої дії на впровадження та укріплення своєї «м'якої сили».

Метою нашого дослідження є виявлення слабких та сильних сторін реалізації зовнішньої політики Італії за допомогою «м'якої сили».

Незважаючи на те, що термін «м'яка сила» в Італії раніше не існував і був взятий із США, політика, яка характеризує саме цей аспект внутрішньої та зовнішньої політики Італії, простежується протягом всієї історії самої країни: від часів Римської республіки до сьогодні.

Більше ніж два тисячоліття Італія змінює свою внутрішню і зовнішню політику та засоби її реалізації. Італійські підходи здійснення «м'якої сили» теж не стоять на місці, вони змінюються та удосконалюються відповідно до тієї чи іншої епохи.

У міжнародному рейтингу Soft Power by Portland, Італія знаходилася на 11-13 місці протягом 2018-2021 років, тобто приблизно на одній й тій самій позиції, але треба згадати, що бали з кожним роком зростають.

Слід визнати, що Італія потерпала потрясіння у політиці, переживала безробіття серед населення, але це не завадило їй бути у «топ чартах» міжнародних рейтингів «м'якої сили». На нашу думку, це відбувається завдяки тому, що Італія має багато об'єктів, які є частиною спадщини ЮНЕСКО. Саме завдяки ним, Італія вважається культурною країною та саме культура «витягає» на собі велику частину «м'якої сили» країни.

Як і італійські об'єкти спадщини ЮНЕСКО, італійська кухня виконує свою справу, оскільки є однією з найпопулярніших у всьому світі, так само, як і індустрія моди та бренд «Made in Italy». Мілан вважається світовою столицею моди. Самі це аспекти італійської культури є так званим фундаментом «м'якої сили» Італії, який прекрасно функціонує без будь-яких великих зусиль зі сторони влади.

Одним із головних пріоритетів «м'якої сили» Італії є поширення культури країни та італійської мови за кордоном. З 2001 року в рамках популяризації італійської культури за кордоном Італійські інститути культури щороку організовують Тиждень італійської мови у світі.

Але слід визнати той факт, що все ж таки Італія не виділяє достатньо коштів на зміцнення та просування своєї «м'якої сили», хоча має дуже великий потенціал для цього. Це, більшою мірою, пов'язано з економічною кризою, яка загострила соціальні та економічні проблеми Італії через наплив мігрантів.

Згідно з рейтингом країн за рівнем витрат на культуру, розваги та релігію, складеним Eurostat, Італія у 2021 році витратила на культурні потреби лише 0,9% ВВП. Це менше 1% держбюджету, що становить лише половину середньоєвропейського показника (2,2%) і значно менше аналогічних показників, особливо Естонії (2,1%) та Угорщини (3,3%).

Тож, можна сказати, що держава, маючи потенціал, не використовує його для посилення особистого впливу, а залишково фінансує культурні програми.

В умовах кризи створення умов для залучення туристів є ключовим компонентом «м'якої сили» Італії у сфері культури. Значний вплив на стан економіки має туристичний сектор: за статистикою Всесвітньої туристичної організації країна є п'ятим за популярністю міжнародним туристичним напрямком. Крім того, за даними ЮНЕСКО, Італія займає перше місце в списку країн з культурною спадщиною (54 пам'ятки культури). Орієнтовний приріст туристів становить близько 4,5 млн осіб за 1 рік, що, безумовно, відображає позитивну динаміку популярності та відвідуваності Італії [1].

Італійська модель культурної дипломатії характеризується культурно-історичним і туристичним потенціалом, децентралізацією «м'якої сили», яка проявляється в автономії посольств та активній участі неурядових організацій у культурних ініціативах, а також мережевий характер взаємодії суб'єктів «м'якої сили» [2, с. 48].

Тому стратегічними пріоритетами політики «м'якої сили» Італії є: нарощування торговельно-економічної співпраці з країнами, що розвиваються; зміцнення позицій італійських компаній за кордоном; поширення італійської культури та італійської мови у світі [3, с. 206].

Слабкими сторонами італійської культурної дипломатії є недостатня оцінка державою багатого культурного потенціалу країни та низький рівень державного фінансування культури у зв'язку з економічною рецесією. Відсутність стратегічного підходу у забезпеченні «м'якої сили» та культурної дипломатії може поставити під загрозу подальші перспективні розробки в цій сфері.

Якщо застосувати риси італійської «м'якої сили» на практиці в Україні, то одним із найважливіших і ефективних інструментів реалізації культурної дипломатії стане залучення до українського мистецтва, кіно, музики, скульптури, моди, театру тощо. Це означає, що в цьому напрямку необхідно проводити різноманітні культурні заходи як на міжнародному рівні, так і всередині країни.

Список використаних джерел:

1. Бобило А.М. «М'яка сила» у світовій політиці: проблема операціоналізації теоретичного концепту // Записки журналіста. Історія. 2015. № 2. С. 108-114.
2. Бродовська О.В., Домбровська О.Ю. Розвиток методології та методики інтелектуального пошуку цифрових маркерів політичних процесів у соціальних медіа // Моніторинг громадської думки: економічні та соціальні зміни. 2017. №5 (141). С. 48

3. Горбатенко В.В. «М'яка сила» як основа сучасної геополітичної стратегії. *Studia politologica Ucraino-Polona*. 2014. Вип. 4. С. 206.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОБОРОННО-БЕЗПЕКОВІЙ ПОЛІТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

*Вінникова Наталія Анатоліївна,
д.політ.н., доцент, професор кафедри
міжнародних відносин, міжнародної
інформації та безпеки Харківського
національного університету імені В.Н.
Каразіна*

Цифрові технології усе більше впливають на міжнародні відносини, внутрішню та зовнішню політику держав. Однією з найбільш суперечливих технологій сучасності є штучний інтелект (ШІ). Серед багатьох проблем, пов'язаних із впровадженням ШІ, використання штучного інтелекту в безпековому й оборонному секторах викликає ще більше занепокоєння. Крім того, ці технології можуть змінювати динаміку конфліктів. Війна РФ проти України, що відбувається одночасно і в цифровому просторі, виявила не лише ризики поширення кібератак на інші країни, а й небезпеку застосування ШІ як технологію інформаційної війни. «Deep Fake»-відеозвернення Президента України до громадян про «капітуляцію» у березні 2022 року, що набуло понад 120 тис. переглядів у Twitter, здійснено на основі штучного інтелекту [12]. Попри оперативне реагування українських служб на цю «цифрову диверсію», усвідомлення потенційних коротко- і довгострокових наслідків використання ШІ в кіберпросторі, змусило Європейський Союз не лише рішуче засудити зловмисну кіберактивність РФ, а й сконцентрувати увагу на проблемах впровадження ШІ в галузь безпеки й оборони [2].

Штучний інтелект відносять до «проривних технологій», що спричиняють радикальні та комплексні зміни в підходах у будь-яких сферах, як цивільній, так оборонній, та мають великий потенційний вплив. У «Плані дій для синергій між цивільною, оборонною та космічною індустріями», затвердженому Європейською Комісією, зазначається мультисекторальна компліментарність проривних технологій, тобто можливість того, що технології для оборонної галузі можуть ґрунтуватися на концепціях чи ідеях, які походять з цивільної сфери [2].

Транснаціональне співробітництво в галузі ШІ в ЄС відбувається під парасолькою Європейського оборонного агентства (EDA), Постійного

структурованого співробітництва в галузі оборони (PESCO) та Агентства Європейського Союзу з кібербезпеки (ENISA). Європейське оборонне агентство схвалює проекти, пов'язані зі штучним інтелектом для радарних систем, збором даних за допомогою симуляційного навчання, автономних детекторів дронів тощо [5]. Ці проекти фінансуються Європейським оборонним фондом [6]. Серед проектів PESCO морська безпілотна протичовнова система (MUSAS) є єдиною, яка безпосередньо вказує на ІІІ як частину свого порядку денного [14].

Агентство Європейського Союзу з кібербезпеки здійснює аналітичний огляд і попереджає про загрози, пов'язані з використанням ІІІ: зловмисне програмне забезпечення, розширені атаки на інфраструктурні об'єкти, дезінформаційні кампанії на основі штучного інтелекту [11].

Однак безпекова, а тим більше оборонна політика залишається прерогативою держав-членів ЄС. З моменту схвалення Договору про Європейський Союз країни-члени погодилися з необхідністю колективного зобов'язання щодо створення узгодженого середовища оборонної політики. Проте керівні установи ЄС до цих пір мають обмежений вплив на питання оборони. Деякі держави-члени ЄС прагнуть до тіснішої співпраці та визначення ролі ІІІ в оборонній галузі, інші є доволі консервативними в цьому питанні. Такий неоднозначний підхід до штучного інтелекту в секторі безпеки та оборони відображає традиційні розбіжності щодо необхідності мати спільну оборонну стратегію для держав-членів, а отже перешкоджає створенню наднаціонального оборонно-технологічного проекту в Європейському Союзі.

Більшість держав-членів ЄС затвердили національні стратегії з розвитку штучного інтелекту [3]. Утім лише Франція запровадила окрему військову стратегію штучного інтелекту [13]. На основі цієї стратегії розроблено рекомендації щодо військових застосувань із підтримкою штучного інтелекту та встановлені засади для створення структур із впровадження військового ІІІ.

Відсутність спільного підходу до впровадження технологій штучного інтелекту в оборонному секторі впливає на фінансування науково-дослідних робіт. Так, лише 16,9% загальних інвестицій на оборонну галузь закладено на фінансування досліджень і розробок, що є «найнижчим рівнем спільних витрат, коли-небудь вимірюваним Європейським оборонним агентством» [11]. Решту спрямовано на закупівлю військової техніки.

Світовим лідером у галузі штучного інтелекту в параметрах талантів, досліджень, розробок та апаратного забезпечення наразі є Сполучені Штати Америки. Першість у впровадженні штучного інтелекту та даних утримує Китай. Європейський Союз поступається в інноваційній діяльності учасників індустрії штучного інтелекту, як наслідок, має повільніше проникнення проривних технологій. Відсутність індустрії цифрових технологій та інших форм

інвестицій, що надходять з оборонного сектора, заважає ЄС відігравати проактивну роль у стрімкому досягненні глобальної технологічної переваги та цифрового суверенітету.

Натомість пріоритетом у формуванні безпекової та оборонної політики з впровадженням технологій ШІ для Європейського Союзу стає розвиток нормативних засад. Варто зауважити, що Європейський Союз має одну з найбільш розвинутих нормативно-регуляторних баз з розвитку та впровадження технологій штучного інтелекту в світі. У «Стратегії кібербезпеки ЄС для Цифрового десятиліття» (2020) визначено такі важливі для кібербезпеки ключові технології, як штучний інтелект, шифрування, квантові обчислення та мережі майбутнього покоління [4]. У документі зазначається, що питання кібербезпеки повинні бути інтегровані в усі цифрові інвестиції, пов'язані з вищезазначеними технологічними сферами та цілісністю їхніх ланцюжків поставок.

Із затвердженням регуляторних ініціатив, спрямованих на цифровий ринок, ЄС запровадив стандарти, спрямовані на захист персональних даних своїх громадян, які водночас застосовуються до технологічної індустрії третіх країн. Крім того, Європейський Союз зосередився на встановленні етичних стандартів у впровадженні ШІ в оборонній промисловості. Зокрема, у рекомендаціях, прийнятих Європейським Парламентом у травні 2022 року підкреслена нагальна потреба для ЄС діяти «як установник глобальних стандартів у сфері штучного інтелекту» [9]. Усвідомлення ризиків потрапляння в матрицю технічних стандартів, ініційованих іншими акторами, зокрема з недемократичними політичними режимами, спонукає Європейський Союз до нормотворчої активності в цьому питанні.

Європейський Парламент затвердив керівні принципи військового та невійськового використання штучного інтелекту, закріпивши для цих технологій норми міжнародного публічного права. Ця резолюція визначає законне використання ШІ у військовому секторі. Визнається доцільність застосування ШІ під час масового моніторингу стану здоров'я та прогнозування ризиків для навколишнього середовища, а також можливість військового персоналу залишатися на відстані під час операцій у середовищах високого ризику для розмінування та захисту від роїв безпілотників [10].

У «Стратегічному компасі політики безпеки та оборони ЄС» (2022) штучний інтелект визнається як одна з «критичних залежностей» [7, с. 48]; підкреслено його значущість для вдосконалення військової мобільності, інновацій та проведення операцій у кіберсфері [7].

Отже, нормотворча активність Європейського Союзу в регулюванні технологій ШІ поки що зосереджена на питаннях кібербезпеки та встановленні етичних стандартів. Більшість документів містять лише визнання вагомості ролі

технологій III для безпекової та оборонної галузей, а також ризиків, пов'язаних із ними. З точки зору економічних і геополітичних наслідків такого підходу необхідно зважати на те, що країни, які лідирують у технологічному розвитку, матимуть перевагу у встановленні стандартів щодо використання цих технологій. ЄС може зіткнутися з ризиками втрати контролю та/або автономії у питаннях регулювання проривних технологій. Водночас Європейський Союз поступається США і КНР у інвестиціях у розвиток III в межах безпекової та оборонної галузей.

Виправити ситуацію покликана нова Стратегічна європейська ініціатива безпеки Європейського інвестиційного банку (ЄІБ), зосереджена на дослідженнях, розробках та інноваціях подвійного призначення, інфраструктурі цивільної безпеки та передових технологічних проєктах [8]. Для реалізації цієї програми ЄІБ надасть фінансування до 6 мільярдів євро до 2027 року [8]. Європейський інвестиційний банк не буде інвестувати в розвиток військових технологій. Утім означена ініціатива стосуватиметься інвестицій у розвиток технологій подвійного призначення та безпеки цивільної інфраструктури, як-от супутники, шифрування та безпека даних, лікарні подвійного призначення, огорожі та заходи безпеки для електростанцій (включаючи заходи високого рівня безпеки для ядерних та гідроенергетичних проєктів) або критичної цивільної комунікаційної інфраструктури; програм і розробок з біозахисту тощо [8].

На тлі світових перегонів з вепонізації штучного інтелекту такий підхід може бути розцінений як занадто поміркований. Однак у практиці кібербезпеки багато складних проблем вирішуються завдяки застосуванню інструментів штучного інтелекту та інтелектуальних рішень. Тому технології III, які вже використовуються в низці секторів, таких як промисловість, охорона здоров'я, фінанси, правоохоронні органи та безпека кордонів, а також оборона потребують захисту від атак, націлених безпосередньо на штучний інтелект, коли зловмисники додають алгоритму змінні дані, щоб переформатувати його поведінку відповідно до власних цілей. Тому концентруючи ресурси, фінансові та наукові зокрема, на вирішенні проблем, пов'язаних із впровадженням штучного інтелекту в різноманітні аспекти кібербезпеки цивільних галузей, Європейський Союз цілком може набути світового лідерства в розвитку проривних технологій подвійного призначення.

Список використаних джерел.

1. Council of the EU. Russian cyber operations against Ukraine: Declaration by the High Representative on behalf of the European Union. *Press release* 10 May 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press->

releases/2022/05/10/russian-cyber-operations-against-ukraine-declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-european-union/

2. European Commission. Action Plan on Synergies between Civil, Defense and Space Industries. Brussels, COM(2021) 70 final 22.02.2021 URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/action_plan_on_synergies_en.pdf

3. European Commission. AI Watch - National strategies on Artificial Intelligence: A European perspective, 2021 edition. URL: https://ai-watch.ec.europa.eu/publications/ai-watch-national-strategies-artificial-intelligence-european-perspective-2021-edition_en

4. European Commission. Europe's Digital Decade: digital targets for 2030. 9 March 2021. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en

5. European Defence Agency. URL: <https://eda.europa.eu/search?searchQuery=Artificial%20Intelligence>

6. European Defence Fund. The EU Defence industry. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-defence-industry_en

7. European External Action Service. A Strategic Compass for Security and Defence: for a European Union that Protects its Citizens, Values and Interests and Contributes to International Peace and Security. Brussels: The European External Action Service. 2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/strategic-compass-security-and-defence-1_en

8. European Investment Bank. The EIB continues its support to the EU's Security and Defence Agenda 10 March 2022. URL: <https://www.eib.org/en/press/all/2022-123-the-eib-continues-its-support-to-the-eu-s-security-and-defence-agenda>

9. European Parliament. Artificial intelligence: MEPs want the EU to be a global standard-setter. 2022. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220429IPR28228/artificial-intelligence-meps-want-the-eu-to-be-a-global-standard-setter>

10. European Parliament. Artificial intelligence: Questions of Interpretation and Application of International Law. 2021. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0009_EN.html

11. European Union Agency for Cybersecurity (ENISA). Artificial Intelligence Cybersecurity Challenges. Threat Landscape for Artificial Intelligence. December 15, 2020. URL: <https://www.enisa.europa.eu/publications/artificial-intelligence-cybersecurity-challenges>

12. Holroyd M., Olorunselu F. Deepfake Zelenskyy surrender video is the 'first intentionally used' in Ukraine war. *Euronews*. 2022. URL:

<https://www.euronews.com/my-europe/2022/03/16/deepfake-zelenskyy-surrender-video-is-the-first-intentionally-used-in-ukraine-war>

13. Ministère des Armées. Artificial Intelligence in Support of Defence. 2019. URL:

<https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/aid/Report%20of%20the%20AI%20Task%20Force%20September%202019.pdf>

14. Permanent Structured Cooperation (PESCO). Maritime Unmanned Anti-Submarine System (MUSAS). URL: <https://www.pesco.europa.eu/project/maritime-unmanned-anti-submarine-system-musas/>

САНКЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ПРОТИ РФ ЧЕРЕЗ ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ

*Волошина Вікторія Вадимівна,
студентка 4-го курсу групи УМВ-41
факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна*

У відповідь на окупацію Кримського півострова та частини Донецької та Луганської областей України у 2014 році країни, що входять до Європейського Союзу та інші демократичні держави, наклали численні персональні та економічні санкції проти окремих осіб, компаній і посадових осіб. Але пізніше стало очевидним, що такі заходи не завдали Росії достатньої шкоди для запобігання повномасштабної війни у Європі.

Протягом 2014-2022 років існували такі схеми обходу санкційної політики Заходу щодо РФ: приховування походження товару, зокрема зміна прапора чи призначення транспортного судна, вимикання ідентифікаційної системи на кораблях, зміна маркування виробника, пакування, контрабанда та митні порушення; для приховування бенефіціарів компанії використовувалися офшори, передача власності непідсанкційним керівникам, фіктивні компанії та непідсанкційні компанії-прокладки.

Для обходу санкцій також приховували кінцеве місце призначення товару та використовували непідсанкційну юрисдикцію для ведення бізнесу. Також розповсюдженим було ведення бізнесу західними компаніями в Росії та окупованому Криму через місцевих ритейлерів та через дочірні підприємства,

обхід санкцій через треті країни, зокрема у фінансовій сфері, та через прийняття змін до російського законодавства [9].

24 лютого 2022 року Російська Федерація почала повномасштабне вторгнення в суверенну демократичну Україну без оголошення війни та недотримання будь-яких міжнародних правил її ведення. У відповідь на безпрецедентний військовий напад на Україну, станом на жовтень 2022 р. Радою ЄС введено вже вісім пакетів економічних та індивідуальних санкцій, що спрямовані на:

- підрив здатності РФ фінансувати війну;
- накладення економічних і політичних обмежень на політичну еліту Росії, відповідальну за вторгнення;
- звуження її економічної бази [1].

Обмежувальні заходи наразі застосовані до 1 212 фізичних осіб – провідних політичних діячів, олігархів, військовослужбовців та пропагандистів, в тому числі понад 30 олігархів, та 108 юридичних осіб [2].

Перший пакет санкцій Євросоюз ввів проти 351 депутата Держдуми, які проголосували 15 лютого 2022 року за підтримку звернення до президента Путіна з проханням визнати ДНР і ЛНР, проти 27 фізичних і юридичних осіб, які несуть загрозу територіальній цілісності, суверенітету та незалежності України (у тому числі проти Сергія Шойгу, Андрія Костіна, Ігоря Шувалова, Марії Захарової, Маргарити Симоньян, Володимира Соловйова, Агентства інтернет-досліджень, банку «Росія», Промсвязьбанку та ВЕБ), крім того, забороняється фінансування російського уряду та ЦБ. На «ДНР» і «ЛНР» були накладені торгові та інвестиційні санкції.

Другий пакет санкцій, запроваджених ЄС за вторгнення в Україну, включає замороження активів високопосадовців, включаючи президента Путіна, прем'єр-міністра Михайла Мішустіна, міністра закордонних справ Сергія Лаврова та міністра оборони Шойгу, заступника голови Ради безпеки Дмитра Медведєва та депутатів Держдуми РФ. Забороняється постачання товарів і технологій, а також надання фінансової допомоги Росії. Під санкції також потрапили російські банки – Альфа-банк, «Відкриття», банку «Росія» та Промсвязьбанку забороняється здійснювати угоди, у тому числі купівлю та продаж, а також інвестування, операції з цінними паперами, випущеними після 12 квітня 2022 [3]. Дипломати, інші російські чиновники та бізнесмени більше не зможуть користуватись положеннями про спрощення візового режиму, які надають привілейований доступ до ЄС.

26 лютого 2022 року голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн оголосила про запровадження нового пакету санкцій. 70% російської банківської системи (в активах), уряд і головні державні компанії більше не мають доступу до

додаткового фінансування на ринку капіталу ЄС. Це стало результатом блокування обміну валютних резервів Росії, які зберігаються в ЄС через:

- відключення ключових російських банків від системи SWIFT – міжнародної міжбанківської системи передачі інформації та здійснення платежів;

- заборони інвестиції в проекти, які співфінансуються Російським фондом прямих інвестицій. Крім того, заборонено надавати Росії банкноти євро.

З 27 лютого Євросоюз повністю закритий свій повітряний простір для будь-яких літаків, що належать, зареєстровані або контрольовані Росією, а також для приватних літаків «олігархів». Крім того, ЄС ввів заборону мовлення Russia Today, Sputnik та їхніх дочірніх організацій на своїй території.

Рада ЄС 15 березня ухвалила рішення запровадити обмежувальні заходи ще щодо 15 фізичних та 9 юридичних осіб. У санкційний перелік включені олігархи та відомі бізнесмени, пов'язані з ключовими галузями економіки – чорна металургія, енергетика, банківська сфера, ЗМІ, виробництво військових товарів та товарів подвійного призначення та пов'язаних із ними послуг. До переліку також внесено лобістів та пропагандистів. Серед юридичних осіб, які потрапили під санкції, – підприємства в військовій, авіаційній галузях та виробництві товарів подвійного призначення, суднобудуванні та машинобудуванні [4].

8 квітня 2022 р. ЄС впровадив 5-й пакет санкцій проти Росії. Співтовариство офіційно запровадило заборону на заходи російських судів у свої порти. Крім того, із серпня поточного року почало діяти ембарго на постачання до Євросоюзу російського вугілля. Також під заборону потрапили перевезення територією ЄС автотранспортними операторами з РФ та Білорусії, крім медичних та продовольчих товарів. Вирішено повністю заборонити транзакції та заморозити активи чотирьох ключових російських банків. Під обмеження на експорт до Росії потрапили паливо для реактивних двигунів, квантові комп'ютери та новітні напівпровідники, високотехнологічна електроніка, програмне забезпечення, машинобудівне та транспортне обладнання [5]. Запровадилися обмеження імпорту з Росії деревини, цементу, добрив, морепродуктів, спиртних напоїв. Розширилася і заборона на продаж банкнот та цінних паперів юридичним особам Росії та Білорусі.

З червня Європейський Союз опублікував в офіційному журналі документ про шостий пакет санкцій проти Росії та Білорусі. Затверджені Радою ЄС заходи проти Москви припускають поступову відмову від російської нафти та нафтопродуктів, відключення від системи обміну фінансовою інформацією SWIFT Сбербанку, Россільгоспбанку та Московського кредитного банку, заборону мовлення в Європі телеканалів «Росія РТР», «РТР Планета», «Росія 24»

і «ТВ Центр – Міжнародний» [6]. У списку санкцій також знаходиться Національний розрахунковий депозитарій (входить до групи Московської біржі), який використовується для обслуговування цінних паперів, включаючи російський держборг. Також санкції введено щодо 65 фізичних та 18 юридичних осіб із Росії, пов'язаних з оборонним сектором, чиновників, політиків, журналістів.

Євросоюз запровадив черговий пакет антиросійських санкцій 21 липня. Обмеження вводяться на прямий та опосередкований імпорт, купівлю чи передачу золота, що є найзначнішою статтею російського експорту після енергоресурсів. Крім того, заборона стосується золота, якщо воно походить із Росії та експортовано з РФ. ЄС включив до санкційних списків 57 фізичних осіб та структур із Росії. Нові обмеження ввели проти мера Москви Сергія Собянїна, першого заступника прем'єр-міністра Росії Андрія Білоусова, депутата Держдуми Адама Делїмханова, уповноваженого з прав дитини Марії Львової-Белової. Крім того, під обмеження потрапили фонд «Російський світ», Фонд підтримки публічної дипломатії імені А.М. Горчакова, актори Сергій Безруков та Володимир Машков [7]. Фізичним та юридичним особам, які потрапили до санкційних списків, будуть заборонені поїздки до країн Євросоюзу, а їхні активи будуть заморожені. При цьому Євросоюз вирішив вивести з-під обмежень фінансові трансакції для оплати постачання російської нафти до третіх країн та російського експорту продовольства. Крім цього, ЄС вивів з-під санкцій постачання до Росії низки товарів та послуг для авіаційної галузі.

У світлі наростаючої військової агресії проти України та незаконної анексії українських Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей 6 жовтня Євросоюз оголосив про введення нового, восьмого за рахунком пакету економічних та персональних санкцій щодо Росії. У прийнятому пакеті санкцій ЄС прописано повну заборону на надання послуг криптогаманців, рахунків та сервісів зберігання криптовалюти російським громадянам, резидентам та юридичним особам. Документ також містить базу для визначення максимальної ціни на російську нафту для її транспортування морем. При цьому транспортування палива вище за цю ціну підпадає під заборону. Крім цього, санкційний пакет включає: розширену заборону на постачання сталевих продукції, техніки, хімікатів, пластику та сигарет; заборона на продаж до Росії цивільної вогнепальної зброї, військових транспортних засобів та обладнання; заборона надання російським компаніям ІТ, інжинірингових та юридичних послуг; заборона для громадян країн ЄС обіймати керівні посади у низці російських держкомпаній [8]. Також Євросоюз розширив списки громадян Росії, щодо яких діють персональні обмеження. До нього, зокрема, потрапили філософ

Олександр Дугін, музиканти Юлія Чичеріна, Микола Расторгуєв та Олег Газманов, голова ЦВК Елла Памфілова та інші.

Наразі країни-члени Євросоюзу обговорюють запровадження чергового, дев'ятого пакету антиросійських санкцій після чергової ескалації 10 жовтня. Наступний пакет санкцій може містити і економічні, і індивідуальні обмежувальні заходи. Країни ЄС обговорюють можливу конфіскацію заморожених активів юридичних та фізичних осіб РФ.

Обмежувальні заходи з боку Європейського Союзу стають реальним важелем впливу та посилюють ізоляцію агресора на міжнародній арені. Сьогодні Російська Федерація є найбільш підсанкційною країною у світі. Міністерство закордонних справ України системно працює з іноземними партнерами щодо посилення санкційного тиску на Російську Федерацію та Республіку Білорусь.

Список використаних джерел.

1. Санкції проти РФ. *Міністерство закордонних справ України* : веб-сайт. URL: <https://mfa.gov.ua/sankciyi-proti-rf> (дата звернення: 08.10.2022).

2. Санкційні списки. *Війна й санкції* : веб-сайт. URL: <https://sanctions.nazk.gov.ua/sanction-lists/> (дата звернення: 10.10.2022).

3. Council Regulation (EU) 2022/259. *Official Journal of the European Union*. 23 February 2022. Volume 65. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2022:042I:FULL&from=EN> (дата звернення: 12.10.2022).

4. Council Implementing Regulation (EU) 2022/427. *Official Journal of the European Union*. 15 March 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2022:087I:FULL&from=EN> (дата звернення: 11.10.2022).

5. Council Regulation (EU) 2022/580. *Official Journal of the European Union*. 8 April 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2022:110:FULL&from=EN> (дата звернення: 14.10.2022).

6. Council Implementing Regulation (EU) 2022/876. *Official Journal of the European Union*. 3 June 2022. Volume 65. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2022:153:FULL&from=EN> (дата звернення: 12.10.2022).

7. Council Regulation (EU) 2022/1269. *Official Journal of the European Union*. 21 July 2022. Volume 65. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2022:193:FULL&from=EN> (дата звернення: 15.10.2022).

8. Council Regulation (EU) 2022/1903. *Official Journal of the European Union*. 6 October 2022. Volume 65. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2022:259:FULL&from=EN> (дата звернення: 17.10.2022).

9. 10 способів обходу санкцій, до яких вдаються росіяни. *УКРРУДПРОМ*: веб-сайт. URL: https://ukrrudprom.ua/digest/10_sposobv_obhodu_sanktsy_do_yakih_vdayutsya_rosyani.html (дата звернення: 10.10.2022).

МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ – ПРИКЛАД ДЛЯ УКРАЇНИ

Ганжа Денис

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Молодь як особлива вікова категорія та соціальна група є об'єктом вивчення комплексу гуманітарних наук - політології, соціології, політичної філософії, політичної психології, культурології, конфліктології, права. Необхідність дослідження молоді зумовлена формуванням актуальної стратегії і тактики державної молодіжної політики, яка здатна привнести свій вклад у підвищення результативності діяльності політичних інститутів, органів влади та управління, сприяти динамічному розвитку держави та суспільства.

Повномасштабна війна між Україною та Росією, що почалася 24 лютого 2022 року, спричинила посилення соціальної мобільності української молоді як вимушено, так і добровільно. Разом із тим для повоєнної розбудови зруйнованого господарства державі, як ніколи, потрібні молоді фахівці, що візьмуть на себе відповідальність за відновлення економічних процесів в Україні та управління соціальним і політичним життям [1]. Тому для України дуже важливе значення має побудувати свою систему молодіжної політики, враховуючи кращий міжнародний досвід реалізації молодіжної політики.

Молодіжна політика – це стратегія, що здійснюється державними органами влади з метою надання молодим людям можливостей і практичного досвіду, необхідних для успішної інтеграції в суспільство і функціонування як активних і відповідальних членів своїх соціумів та ініціаторів змін [2].

Як приклад, розглянемо молодіжну політику Німеччини. Сучасна німецька система молодіжної політики визнана міжнародним співтовариством однією з

найкращих в Європі і одночасно найдорожчою. Ця система заснована на особливій ролі держави, нормативно-правового забезпечення заходів підтримки молодих людей. Велика увага приділяється діяльності молодіжних організацій як на національному так і міжнародному рівні.

Стратегія державної молодіжної політики базується на відповідальності держави за інтеграцію молоді та передбачає розробку соціальних програм, доступних для всіх молодих людей.

Молодіжна політика Німеччини чітко поділена на три рівні, а саме:

перший рівень – загальнонаціональний, другий рівень – регіональний, третій рівень – місцевий.

На першому рівні розробляється нормативно-правове забезпечення реалізації молодіжної політики. Також розробляються основні напрями її реалізації на рівні Федерального уряду, якій визнає необхідність і важливість роботи з молоддю. Конкретні заходи щодо соціалізації молоді включають: соціальне забезпечення, боротьбу з бідністю і безробіттям, етичне виховання, інтеграцію іноземців у німецьке суспільство. У Німеччині відповідальність за молодіжну політику несе Федеральне міністерство у справах сім'ї, літніх людей, жінок і молоді (нім. Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, BMFSFJ) [3].

Важлива роль в реалізації молодіжної політики відводиться Молодіжним стратегіям ЄС. Центральним партнером Федерального міністерства в реалізації молодіжної стратегії є координаційний офіс «Дії для молодого суспільства» (Arbeitsgemeinschaft für Kinder- und Jugendhilfe – AGJ). Його завданням було загальнонаціональне розповсюдження «Незалежної молодіжної політики», створення мереж учасників федерального рівня та робота з громадськістю щодо молодіжних стратегій. Молодіжна політика в Німеччині особливо останніми роками перебуває під пильним наглядом як уряду країни, так і Євросоюзу.

На регіональному рівні (рівень федеральних земель) співпрацюють профільні міністерства та земельні молодіжні асоціації. До їх компетенції відносять підготовку земельного молодіжного законодавства, фінансове забезпечення проектів, розвиток молодіжної політики відповідно до Молодіжних стратегій ЄС на земельному рівні. На місцевому рівні спільно працюють місцеві громадські організації та міські (комунальні) відомства у справах молоді. Особливістю молодіжної політики Німеччини є використання принципу субсидіарності, коли основна відповідальність за її виконання, в тому числі фінансова, покладена на муніципальний рівень. Це дозволяє надавати молодим людям адресну допомогу з урахуванням місцевих і регіональних соціально- економічних реалій та потреб [4].

Німеччина бере активну участь у міжнародному молодіжному співробітництві, основною частиною якого є підтримка та сприяння реалізації програм зустрічей і обмінів для молоді та фахівців з роботи з молоддю. Мета цих програм - зміцнення взаєморозуміння за допомогою знайомства з іншими країнами, народами та культурами, а також розвиток європейської самосвідомості та підтримка європейського співробітництва.

Отже, сьогодні наше суспільство живе в умовах воєнного стану, пов'язаного з повномасштабним вторгненням РФ до України. Тому реалізація молодіжної політики є одним із пріоритетних напрямків діяльності нашої держави. Враховуючи досвід Німеччини щодо реалізації молодіжної політики, необхідно підкреслити, що умовою ефективності молодіжної політики є збільшення видатків з державного бюджету та вдосконалення механізмів надання фінансової підтримки в тих сферах, що стосуються роботи з молоддю як на регіональному так і місцевому рівнях.

Законодавство України у сфері молодіжної політики перш за все складається з Конституції України, міжнародних договорів та угод, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, Закону України «Про основні засади молодіжної політики» та інших нормативно-правових актів, що регулюють правовідносини в сфері молодіжної політики як на державному так і регіональному рівнях.

Одним із основних документів, що регулює молодіжну політику практично у всіх країнах, є Стратегія державної молодіжної політики на певний період. В Україні також 12 березня 2021 року Указом Президента України було затверджено Національну молодіжну стратегію до 2030 року. Цей документ передбачає запровадження нових підходів для розвитку молоді в Україні, враховує важливі аспекти, передбачені Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року, молодіжними стратегіями та документами, що регламентують засади розвитку молодіжної політики ООН, Ради Європи та Європейського Союзу, а також демографічні, безпекові та економічні виклики.

Стратегія базується на таких принципах:

1. цілісність і наскрізність будь-які рішення, спрямовані на розв'язання актуальних проблем молоді, повинні відповідати її інтересам, враховувати специфічні потреби. Стратегія передбачає співпрацю широкого кола заінтересованих у молодіжній політиці сторін, зокрема органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також державно-приватне і соціальне партнерство, міжсекторальну взаємодію, поєднання державних та громадських інтересів, прав і свобод особистості;

2. субсидіарність – дії держави є допоміжними засобами стосовно свободи дій молоді щодо самостійного задоволення своїх потреб, освіти чи професійної діяльності;

3. участь – рішення, що стосуються молоді, ухвалюються за її участю. Держава створює засоби, простір, можливості та надає підтримку змістовній участі молоді в ухваленні важливих суспільних рішень;

4. доказовість та науковість – всі рішення ґрунтуються на об'єктивній інформації про становище молоді у суспільстві, її цінностях, потребах та очікуваннях;

5. інклюзивність – рішення сприяють розвитку самостійності молоді, створенню можливостей та усуненню бар'єрів, щоб жодна з її груп не була прямо чи опосередковано виключена із суспільства;

6. рівність можливостей – рішення базуються на тому, що гідність людини є непорушною цінністю, незалежно від віку, статі, інвалідності, етнічного і соціального походження, релігійних та інших переконань, сімейного й майнового стану, місця [5].

Закон України «Про основні засади молодіжної політики», якій був прийнятий 21 квітня 2021 року, визначив молодіжну політику як напрям державної політики, спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах дітей та молоді та за їх участю [6]. Цей Закон також окреслив основні засади, напрями та механізми реалізації молодіжної політики в Україні, гарантії участі молоді у її формуванні та реалізації, особливості організаційних і правових засад утворення та діяльності молодіжних та дитячих громадських об'єднань. Також визначено, що молодь це особи віком від 14 до 35 років, які є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та запроваджено гарантії та механізми участі молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики. Крім того передбачено утворення *Національної ради з питань молоді* (консультативно-дорадчого органу при Кабінеті Міністрів України) та *молодіжних рад* (молодіжний консультативно-дорадчий орган, що може утворюватися при Верховній Раді Автономної Республіки Крим, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевому органі виконавчої влади, органі місцевого самоврядування з метою залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях)[6].

Отже, в Україні реалізація молодіжної політики є одним із пріоритетних напрямків діяльності держави, вона вимагає спрямовувати зусилля на підтримку молодої людини, її активне включення в суспільне життя. В зв'язку з цим потрібно адаптувати найбільш успішні зарубіжні технології та методи роботи з

молоддю в умовах воєнного стану. Тому присутність молоді в сфері виконавчої влади, залучення її до прийняття рішень забезпечить більш ефективне публічне управління як на державному так і регіональному рівнях. Для цього потрібно створити певні умови для найбільш активної, амбітної, підприємливої частини молодих людей.

Список використаних джерел:

1. Томенко Д. Молодіжна політика та мобільність молоді України в часи війни. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2022. № 1 (61). С. 78-85. URL:[https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1\(61\)-12](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1(61)-12) (дата звернення 20.10.2022)
2. Council of Europe (2015), Recommendation CM/Rec(2015)3 of the Committee of Ministers to member States on the access of young people from disadvantaged neighbourhoods to social rights, adopted by the Committee of Ministers on 21 January 2015 at the 1217th meeting of the Ministers' Deputies URL:<https://rm.coe.int/168066671e> (дата звернення 15.10.2022)
3. Подобєд Н. В. Міжнародний досвід реалізації молодіжної політики та можливості його застосування в Україні. *Економіка та держава*. 2011. № 9. С. 125-127. URL:http://www.economy.in.ua/pdf/9_2011/37.pdf (дата звернення 15.10.2022)
4. Дабагян І. М., Павловська Л. І. Сучасна молодіжна політика в Європі (на прикладі Німеччини). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. № 2. С. 140–145. URL: http://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/2_2019/part_2/29.pdf (дата звернення 20.10.2022)
5. Національна молодіжна стратегія до 2030 року. Затверджено Указом Президента України від 12 березня 2021 року № 94/2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text>(дата звернення 20.10.2022)
6. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27 квітня 2021 року № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення 20.10.2022)

ЦИФРОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ СУЧАСНИХ ФАХІВЦІВ : БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

*Глебова Алла Олександрівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту і*

Виклики ХХІ століття (пандемія, війна, глобалізація) стали реальними викликами для управлінців різних рівнів управління у всіх країнах світу та їх компетенцій, формування яких починає відбуватися ще в системі вищої освіти – загальних та спеціальних.

Загальні компетентності – універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача в різних галузях та для його особистісного розвитку.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності – компетентності, що залежать від предметної області, та є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю [1]. Таким чином, ці компетенції сприяють формування професійної діяльності на ринку робочої сили та дозволятиме виконувати поставлені цілі та завдання.

Однак, у контексті глобалізації та розвитку НТП за останні два десятиліття відбулися суттєві зміни щодо бачення компетенцій як у роботодавців, так і у науковців. Особливо це стосується фахівців та управлінців, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю, де роль і значення окремих компетенцій відіграє ключову роль, зокрема володіння іноземною мовою. Все це створило передумови до формування нового поняття «глобальна компетенція».

Ця компетенція на відміну від загальних та спеціальних компетенцій, по - перше ґрунтується на основі концепції сталого розвитку та освіти протягом життя. По-друге, передбачає вивчення місцевих, глобальних та міжкультурних проблем, розуміння різних точок зору та світоглядів, успішне та шанобливе ставлення до взаємодії із іншими. Таким чином, глобальна компетенція орієнтована на задоволення життєво важливих потреб громадян у довгостроковій перспективі з максимальним урахуванням стану зовнішнього середовища на основі формули (1.1) :

$$ЗК+СК+КК=ГК \quad (1.1)$$

де:

ЗК - загальні компетенції;

СК-спеціальні компетенції;

КК - ключові компетенції;

ГК-Глобальна компетенція.

Якщо перше знайомство із загальними і спеціальними компетенціями відбувається у системі вищої освіти, то глобальна компетенція формується протягом життя починаючи із школи на основі ключових компетенцій. Ключова компетенція включає такі компетенції (рис.1).

Рис.1. Ключові компетентності, що формуються упродовж життя, які сприяють успішній організації процесу життєдіяльності та задоволення життєво важливих потреб [2]

Усі вищезазначені компетентності є важливими і можуть використовуватися у різних комбінаціях упродовж життя людини у різних країнах, на різних етапах її життєдіяльності та громадянській позиції.

Для України, коли на її території відбувається війна у двох площинах : фізичній та віртуальній, важливу роль відіграє цифрова компетентність. Адже, цифрові технології на початку війни продемонстрували, яку шкоду можуть завдавати громадяни, коли вони хочуть попередити рідних про небезпеку, але їх дії призводять до ще гіршого результату (вони перетворюються у коригувальників обстрілів, створюють фейки і самі їх поширюють, розповсюджують панічні настрої тощо). У результаті, це впливає на

ефективність організації процесу фізичного захисту громадян. Тому сьогодні важливо, щоб формування цифрових компетентностей відбувалося не лише системою самоосвіти (Prometheus, EdEra, Coursera тощо), але і системою вищої освіти у рамках освітньої програми.

Сьогодні характеризується тим, що у більшості фахівців 75 % свого робочого часу витрачається на різноманітні комунікації та рішення приймаються в умовах великої кількості інформації (здебільшого не точної, недостовірної тощо). В цих умовах, цифрова компетентність передбачає 5 основних сфер: інформаційну грамотність і грамотність даних ; комунікацію та взаємодію; створення цифрового вмісту; безпеку та вирішення проблем. Таким чином, дана компетентність сприяє тому, що будь-які рішення будуть прийматися на основі вміння організувати роботу з інформацією, її аналізу та представлення іншим учасникам комунікаційного процесу (особистого, професійного, публічного тощо).

У цьому контексті цифрові компетентності, відіграють важливу роль. Тому, сьогодні перспективним напрямом дослідження як науковців, так і фахівців є створення відповідного інформаційно- методичного забезпечення щодо цифрових компетентностей у системі вищої освіти, особливо у контексті безпеки. Нині спеціальні курси створюються для фахівців технічного профілю, тоді як економічний напрям рухається дуже повільно. Технологія блокчейну, smart- технології, хмарні обчислення, система штучного інтелекту тощо – навпаки актуалізують питання цифрових компетентностей, які в умовах глобальних викликів будуть відігравати ключову роль і сприятимуть формуванню конкурентоспроможності громадянина у будь-якій країні світу, відкриватимуть йому нові можливості.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства освіти і науки України від «01» червня 2017 № 600 «Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/proekty%20standartiv%20vishcha%20osvita/1648.pdf>

2.Адвокаційний модуль для керівних кадрів «Освіта на основі життєвих навичок. URL: <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/>

СУЧАСНИЙ СТАН ПОЛІТИКИ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

*Гудима Анастасія Олегівна,
студентка 2-го курсу групи УМІБ-61
факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна*

З початком активних глобалізаційних процесів ХХІ століття, рівень світової мобільності прогресує. Згідно з останніми оцінками у 2020 році у всьому світі було 280,6 мільйонів мігрантів, що становить близько 4 % від 7,8 мільярдів людей у світі [1].

Темпи міграції різко почали зростати у період після Другої світової війни, оскільки в той час західні країни набирали працівників з-за кордону для допомоги у післявоєнній відбудові. Наступна хвиля міграції припадає на 1990-ті роки, так як посилились етнічні та політичні конфліктні спалахи вже після Холодної війни. Зростання глобальної міграції призвело до збільшення культурного розмаїття в багатьох суспільствах. Збільшення міграції та мобільності населення вимагає залучення країнами мультикультурної політики в своє управління, що і почало здійснюватися на початку 2000-х років [2].

Наразі стрімке зростання останніх потоків іммігрантів і біженців до країн Європи складають мігранти з України, Венесуели та Сирії, які мільйонами втекли через триваючі війни та складні кризи [1]. Європейський Союз наразі є однією з основних кінцевих точок учасників міграційних «хвиль», а конкретно – заможні країни Західної Європи. І таким чином, в кінці минулого століття питання розроблення політики полікультурності стало нагальним для країн ЄС, що зіткнулись з прогресуючою міграцією у своїх країнах.

Мультикультуралізм найчастіше згадується в суспільствах, де різні культурні спільноти живуть разом: Сполучені Штати, Канада, Австралія, Нова Зеландія, а нещодавно – Німеччина, Франція та Великобританія. Згідно з дефініцією британського соціолога Стюарта Холла, мультикультуралізм означає «стратегії та політики, прийняті для вирішення проблем розмаїття та множинності, які породжують мультикультурні суспільства». [3] Згідно з Малейхою Малік, мультикультуралізм втілюється «як опис пережитого досвіду різноманітності, так і механізми щодо управління такою різноманітністю». Тому це включає необхідність публічного визнання культурних переконань, навіть дуже відмінних від локально традиційних. «Серед іноземців, щоб вони розглядалися як однаково вагомими, і щоб усі вони були інституціоналізовані в публічній сфері» [4]. Проте поняття досі залишається таким, що важко одноставно визначити, навіть коли європейці почали визначати

мультикультуралізм як центральну межу свого суспільства, історії та політики [5].

Європейську міграційну мережу (EMN), мережу ЄС експертів з питань міграції та притулку, які працюють разом, щоб надавати об'єктивну, порівнянну інформацію та знання, що стосуються політики, і знання щодо нових питань, пов'язаних із наданням притулку та міграцією в Європі, було створено у 2008 році та змінено Регламентом (ЄС) № 516/2014 Європейського Парламенту та Ради в квітні 2014 року. Генеральний директорат з питань міграції та внутрішніх справ Європейської Комісії координує EMN [6].

У жовтні 2015 року президентство Люксембургу активувало комплексні механізми реагування на політичну кризу (IPCR). Вони забезпечують конкретні інструменти, які допомагають координувати політичну відповідь на кризу шляхом об'єднання ключових учасників [7].

У межах більш загальної реформи правил ЄС щодо міграції та надання притулку 23 вересня 2020 року Європейська комісія запропонувала новий пакт щодо міграції та надання притулку. Пропозиція передбачає комплексну спільну європейську структуру управління міграцією та притулком, включаючи кілька законодавчих пропозицій [8].

Втім, не дивлячись на доволі міцну нормативно-правову базу даної сфери, в останні роки активізації міграції країни Західної Європи визнали, що не зазнали успіху у стабілізації мультикультурного суспільства. Так, у жовтні 2010 року канцлер Меркель заявила, що «так звана концепція «multikulti», де люди жили б пліч-о-пліч... не спрацювала, і іммігранти мусили зробити більше для інтеграції, включаючи вивчення німецької мови» [9]. У грудні 2015 року, після того як Німеччина відкрила свої кордони для мільйона біженців, вона назвала мультикультуралізм «обманом» і заявила, що «Німеччина хоче і буде помітно скорочувати кількість біженців» [10].

У 2016 році колишній президент Франції Ніколя Саркозі заявив на публічній зустрічі в паризькому передмісті Франконвіль, що «іммігранти повинні жити як французи», що країною не може керувати «тиранія меншини», і якщо його знову оберуть, він буде «президентом національної громади, тому що у Франції єдина спільнота, яка має значення, – це французька громада. Якщо ви хочете стати французом... – ви живете як французи» [11]. Тут слід згадати, що Франція не підписала Рамкову конвенцію про захист національних меншин 1995 року.

Так, одна з причин провалу політики мультикультуралізму полягає у ставленні до культурних меншин серед культурної більшості громадян. Так, для етнокультурної національної держави традиції етнічної більшості є ключовим моментом, що об'єднує громадян. Звідси і бере початок асиміляційна модель

інтеграції меншин у сучасній Європі, тобто основним є «духовний» зв'язок людини з культурою домінантного етносу, з його традиціями, мовою, спільним сприйняттям історії. І саме такою є природа Франції, яка відмовляється визнавати наявність етнічних меншин у себе, бо для такого типу держав етнічна приналежність громадянина абсолютно не має значення [12]. Таким чином, така практика Франції порушує практику політики мультикультуралізму, яка заохочує визнання окремих груп. Хоча слід зазначити, що Франція дещо пом'якшила свій асиміляційний підхід до осіб, які не є білими або не мають католицького походження, визнаючи їхню відмінність від традиційних французів германського, кельтського та латинського походження. Втім, той факт, що більшість великих міст країни включають ізольовані «мусульманські гетто», де рівень життя нижчий за корінне населення, а також де мешканці знаходять себе у положенні відірваності від «головного» суспільства, значно заважає політиці мультикультуралізму [13].

У Німеччині основи мультикультуралістичної політики передбачають визнання власних меншин (серби, фризів, німецькі роми тощо), зазначивши це в спеціальних положеннях під час підписання Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин. Втім, ключовим для розвитку ЄС таки залишається саме асиміляційний характер. Тож, наразі Німеччина, Франція та Австрія не можуть забезпечити успіх мультикультуралізму, оскільки він суперечить їхнім цілям створення культурно однорідних суспільств. Це і є причиною, чому політика мультикультуралізму зазнає краху в Європі [12].

Повномасштабна війна РФ проти України показала розвиненість інфраструктури та загальну готовність Європейського Союзу приймати біженців, хоча все одно питання соціальної інтеграції та подальшого прогресивного входження прибулого індивіда в іншу культурну екосистему залишається невирішеним. Так, 4 березня 2022 року ЄС вирішив запровадити схему тимчасового захисту задля зменшення тиску на національні системи надання притулку та дозволити переміщеним особам користуватися узгодженими правами в ЄС. Ці права включають: місце проживання, доступ до ринку праці та житла, медична допомога та доступ до освіти для дітей [14].

Враховуючи вищезазначене, першим кроком до практики мультикультуралізму безумовно є правові гарантії та закріплені права стосовно міграційних процесів, втім наступним обов'язковим кроком є ухвалення або повна «реновація» культурного підходу та сприйняття суспільства або країни, що приймає до себе інші культури. Тому, для своєї успішності практика мультикультуралізму має бути здійснена на юридичному, соціальному та культурному рівнях у комплексному підході, у протилежному ж випадку на цю політику чекає поразка.

Список використаних джерел:

1. Top Statistics on Global Migration and Migrants. URL: <https://www.migrationpolicy.org/article/top-statistics-global-migration-migrants> (Last accessed: 12.10.2022).
2. Multiculturalism URL: <https://www.studysmarter.us/explanations/politics/political-ideology/multiculturalism> (Last accessed: 12.10.2022).
3. Hall S. Conclusion: The Multicultural Question. 2000. In B. Hesse (Ed.), *Unsettled Multiculturalisms: Diasporas, Entanglements, Transruptions* – pp. 209-241. London: Zed Books.
4. Malik K. “The failures of multiculturalism in the secular state and Islam in Europe”. 2006. Kenan Malik blog, 16 June. URL: http://www.kenanmalik.com/papers/engelsberg_mc.html (Last accessed: 12.10.2022).
5. Nagy S. R. Politics of multiculturalism in East Asia: Reinterpreting multiculturalism. 2013. *Sage Journals*. Volume 14, Issue 1, February 2014, Pages 160-176. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/1468796813498078> (Last accessed: 16.10.2022).
6. About the EMN. European Commission. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/about-emn_en (Last accessed: 17.10.2022).
7. The EU's work on migration and asylum. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/#work> (Last accessed: 17.10.2022).
8. EU asylum reform. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/#asylum> (Last accessed: 17.10.2022).
9. Merkel says German multicultural society has failed. 17 October 2010. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-11559451> (Last accessed: 14.10.2022).
10. Rick Noack. Angela Merkel: German Chancellor says multiculturalism is a sham. 14 December 2015. *Independent*. URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/angela-merkel-german-chancellor-says-multiculturalism-is-a-sham-a6773111.html> (Last accessed: 14.10.2022).
11. Henry Samuel. Nicolas Sarkozy says immigrants must accept "your ancestors are the Gauls". 20 September 2016. *The Telegraph*. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/2016/09/20/nicolas-sarkozy-says-immigrants-should-live-like-the-french/> (Last accessed: 14.10.2022).

12. Engel V. Can Multiculturalism Triumph in Europe? March 11, 2019. URL: <https://www.fairobserver.com/region/europe/democracy-radicalism-integration-europe-news-14412/> (Last accessed: 15.10.2022).

13. Manyakin K. Multiculturalism in Western Europe: From Implementation to Failure. 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/320457876_Multiculturalism_in_Western_Europe_From_Implementation_to_Failure (Last accessed: 16.10.2022).

14. EU migration policy, Refugee inflow from Ukraine. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/#ukraine> (Last accessed: 18.10.2022).

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Доценко Олена,

*кандидат юридичних наук, доцент
кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна*

Терористична загроза в світі є високою. Цілями терористичних атак можуть бути як країни, в яких мають місце збройні конфлікти (Близький Схід, Африка), так і країни, які традиційно вважаються безпечними з огляду на розвинену та ефективну систему правоохоронних органів, зокрема європейські країни, про що свідчать теракти в Парижі у 2015 році, у Брюсселі у 2016 році, Манчестері у 2017 році тощо. Держави-члени Європейського Союзу (далі у тексті – ЄС) неодноразово були цілями терористичних атак, що зумовило активізацію заходів протидії тероризму як в рамках кожної країни-члена, так і на рівні ЄС. Динамічність терористичних загроз зумовлює для протидії їм використовувати різні інструменти – військові, правові, політичні, поліцейські тощо. Отже, метою дослідження є характеристика політико-правових інструментів протидії тероризму в ЄС.

Перш за все, слід звернути увагу на «Рамкове рішення Ради від 13 червня 2002 року про європейський ордер на арешт та процедури передачі правопорушників між державами-членами», у якому визначається, які дії можуть бути кваліфіковані як терористичний злочин, акцентується увага на питаннях видачі осіб, що скоїли тероризм на підставі застосування європейського ордера

на арешт. Крім того, в ньому закріплюється зобов'язання для держав-членів розробити модель допомоги особам, що постраждали від терористичних актів, та їхнім сім'ям [1].

У 2003 році на Брюссельському саміті було прийнято Стратегію європейської безпеки, в якій до стратегічних цілей ЄС було віднесено боротьбу з фінансуванням терористичних угруповань, усунення загроз, зокрема терористичних, шляхом видачі ордеру на арешт, а також запобігання сепаратизму та вжиття заходів щодо просування демократії, врегулювання конфліктів регіонального характеру в регіонах, що межують з ЄС, та допомоги країнам, що розвиваються, зокрема сусіднім. Стратегія передбачала посилення потужностей армій держав-членів ЄС та оборонного потенціалу, посилення дипломатичного потенціалу та створення єдиної системи ресурсів ЄС та держав-членів, спільної оцінки загроз та покращення взаємного обміну інформацією, у тому числі розвідувальною. Крім того, заходи боротьби з тероризмом у тому числі включають «підключення різних інструментів і можливостей, програм допомоги, військових і цивільних можливих держав-членів» [14].

У 2004 році було прийнято «Декларацію про боротьбу з тероризмом» та додаток до неї – «План дій щодо боротьби з тероризмом», які відповідали положенням зазначеної вище Стратегії 2003 року та закріплювала наступні заходи протидії тероризму: співробітництво держав-членів у протидії загрозам тероризму; розробка концепції для застосування положень політики безпеки та оборони для боротьби з тероризмом; посилення заходів безпеки систем прикордонного кордону та безпеки міжнародних перевезень; зменшення можливості для терористів доступу до економічних ресурсів для фінансування тероризму; посилення ефективності діяльності органів та інституцій ЄС у сфері виявлення та запобігання терористичним актам, а також судового переслідування осіб, які їх вчиняють; вжиття заходів щодо ліквідації факторів, які сприяють поширенню тероризму; встановлення фокусу зовнішніх відносин ЄС на зміцненні потенціалу протидії тероризму [7; 9].

Вищезазначеним планом дій було передбачено прийняття «Стратегії щодо боротьби з фінансуванням тероризму», яка була ухвалена 14 грудня 2004 року, у якій були визначені напрями дій у цій сфері, зокрема: зробити фінансові операції більш прозорими, щоб ускладнити терористам шляхи отримання ресурсів на терористичну діяльність; відстежувати фінансових операцій з метою виявлення терористів та їх прибічників; сприяти співпраці щодо обміну інформацією стосовно тероризму на рівні ЄС, країн-членів та міжнародному рівні, а також з приватним сектором [5].

Важливим кроком щодо боротьби з тероризмом в ЄС стало прийняття у 2005 році «Стратегії ЄС по боротьбі з тероризмом», яка передбачала розподіл

заходів у цій сфері на чотири рівні: 1) запобігання – усунення причин та чинників вербування до терористичних груп та їх радикалізації; 2) захист – захист громадян та об'єктів інфраструктури шляхом посилення стандартів безпеки транспорту та кордонів; 3) обвинувачення – кримінальне переслідування та притягнення до відповідальності осіб, що вчинили злочини, удосконалення технічних можливостей для проведення моніторингу антитерористичної діяльності в країнах не членах ЄС, обмеження до джерел фінансів, що використовуються для терористичних атак; 4) відповідальність – мінімізація та управління негативними наслідками тероризму та допомога тим, хто постраждав від цього терористичної діяльності [12].

Також у 2005 році були прийняті ще дві важливі стратегії, спрямовані на боротьбу з тероризмом – «Стратегія ЄС по боротьбі з радикалізмом і вербуванням у терористичні групи» (включає заходи щодо подолання головних причин тероризму та попередження вербування в терористичні угруповання та розпалювання насильства політичного характеру, створення правил профілактики ворожнечі та експертної бази оцінки дотримання цих правил) [10; 12] та «Стратегія ЄС щодо зовнішніх вимірів свободи, безпеки та правосуддя» (включає інструменти співпраці з міжнародними організаціями та країнами не членами ЄС з метою протидії тероризму) [3].

У 2016 році ухвалюється «Глобальна стратегія зовнішньої політики та політики безпеки Європейського Союзу», яка однією з найважливіших загроз безпеці ЄС визначає тероризм. Серед пріоритетних заходів забезпечення безпеки у вищевказаній Стратегії визначено наступні напрями: заходи з безпеки ЄС (в якому окремо наголошено на необхідності протидіяти такій загрозі як тероризм); зміцнення держав на півдні та сході ЄС; комплексний підхід до конфліктів; колективний регіональний устрій; глобальне управління в XXI столітті [11; 14].

У березні 2017 року була ухвалена «Директива про боротьбу з тероризмом», у якій закріплювалося, що всі держави-члени ЄС мають криміналізувати такі діяння як фінансування тероризму, переміщення та з метою вчинення актів тероризму та підготовка і навчання майбутніх членів терористичних угруповань [8].

9 грудня 2020 року Європейською комісією було ухвалено нову «Програму боротьби з тероризмом для ЄС: передбачати, запобігати, захищати, реагувати», якою було визначено напрями подальших кроків ЄС щодо реагування на терористичні загрози. Так, заходами «передбачення» є виявлення вразливих місць у терористичній діяльності та підсилення потенціалу в тих сферах, де це найбільш потрібно; заходами «запобігання» є протидія радикалізації на всіх рівнях; заходами «захисту» є посилення безпеки та зміцнення зовнішніх кордонів ЄС; заходами «відповіді» є підтримка постраждалих від тероризму,

судове переслідування осіб, що вчинили терористичні акти [2; 6]. Ця програма базується на положеннях нової «Стратегії безпеки ЄС» на 2020–2025 роки, що була прийнята у липні 2020 року, та містить інструменти та заходи на 5 років, серед інших у сфері боротьби з тероризмом [4].

Таким чином, можна зробити висновок, що ЄС має широку базу нормативних та інституційних інструментів боротьби з тероризмом. Співробітництво установ ЄС на підставі прийнятих нормативно-правових актів, сприяє припиненню та попередженню терористичних актів, а також оцінці та прогнозуванню ризиків їх вчинення. Проте, постійний розвиток та вдосконалення методів та засобів, що використовують терористи в своїй діяльності, вимагає постійного оновлення існуючих інструментів протидії з урахуванням реальної ситуації з метою ефективного реагування на загрози, що виникають.

Список використаних джерел.

1. 2002/584/JHA: Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States - Statements made by certain Member States on the adoption of the Framework Decision. *Official Journal*. L 190 , 18/07/2002 P. 0001 – 0020. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32002F0584> (Last Accessed: 10.10.2022).

2. A Counter-Terrorism Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond. Brussels, 9.12.2020 COM(2020) 795 final. URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2020-12/09122020_communication_commission_european_parliament_the_council_eu_agenda_counter_terrorism_po-2020-9031_com-2020_795_en.pdf (Last Accessed: 10.10.2022).

3. Communication from the Commission - A strategy on the external dimension of the area of freedom, security and justice. Brussels, 12.10.2005 COM(2005) 491 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52005DC0491&from=EN> (Last Accessed: 10.10.2022).

4. Communication from the Commission on the EU Security Union Strategy. Brussels, 24.7.2020 COM(2020) 605 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1596452256370&uri=CELEX:52020DC0605> (Last Accessed: 10.10.2022).

5. Communication from the Commission to the Council and European Parliament of 20 October 2004 on the prevention of and the fight against terrorist

financing through measures to improve the exchange of information, to strengthen transparency and enhance the traceability of financial transactions [COM(2004) 700 - Official Journal C 14 of 20 January 2005]. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/LSU/?uri=CELEX%3A52004DC0700> (Last Accessed: 01.05.2022).

6. Counter terrorism and radicalisation. *European Commission* : website. URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/counter-terrorism-and-radicalisation_en (Last Accessed: 10.10.2022).

7. Declaration On Combating Terrorism. Brussels, 25 March 2004. URL: https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/79637.pdf (Last Accessed: 10.10.2022).

8. Directive (EU) 2017/541 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on combating terrorism and replacing Council Framework Decision 2002/475/JHA and amending Council Decision 2005/671/JHA. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017L0541> (Last Accessed: 01.05.2022).

9. EU Plan of Action on Combating Terrorism. Brussels, 11 June 2004. URL: https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvgs5kkg27kof_j9vvik7m1c3gyxp/vi7jgsy4c6vl/f=/10010_3_04_rev_3.pdf (Last Accessed: 10.10.2022).

10. Radicalisation, Recruitment and the EU Counter-radicalisation Strategy. 17 November 2008. URL: <http://www.gdr-elsj.eu/wp-content/uploads/2014/02/doc2-WP4-Del-7.pdf> (Last Accessed: 10.10.2022).

11. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy. June 2016. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf (Last Accessed: 10.10.2022).

12. The EU Counter-Terrorism Strategy. 14469/3/05. Brussels, 30 November 2005. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST%2014469%202005%20REV%204/EN/pdf> (Last Accessed: 10.10.2022).

13. Білан І. А. Протидія тероризму: досвід ЄС. *Інформація і право*. 2021. № 2(37).С. 67–73. URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/10_20.pdf (Дата звернення: 10.10.2022).

14. Горбач О., Сигідус К. Порівняльний аналіз Європейської стратегії безпеки (2003) та глобальної стратегії Європейського Союзу (2016). *SHV*. 2017. Випуск 3. Номер 2. С. 57–62. URL:

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ЄС

*Здоровко Світлана Сергіївна,
викладач кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківській національній університет
імені В.Н. Каразіна*

Екологічна політика ЄС (англ. Environmental policy of the European Union) — сукупність дій і заходів ЄС, спрямованих на забезпечення екологічних потреб населення країн — учасниць, підтримку екологічної безпеки та раціональне використання, охорону і відтворення природних ресурсів.[2]

Екологічна політика Європейського Союзу насамперед спрямована на розвиток економіки, яка впроваджує технологічні інновації і при цьому краще зберігає природні ресурси. Прикладом просування інноваційної економіки та захисту навколишнього середовища є зростання відновлюваних джерел енергії. Вона також намагається захистити біорізноманіття та мінімізувати екологічні ризики для здоров'я людей, пов'язаних із довкіллям. Таким чином, робиться спроба досягти зростання за рахунок поділу використання природних ресурсів.

Усю екологічну політику на європейському рівні включено до Договору про функціонування Європейського Союзу. Однією з найважливіших статей у цьому договорі є стаття 191, яка резюмує принцип екологічного запобігання таким, що понижують гідність видів діяльності: хто забруднює, платить.[1]

Екологічна політика застосовується в усьому світі, і встановлені керівні принципи, які слід дотримуватися. В ООН є агентство, яке спеціалізується на розробці цих принципів моніторингу.

Основна місія цього спеціалізованого органу - забезпечення можливості належного міжнародного співробітництва з питань, пов'язаних з навколишнім середовищем. Основна мета – вміти оцінювати стан навколишнього середовища на регіональному, національному рівні та розробляти різні стратегії дій. Одна з таких програм – ЮНЕП.

Важливість цього плану полягає в тому, що він включає екологічне право, щоб мати можливість застосовувати певні цілі з обов'язковим характером. Цей екологічний закон відповідає за розробку нормативних актів та зміцнення інститутів для кращого управління природними ресурсами та охорони навколишнього середовища.

Екологічна політика має певні принципи, встановлені з метою реалізації сталого розвитку, досягнення цілей чистого, екологічного та довгострокового економічного зростання.

Види екологічних проблем:

1. Глобальне потепління — це, власне, побічний процес існування величезної чисельності людського населення. Говорячи максимально просто, це загальне підвищення температури нашої планети через дії людини (спалювання викопного палива, наприклад). Як наслідок — танення льодовиків, підвищення рівня моря, випадання аномальної кількості опадів, закислення океану.

2. Забруднення світового океану як головного фактора, що формує клімат на Землі. Світовий океан так чи інакше торкається життя кожного з нас: дощі та інші опади; доставка вантажів між континентами; риба та інші морепродукти, які ми щодня вживаємо у їжу. Однак зараз світовий океан перебуває в небезпеці через постійні техногенні катастрофи (аварії танкерів та інших), стічні води та викиди в океан промислових відходів.

3. Руйнування озонового шару і як результат — дірки в озоновому шарі через дефіцит речовини. Серед причин цього явища Міжнародна космічна програма; запуск ракет та супутників; авіапольоти на висоті від дванадцяти кілометрів та вище; промислові та побутові викиди фреону.

4. Забруднення повітря. Найочевидніша небезпека забруднення атмосфери — дефіцит чистого повітря, але не менш серйозна проблема — зміна клімату планети та подальші наслідки цього процесу. З основних елементів, що забруднюють атмосферу, можна назвати: викиди під час діяльності промислових підприємств; вихлопи автомобілів та іншого транспорту із двигуном внутрішнього згоряння; радіоактивні об'єкти; відходи (побутові та промислові).

5. Забруднення ґрунту. Ґрунт — ресурс, який відноситься до категорії невідновлюваних, у разі втрати або деградації, ми не зможемо його відновити жодними заходами. Стан ґрунтів надає прямий вплив на їжу, що споживається нами, на воду, яку ми п'ємо, і на наше здоров'я — роботу внутрішніх органів і тривалість життя.

6. Вирубання лісів та опустелювання. До цього часу значні території після вирубки лісу чи лісових пожеж стають пустельми, що призводить до біологічних катастроф (знищення видів) та до соціальних, — зокрема, до зникнення цілих етнічних груп.

7. Усі з перелічених вище екологічних катастроф провокують ще одну, масштабну та серйозну — скорочення біорізноманіття. За даними WWF, щогодини ми втрачаємо по трьох їх різновидів. Якщо нічого не робити в цьому напрямі, незабаром ми назавжди втратимо той світ, який знаємо.

ЄС тримає «зелений курс» з метою врегулювання глобальної кризи, зокрема для боротьби зі зміною клімату. 11 грудня 2019 року Європейська Комісія представила дорожню карту щодо забезпечення стійкості економіки ЄС шляхом перетворення кліматичних та екологічних викликів у можливості у всіх стратегічно важливих галузях та створення справедливих умов переходу для всіх її учасників.

Європейський зелений курс – це структурна відповідь Європи та нова стратегія зростання, спрямована на перетворення ЄС на сучасну, ресурсоефективну та конкурентоспроможну економіку.

З початку 1970-х років екологічна політика ЄС формулюється в програмах дій у галузі охорони навколишнього середовища. На даний момент діє 8-а Програма дій у галузі охорони навколишнього середовища (ПДОГС) яка задасть напрямок європейській екологічній політиці на період до 2030 року.

Програма покликана сприяти досягненню цілей Європейського зеленого курсу в галузі охорони навколишнього середовища та зміни клімату. Цим документом ЄС знову підтверджує свою відданість баченню 7 ПДООС до 2050 року: ми хочемо забезпечити благополуччя для всіх, не виходячи за рамки планетарних кордонів.

8-й ПДООС містить заклик до активної участі всіх зацікавлених сторін на всіх рівнях управління для забезпечення ефективного виконання законів ЄС у галузі зміни клімату та охорони навколишнього середовища. Вона є основою для діяльності ЄС у сфері реалізації Порядку денного Організації Об'єднаних Націй на період до 2030 року та досягнення викладених у ньому Цілей сталого розвитку.

Метою документа є прискорення переходу до кліматично нейтральної, ресурсоефективної, стійкої економіки, в рамках якої планеті повертається більше ресурсів, ніж споживається. У ньому стверджується, що благополуччя та процвітання людини залежить від здоров'я екосистем, у межах яких вона здійснює свою діяльність.

Політика Європейського Союзу у сфері довкілля спрямована на досягнення наступних цілей:

- а) збереження, захист і поліпшення якості довкілля;
- б) охорона здоров'я людини;
- в) раціональне використання природних ресурсів;
- г) сприяння вживанню заходів на міжнародному рівні для вирішення регіональних або світових екологічних проблем і, зокрема сприяння боротьбі зі змінами клімату.[2]

Відомо, що Європейський Союз висуває до країн, які претендують на входження до нього, великий перелік вимог якості в різних сферах

життєдіяльності, багато з них стосуються і досягнення певного рівня фінансового забезпечення політики щодо охорони довкілля.

Україна також співпрацює у цій сфері. Основи для цього було закладено ще в 1994 р. відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво між ЄС та його державами-членами і Україною.[2] Необхідність тісної співпраці з європейською спільнотою у сфері охорони довкілля обумовлена не тільки визначеними нею екологічними імперативами її стратегії, але й потребами самої України у подоланні того стану, який можна охарактеризувати як кризовий, який формувався протягом тривалого періоду через нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення її природно-ресурсного комплексу.

Важливим елементом співпраці у сфері охорони довкілля, як і в багатьох інших сферах співпраці, що визначаються Угодою, є поступове наближення законодавства України до політики та законодавства ЄС.

Євросоюз готовий надавати Україні експертну та практичну допомогу в оцінці завданих збитків у процесі повоєнного відновлення та відновлення навколишнього середовища. Про це йшлося на неформальній зустрічі міністрів охорони навколишнього природного середовища держав-членів ЄС у Празі.

Є чітке усвідомлення, що військовий терор Росії проти нашої держави – не просто картинка у телевізорі чи повідомлення у соцмережах. Світ відчуватиме наслідки ще довго після завершення бойових дій. Представникам ЄС важливо мати чітку, зрозумілу та докладну карту впливу війни в Україні на довкілля. Попри війну Україна не зійде з європейського шляху.

Україна виконала вимоги до імплементації Угоди про Асоціацію з ЄС на 61% та планує збільшити цей показник до 75% до 2025 року, навіть за умов війни. Також триває реформа сфери захисту навколишнього середовища відповідно до Green Deal.

Крім того, Україна приєдналася до природоохоронної європейської програми LIFE, в рамках якої зможе отримати фінансування для відновлення довкілля.

На конференції ООН "Довкілля для Європи" міністри та голови делегацій країн-учасниць підписали декларацію міністрів, яку в Міністерстві захисту навколишнього середовища та природних ресурсів назвали "історичною".

У документі європейські країни офіційно засудили російські злочини проти українського довкілля. У повідомленні зазначили, що Європейську економічну комісію ООН було створено одразу після Другої світової війни, щоб допомогти розореній Європі відновитися та побудувати майбутнє на основі миру та взаємної співпраці. Через 75 років Росія зруйнувала ці устремління. Також закріпили подальшу підтримку та допомогу у повоєнному відновленні України та визначили основні ідеї розвитку сфери довкілля на наступні 5 років.

Війна в Україні, яка значно впливає на глобальний світ, спровокує масовий та потужний перехід на "зелену" енергетику. Адже Перша та Друга світові війни були пов'язані з різними видами енергоресурсів і за їхніми підсумками світ змінював пріоритети на користь іншого виду палива.

Як висновок можна сказати, що екологічна політика ЄС спрямована на покращення турботи про навколишнє середовище, допомагаючи зберігати природні ресурси та сприяючи сталому розвитку. Це спроба зробити це за допомогою чітко визначених цілей як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Саме довгострокові цілі справді сприятимуть суттєвим змінам. Короткострокові цілі – це маленькі кроки для досягнення великих цілей. Це спосіб зберегти активність усіх працівників у питаннях захисту довкілля.

Крім того, екологічну політику можна також визначити як різні стратегії, що реалізуються різними національними та міжнародними організаціями і метою яких є встановлення певних правил для вирішення екологічних проблем існуючих у всьому світі таких як надмірне забруднення, неконтрольовані скидання, погіршення стану природних ресурсів, просування поновлення енергії, зменшення наслідків зміни клімату тощо.

Список використаних джерел.

1. Ладиченко В.В. Екологічна політика і право ЄС: Навчальний посібник / В.В. Ладиченко, І.В. Гиренко, Л.О. Головка, В.А. Вітів. – К.: Видавничий центр НУБіП України. – 2019. – 363 с. URL: <https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/ead800f4-e35a-445d-bb1b-efe23439b54c/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf> (last accessed: 22.10.22)

2. Екологічна політика ЄС. Вікіпедія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%84%D0%A1#:~:text=%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%84%D0%A1%20\(%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB.,%D0%BE%D1%85%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%83%20%D1%96%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%83%D1%80%D1%81%D1%96%D0%B2](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0_%D0%84%D0%A1#:~:text=%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%84%D0%A1%20(%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB.,%D0%BE%D1%85%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%83%20%D1%96%20%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%85%20%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%83%D1%80%D1%81%D1%96%D0%B2) (last accessed: 22.10.22)

УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО ВСТУПУ В ЄС

*Здоровко Сергій Федорович,
к.ю.н., доцент кафедри міжнародних
відносин, міжнародної інформації та
безпеки, Харківській національний
університет імені В.Н. Каразіна,
Здоровко Світлана Сергіївна,
викладач кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківській національний університет
імені В.Н. Каразіна*

ЄС давно розглядає процес розширення як виняткову можливість сприяти стабільності та процвітанню в Європі. ЄС починався як Європейське об'єднання вугілля та сталі в 1952 з шістьма членами (Бельгія, Франція, Німеччина, Італія, Люксембург і Нідерланди).[1]

Щоб мати право на членство в ЄС, країни повинні відповідати ряду критеріїв, включаючи діючу демократію та ринкову економіку. Коли країна стає офіційним кандидатом, перемовини про вступ є досить тривалим і складним процесом, у якому офіційний кандидат повинен прийняти та впровадити безліч законів і правил ЄС. Ретельно керований процес розширення є одним із найпотужніших політичних інструментів ЄС і протягом багатьох років сприяв перетворенню багато європейських країн на більш демократичні та процвітаючі суспільства. Водночас це ще й політичний процес. Найважливіші кроки щодо вступу вимагають одностайного схвалення держав-членів ЄС. Таким чином, відносини чи конфлікти потенційного кандидата з окремими членами можуть вплинути на перспективи та час приєднання до Союзу.

Наразі ЄС визнає сім країн офіційними кандидатами, усі вони перебувають на різних етапах процесу вступу. Чотири країни-кандидати розташовані на Західних Балканах; Чорногорія та Сербія знаходяться найвіддаленіше в перемовинах про вступ, тоді як Албанія та Північна Македонія офіційно почали перемовини в липні 2022 року. Вступ до ЄС зазвичай займає багато років (якщо не десятиліть). Так Туреччина також є країною-кандидатом, але її перемовини про вступ зайшли в глухий кут на тлі зростаючої стурбованості ЄС щодо намагання демократичного відступу Туреччини, особливо щодо дотримання прав людини та інших механізмів, що в подальшому викликало напруженість між ЄС і Туреччиною. У червні 2022 року ЄС назвав Україну та Молдову

офіційними країнами-кандидатами. ЄС розглядає Боснію і Герцеговину, Косово та Грузію як можливих майбутніх кандидатів.[1]

ЄС стверджує, що двері Союзу до розширення відкриті для будь-якої європейської країни, яка відповідає політичним та економічним критеріям для членства в ЄС. Водночас деякі європейські лідери та громадськість з насторогою ставляться до існуючого процесу можливої експансії, особливо з боку Туреччини (через її розмір, переважно мусульманську культуру та відносно менш процвітаючу економіку). Занепокоєння з приводу подальшого розширення ЄС варіюється від побоювань щодо напливу небажаних трудових мігрантів до впливу ЄС, який постійно розширюється, на інституції, фінанси та загальну ідентичність Союзу. Оцінки послаблення верховенства права в кількох існуючих членах ЄС, включаючи Польщу та Угорщину, стали одною з причин зменшення ентузіазму щодо подальшого розширення.

Військова агресія Росії проти України у 2022 році посилила політичну та громадську підтримку останньої в багатьох країнах ЄС.

З початку війни між Росією та Україною минуло понад 200 днів. Україна довела, що вона здатна захистити себе та перемогти, за допомогою ЄС і міжнародної спільноти. Однак війна може затягнутися. Україна та ЄС повинні бути готовими до такого сценарію. Нещодавно ЄС прийняв історичне рішення про надання Україні статусу кандидата в ЄС. Інтеграція України в ЄС матиме дуже важливі геополітичні наслідки як для України, так і для всього європейського континенту.

Вкрай важливо, щоб ЄС мав чітке розуміння та стратегію того, що потрібно робити далі, щоб продовжувати надавати допомогу Україні на найвищому рівні та яким чином нам потрібно мобілізувати наші зусилля.

Є кілька ідей, які допоможуть нам краще зрозуміти, якими будуть основні наступні кроки.

Важливо, щоб такі перемовини розпочалися вже у 2023 році, в ідеалі – у першій половині 2023 року.

З цією метою важливо, щоб Європейська Комісія надала позитивну оцінку Україні не пізніше цього року у своєму звіті про вступ/розширення України (як передбачено у висновках Ради). У цьому звіті Комісія повинна взяти до уваги прогрес, досягнутий Україною щодо семи «зрозумілих проблем», визначених у Висновку. До того часу Україна повинна продемонструвати, що виконала всі умови, викладені у висновку. Після цього Рада має затвердити звіт про розширення для України та прийняти рішення щодо подальших кроків, у тому числі щодо відкриття перемовин з Україною.

Коли Україна може вступити до ЄС? Завершення перемовин про членство України у 2027-2028 роках і про членство в ЄС у 2029 році можливо під час виборів нового Європарламенту та формування нової Єврокомісії.

Ця оцінка можливих дат ґрунтується на порівнянні з розширенням ЄС за рахунок Центральної Європи та Балтії під час «Великого вибуху».

Переговори з Україною мають просуватися так само швидко, як це було під час «Великого вибуху» в 1990-х роках, а не так повільно, як із Західними Балканами. Щоб перемовини з Україною просувалися швидко, ЄС має фундаментально оновити свою філософію розширення:

- вступ України до ЄС необхідний не лише для України, але й для ЄС. Розширення демократії, стабільності та економічного успіху на схід є в інтересах ЄС, оскільки це єдиний шлях досягнення демократичних перетворень в Росії;
- повернення до ефективного розширення має розпочатися з 1) аналізу помилок і невдач політики розширення ЄС за останні кілька десятиліть і 2) впровадження подальших реформ на основі цього аналізу:
- розширення ЄС неможливо зупинити шантажем та залякуванням Кремля, як це було з Україною після 2014 року;
- майбутнє розширення ЄС повинно прискорити інституційні реформи та реформи прийняття рішень у ЄС, щоб вони не перешкождали подальшому розширенню Союзу;
- держави-члени ЄС не можуть використовувати своє право вето, щоб заблокувати розширення ЄС за рахунок своїх безпосередніх сусідів, з якими вони мають історичні проблеми;
- ЄС повинен відновити свою «спрагу розширення», тому що членство України зміцнить ЄС, а не послабить його;

Тоді геополітична вага України сприятиме просуванню всього процесу розширення ЄС, що піде на користь Молдові та Грузії, а також країнам Західних Балкан, де процес інтеграції поки що застопорився.

На чому Україна має зосередитися перед вступом? Україна могла б віддати пріоритет інтеграції до єдиного ринку ЄС, оскільки інтеграція до єдиного ринку гарантувала б негайний доступ до максимальних економічних переваг від вступу до ЄС. Цю фазу інтеграційного процесу можна завершити до проведення необхідних реформ в інституціях ЄС.

Як ми можемо забезпечити політичну волю ЄС? Ми повинні переконатися, що політична воля ЄС щодо розширення задля включення України є твердою та довгостроковою.

Для цього необхідно сформуванню «українську коаліцію» однодумців серед країн ЄС. Спочатку до нього мають увійти ті країни, які вже активно підтримують інтеграцію України та головуватимуть у Раді ЄС у наступне

десятиліття: Чехія (2022), Швеція (2023), Данія (2025), Польща. (2025), Литва (2027), Італія (2028), Латвія (2028).[2]

Ця коаліція має стати ядром процесу, подібного до так званого «Берлінського процесу», ініційованого Німеччиною для підтримки інтеграції Західних Балкан.

Чи завадить війна інтеграції України? Війна вже руйнівню впливає на українську економіку. Але водночас це радикально посилило волю ЄС до рішучих геополітичних дій: погрози Путіна про розширення ЄС застаріли, вони не тільки не зупиняють розширення ЄС, а навпаки, дають йому геополітичний поштовх.

Багатомільярдний план ЄС щодо відновлення та реконструкції України (План Маршалла для України) буде тісно пов'язаний з процесом перемовин щодо інтеграції та вступу України та прискорить процес інтеграції.

Яку користь отримає ЄС від членства України? Україна – процвітаюча країна з величезним, але невикористаним економічним потенціалом, розвиненим промисловим сектором і висококваліфікованою робочою силою. Членство України значно посилить економічну міць Союзу.

Інтеграція до ЄС – це єдиний спосіб бути успішною демократичною державою на пострадянському, посттоталітарному просторі. Успіх України надіслав сильний сигнал громадянам Білорусі та Росії, що вони повинні прагнути до таких же змін. Такий розвиток подій гарантував би міцний мир на європейському континенті. Мир є головним інтересом ЄС.

Чи можна очікувати від України проведення необхідних реформ? Під час «великого вибуху» розширення ЄС до Центральної Європи та країн Балтії до 2004 року процес розширення ЄС мав величезну трансформаційну силу для країн-кандидатів; Вони поспішали проводити реформи і не відставали один від одного.

Тим часом на Західних Балканах після 2003 року процес розширення втратив свою трансформаційну силу – країни-кандидати втратили мотивацію до реформ і впевненість у самому процесі розширення. Розширення ЄС стало для цих країн символом геополітичного провалу ЄС.

Україна досягла значного прогресу в прийнятті законодавства ЄС з 2014 року за підтримки SGUA (Групи підтримки України). Якщо весь процес розширення відновить свої початкові амбіції та трансформаційну силу, Україна, ймовірно, буде серед країн-кандидатів, які найшвидше здійснять необхідні реформи.

Список використаних джерел.

1. The European Union: Questions and Answers. Congressional Research Service. 2022. URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/RS21372.pdf> (last accessed: 22.10.22)
2. Головування в Раді Європейського Союзу. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B2_%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D1%96_%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%A1%D0%BE%D1%8E%D0%B7%D1%83 (last accessed: 22.10.22)

ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА ЄВРОСОЮЗУ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЙОГО РОЗШИРЕННЯ

*Кліпкова Ганна Олексіївна,
доцентка кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки
факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна*

Європейський Союз сьогодні є унікальним актором міжнародної системи. Маючи ознаки держави та конфедерації, він не є ані тим, ані іншим. Він є феноменом, який став втіленням найсміливіших мрій та ідеалів Арістотеля, Гегеля та багатьох інших. Події, що розгорнулися після Другої світової війни, викликали оптимізм щодо перспектив цього об'єднання. Бурхливе економічне зростання другої половини ХХ ст. надало потужний імпульс, якого вистачило на 50-60 років бурхливого розвитку та зростання – як кількісного, так і якісного.

Поглиблення зв'язків здавалося легким та природним, коли економічна ситуація була сприятливою. Але, у відповідності до всіх циклічних теорій, включаючи цикли Кондратьєва, теорію циклів світової гегемонії Модельські та Томпсона, Грамши, Валлерстайна та багатьох інших дослідників, які змогли розгледіти та систематизувати циклічну картину розвитку світової економіки та політики, світова економічна система перейшла до фази системної кризи.

Кінець ХХ ст. став апофеозом інтеграційних процесів у економіці та у валютній сфері – було запроваджено Економічний та валютний союз (ЕВС), введено євро як єдину валюту та приєднано рекордну кількість нових країн-членів [1]. Це надало підстави для відчуття триумфу для всіх єврооптимістів, здавалося, що віднайдена формула над успішної інтеграції.

Але подальші події стали справжнім випробуванням для ЄС. Першим шоком стала криза 2008 року, яка, з одного боку, була передбачена, а з іншого

боку, як це буває у випадку з такими подіям, стала несподіванкою. Це дало уявлення про те, що інтеграційні процеси є успішними в період зростання, а в період кризи необхідність узгоджувати дії із партнерами, які знаходяться в інших умовах та на іншому рівні економічного розвитку, призводить до чисельних на надскладних проблем.

Перехід до єдиної валюти вбачається ідеологом ЄС доцільним, оскільки досягнутий рівень успіху в інших царинах екстраполювався на інші питання. Великі темпи економічного розвитку переконали осіб, що приймають рішення, та широкий загаль в тому, що складні часи залишилися в минулому, і будь-які інтеграційні ініціативи працюватимуть на підвищення загального добробуту. На тлі триумфу культурної, економічної, політичної інтеграції введення єдиною валюти вбачалося також запорукою успіху, і було зроблено без зайвих вагань. Але подальші економічні кризи стали стрес-тестом для функціонування єдиної валютної зони.

Країни, що проходили крізь кризу з помірними витратами, не потребували істотної корекції фінансової політики, на відміну від Греції, Італії та інших, менш заможних країн, які найбільш потерпали від кризи. Необхідність проводити єдину валютну політику стала пасткою для південно-європейських країн. У євроні опинилися країни з геть різними економіками. З різним потенціалом, структурами та інституційним дизайном, тому вочевидь уніфікований підхід міг бути корисним лише на етапі економічного зростання. У період кризи ж країни зіткнулися з тим, що їх руки у царині монетарної політики опинилися зв'язаними, хоча свобода дій була дуже важливою для подолання кризи [1].

За словами нобелівського лауреату з економіки, відомого дослідника глобальних економічних трендів Дж. Стігліца, введення спільної валюти ставить під сумнів подальше функціонування ЄС як успішного об'єднання, оскільки занадто зарегульоване спільне узгодження монетарної політики між країнами-членами відбирає в них інструменти валютного регулювання [2]. І тут постає питання стосовно ідеального ступеню інтеграції. Як знайти баланс? В який момент підвищення рівню спільної регуляції починає здійснювати зворотній ефект? Макроекономісти пояснюють період стагнації в євроінтеграційних процесах наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. передчасним введенням єдиної валюти, і цей приклад ілюструє, що процеси об'єднання не мають випереджати час, тому що це може підірвати суб'єкт зсередени. Дезінтеграційні тенденції в євроні на тлі циклу економічних криз, таким чином, пов'язані з надмірним ентузіазмом осіб, що приймають рішення, стосовно оптимального рівня узгодження рішень між все більш зростаючим колом країн-учасниць. Часи економічних труднощів продемонстрували, що приєднання до ЄС не завжди є привілеєм та несе не тільки бонуси. Країни зі слабкою та волатильною

економікою не завжди можуть надати своєчасну та адекватну відповідь на виклики об'єднаної політики та економіки. Це призвело і до кризи легітимності ЄС останніх років, коли необхідність одногосно ухвалювати рішення продемонструвала, наскільки різних етапах знаходяться ті чи інші актори об'єднання. Коли для одних країн є простір для маневру, інші просто не можуть дозволити собі ті чи інші кроки в економіці та у політичній царині. Головна думка полягає у тому, що рішення йти пліч о пліч приносить лише дивіденди у випадку, коли ми знаходимось на зростаючій частині графіку кондратьєвського циклу. Коли ж починається невідворотній період спаду, криз та ентропії, то необхідність спільних кроків, а тим паче, одногосно схвалених, паралізує громіздку та складну машину. Жак Делор, один з відомих ідеологів останньої великої хвилі розширення ЄС, попереджав, що тепер настає час випробувань, тому що співвідношення потужних великих і слабких маленьких країн значно ускладнює функціонування системи європейських інститутів, і тепер доведеться шукати нову констеляцію, яка дозволить Європейському Союзу продовжувати існування. Щоб уникнути дезінтеграції інституційної системи, яка вже замарила на обрії, країнам треба узгодити нову формулу прийняття рішень, зокрема і в монетарній сфері.

Отже, розуміння природи економічних хвиль розвитку та занепаду мають допомогти дослідникам та практикам інтеграції отримати уявлення про нелінійність та нерівномірність розвитку в цій парадигмі. Прохід крізь періоди спаду має бути прорахований та відбитий у плануванні інтеграції. Необхідність враховувати вплив, якому піддається система у важкі часи, має пом'якшити наслідки для об'єднання.

Список використаних джерел:

1. Сіденко В.Р. Кризові процеси у розвитку інтеграції в ЄС: витоки та перспективи. Економіка і прогнозування. 2017. №1. С. 7–34.
2. Stiglitz, Joseph E. How a Common Currency Threatens the Future of Europe. New York – London: W. W. Norton&Company, 2016, 416 p.
3. Mandell R. A. A. Theory of Optimum Currency Areas / R. A. Mandell // American Economic Review. – 1961. – Vol. 51. - №4. – pp. 657-665.

ЕЛЕКТРОННИЙ КВИТОК ЯК ОДИН ІЗ ЕЛЕМЕНТІВ В ПРОЦЕСІ РОЗБУДОВИ ЦИФРОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Коваленко Світлана Володимирівна,

Важливою вимогою сучасності, яка постає перед територіальними громадами, є надання якісних послуг громадянам, розбудова інфраструктури та низка інших заходів.

У час, коли цифрові технології стають невід'ємною частиною повсякденного життя людини, розвиток неможливий без пошуку ефективних рішень, доступу до інформації статичним способом, взаємодії з управлінськими органами через електронні сервіси та повної інтеграції електронних послуг в різні адміністративні рівні, у тому числі використання новітніх інформаційних та комунікаційних технологій, застосування належного технічного оснащення.

Цифрові технології, які базуються на технології збору, зберігання, обробки, передачі і представлення даних в електронному вигляді, розширюють можливості оптимізації багатьох процесів і підвищення якості надання послуг та формують каркас цифрової економіки.

Як відомо, термін «цифрова економіка» в 1995 році ввів американський вчений Николасо Негропonte. З часом це поняття розширювалося та наповнювалося новим змістом. На даний час визначення «цифрова економіка» науковці формулюють як економічну діяльність, основу на цифрових технологіях. Це діяльність по створенню, поширенню та використанню цифрових технологій і пов'язаних з ними продуктів і послуг [1].

Головними складовими цифрової економіки є процес купівлі, продажу продукції, товарів, послуг за допомогою електронних засобів через мобільні додатки та Інтернет, це діяльність, де ключовим фактором виробництва є дані в цифровому вигляді, обробка великих обсягів та використання результатів їх аналізу, що дозволяє істотно підвищити ефективність різних видів виробництва, технологій, обладнання, зберігання, продажу, розрахунків, доставки товарів і послуг.

Електронні сервіси, корисні додатки, які покращують та розбудовують інфраструктуру територіальної громади, змінюють умови життя людей на більш комфортні.

Українські міста серед іншого впроваджують автоматизовані системи оплати проїзду у громадському транспорті — транспортні картки. Завданням технології електронного квитка є покращення якості пасажирських перевезень в громадському транспорті. Разом з тим, це можливість оптимізації

інфраструктури та транспортної мережі, за рахунок збору точних та фактичних даних пасажироперевезень в міському громадському транспорті.

Транспортні картки — безконтактні пластикові картки, що дозволяють розраховуватись за проїзд безготівково. Транспортна карта буває звичайна і для учнів. Різниця в тому, що з карти школярів при наявності учнівського квитка буде списуватися нижча плата за проїзд. Отже, з транспортної картки списується разова вартість проїзду. Електронні проїзні — трьох категорій: громадянський, студентський і учнівський. Вони надають безлімітну кількість поїздок протягом 30 календарних днів.

Автоматизована система оплати проїзду, або електронний квиток у Чернігові працює з липня 2018 року. Спочатку в користуванні були переносні валідатори для зчитування інформації з транспортних карток та електронних проїзних, за допомогою яких чернігівці змогли безготівково оплачувати проїзд у тролейбусах і окремих автобусах КП «ЧТ». Далі технології та умови їх використання покращувалися. У тролейбусах та одному автобусному маршруті обласного центру, який обслуговує тролейбусне управління, діє пересадковий квиток. Власники транспортної картки можуть протягом 30 хвилин пересісти з одного тролейбусу до іншого не сплачуючи за проїзд повторно. Кількість пересадок не обмежена [2]. З початку навчального року школярі мають можливість їздити у громадському транспорті міста користуючись учнівською транспортною картою. Власники таких карток у тролейбусах та маршрутках міста їздять за пільговим тарифом.

Оцінку внеску впровадження такої цифрової технології як електронний квиток в бюджет міста та економічне зростання регіону, з точки зору співвідношення витрат і результатів, ще потрібно дослідити, але очевидним є вплив на процес розбудови інфраструктури громади.

Таким чином, цифрові технології та системи, побудовані на їх основі, входячи в повсякденне життя, зменшують фактор людського впливу, покращують взаємодію між громадянами та органами публічної влади, а також чинять вплив на окремі галузі, зумовлюють інфраструктурні зміни та матимуть очікуваний позитивний економічний ефект.

Список використаних джерел:

1. Цифрова економіка: підручник / Т. І. Олешко, Н. В. Касьянова, С. Ф. Смерічевський та ін. — К. : НАУ, 2022. — 200 с.
2. Сайт Чернігівської транспортної компанії. URL: <https://transport.cn.ua/>

СОЦІАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Крюков Олексій Ігорович

*д.держ.упр., професор, професор кафедри
кафедра публічного адміністрування у
сфері цивільного захисту, Навчально-
науково-виробничий центр, Національний
університет цивільного захисту України*

Цимбал Борис Михайлович

*к.т.н., старший викладач кафедри
охорони праці та техногенно-екологічної
безпеки, Національний університет
цивільного захисту України*

Найважливішим, на нашу думку, аспектом забезпечення ефективної безпекової політики особистості, держави і суспільства, а також їх стабільного розвитку є дотримання основоположних соціальних принципів, що лежать в основі національної безпеки. При цьому слід мати на увазі, що стабільний розвиток суспільства та держави залежить від трьох взаємопов'язаних факторів: економічного, екологічного та соціального розвитку. У цьому контексті основну увагу в нашому дослідженні ми приділятимемо насамперед означеним факторам.

До соціальних принципів забезпечення безпеки держави, суспільства, особистості ми відносимо [1, с. 80]: законність; дотримання балансу життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави; взаємну відповідальність особи, суспільства та держави щодо забезпечення безпеки; інтеграцію з міжнародними системами безпеки.

Крім того, до вже зазначених принципів можна додати такі [1, с. 82]:

- єдність, взаємозв'язок та баланс усіх видів безпеки, зміна їхньої пріоритетності залежно від ситуації;
- пріоритетність політичних, економічних, інформаційних державно-управлінських заходів забезпечення національної безпеки;
- дотримання норм міжнародного правничий та законів під час здійснення заходів примусового характеру (зокрема, за допомогою військової сили);
- поєднання централізованого управління силами та засобами забезпечення безпеки з передачею відповідно до унітарного устрою України частини повноважень у цій галузі органом державної влади органам місцевого самоврядування.

На наш погляд, ці принципи відіграють важливу роль у процесі забезпечення безпеки. Однак при цьому слід мати на увазі, що наведені вище

принципи не дозволяють повною мірою вирішити проблему забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави, оскільки не охоплюють й інші, не менш важливі аспекти діяльності держави в цій сфері.

У даному випадку йдеться про формування механізму реалізації забезпечення безпеки. Із цього випливає, що існує необхідність у розробці нової групи принципів, які відображали б організаційні аспекти забезпечення безпеки. До таких, на нашу думку, можна віднести [2, с. 87]:

- принцип відповідності всіх дій у сфері забезпечення безпеки держави, суспільства та особистості цілям та завданням забезпечення безпеки;

- принцип взаємодії всіх сил та засобів, що беруть участь у забезпеченні безпеки;

- принцип відповідності нормативно-правовим і моральним нормам суспільства;

- принцип пріоритетності заходів запобігання загрозам;

- принцип швидкого реагування на загрози, що виникають.

Реалізація цих принципів передбачає єдність дій усіх учасників управлінського процесу, а також цілеспрямованість дій усіх державних органів, що беруть участь у підготовці та реалізації заходів, спрямованих на безпеку [3, с. 153].

Важливим при реалізації політики безпеки, на нашу думку, є узгодженість за часом та місцем дій усіх гілок влади у процесі забезпечення безпеки особистості, суспільства та держави.

Крім того, слід враховувати той факт, що ефективна політика у сфері забезпечення безпеки держави, суспільства та особистості передбачає узгодженість дій сил та засобів виконавчої влади, що несе основне навантаження під час реалізації цілей і завдань забезпечення безпеки. У зв'язку з цим принципове значення при реалізації політики безпеки має взаєморозуміння та ефективна взаємодія між усіма учасниками державно-управлінського процесу [4, с. 114].

Усі перераховані вище принципи перебувають у прямій залежності від узгодженості та взаємозв'язку інтересів основних суб'єктів управління, від яких залежить реалізація ефективної політики безпеки в її базових складових (держави, суспільство, особистість). Провідна роль при цьому в Україні належить РНБО (Рада національної безпеки та оборони), на яку покладається обов'язок організації та координації розробки стратегії у сфері забезпечення безпеки та стабільного розвитку [4, с. 139].

Усі принципи, які ми розглядаємо, мають важливе практичне значення для забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави. Знання цих принципів дозволяє системно й цілісно представити необхідність і важливість

послідовності взаємопов'язаних дій та заходів, спрямованих на ефективне забезпечення безпеки держави, суспільства, особистості.

Сфера забезпечення безпеки, на наш погляд, з урахуванням сучасних викликів є недостатньо розробленим об'єктом дослідження, що вимагає використання ефективних системних методів аналізу. Одним із таких методів дослідження можна вважати так званий системний підхід.

Сутність системного підходу щодо проблем забезпечення безпеки полягає в тому, що діяльність особистості, нашого суспільства та держави у сфері розглядається як відкрита динамічна система. У зв'язку з цим саме системний підхід дозволяє по-новому підійти до вирішення низки актуальних і важливих проблем.

При характеристиці принципу системності, дехто з дослідників зазначають, що якби у загальному вигляді охарактеризувати принцип системності, то це означатиме, що явище об'єктивної дійсності розглядається з позицій системного цілого та її закономірностей.

При побудові системи забезпечення безпеки особистості, суспільства та держави слід враховувати цілу низку факторів, що серйозно впливають на цей процес.

Насамперед забезпечення безпеки особистості передбачає визначення низки умов, що гарантують реалізацію цього завдання за допомогою системи інститутів та наділення змістовної сутності та спрямованості такої діяльності.

Так, відомий німецький економіст, історик і політик Густав фон Шмоллер вважає, що «під політичними, правовими та економічними інститутами ми розуміємо особливий порядок життя, спрямований на певні цілі, що забезпечують стійкі рамки для безперервної діяльності» .

Таким чином побудова системи забезпечення безпеки перебуває у прямій залежності від характеру та спрямованості потенційних і реальних загроз. Лише наявність чи обґрунтоване очікування можливості настання небезпечних змін виправдовує існування тієї чи іншої державної інституції.

Список використаних джерел.

1. Франчук В. І. Теорія безпеки соціальних систем: підручник. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 216 с.

2. Організаційні та правові аспекти забезпечення безпеки і стійкості критичної інфраструктури України : аналіт. доп. / Бобро Д. Г., Іванюта С. П., Кондратов С. І., Суходоля О. М. / за заг. ред. О. М. Суходолі. К. : НІСД, 2019. 224 с.

3. Ананьїн В. О. Безпека сталого розвитку України: побудова в умовах глобальних викликів : монографія / В. О. Ананьїн, В. В. Горлинський,

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

*Кузнєцова Марія Євгенївна,
студентка 6-го курсу групи УВ-61
факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна.*

Потужність і міжнародна присутність Європейського Союзу значно зросли за останні три десятиліття. Однак ЄС не є ані традиційною державою, ані просто міжнародною міжурядовою організацією, і, хоча має значні повноваження та компетенцію приймати рішення в певних сферах політики, йому бракує впливу в інших. Тому природа ЄС як глобального актора є предметом дебатів.

Європейський Союз виріс із організації, що займається виключно економікою, до організації з більш цілісною місією. Стаття 3 Лісабонського договору повністю містить цілі організації [1] :

- сприяти миру та добробуту серед громадян;
- гарантувати свободу, безпеку та справедливість без внутрішніх кордонів;
- працювати над сталим розвитком Європи, сприяючи рівності та соціальній справедливості;
- робити внесок у сталий розвиток, миру і безпеки планети

ЄС також прагне боротися із соціальною ізоляцією та дискримінацією, поважаючи багатокультурне та мовне розмаїття. Сприяння науково-технічному прогресу в організації також є пріоритетом, що безпосередньо впливає на сталий розвиток регіону [3].

На період 2019-2024 роки Європейська Рада заклала новий стратегічний порядок денний, виділивши такі чотири пріоритети [8] :

- Захист громадян і свобод;
- Розвиток міцної та динамічної економічної бази;
- Побудова кліматично нейтральної, зеленої, справедливої та соціальної Європи;

- Просування європейських інтересів і цінностей на світовій арені

Сценарій суттєво змінився з перших днів Європейського Союзу. Багато країн, які виникли в останні роки, вже перевершують країни ЄС за населенням, розміром та економічним зростанням. Усі вони хочуть брати участь у глобальних процесах прийняття рішень і впливати на хід світових подій. У цьому новому контексті європейські країни мають зрозуміти, що для того, щоб бути міжнародним актором, ЄС повинен діяти в унісон і говорити одним голосом. Якщо кожна держава-член діятиме індивідуально, Європа буде відведена до ролі простого глядача на арені великих світових подій, не маючи ані можливості, ані влади вплинути на їхній результат [7].

На жаль, завдання матеріалізації європейської зовнішньої політики виявилось досить складним. Країни-члени ЄС мають дуже різну історичну історію, і, отже, їхнє розуміння зовнішньої політики дуже різниться. Географічне розташування, безсумнівно, є ключовим фактором у визначенні інтересів і порядку денного кожної країни, як і культурні та мовні зв'язки. Деякі європейські держави є постійними членами Ради Безпеки ООН, а інші більше зацікавлені у вирішенні своїх прикордонних проблем. Змусити стільки різних голосів співати одну мелодію — це завдання, яке потребує великої витонченості, а також сильної відданості від кожного учасника.

Європа давно перестала бути центром сучасного світу. Інші країни тепер вийшли на перший план, спонукані потужним економічним зростанням, і претендують на своє законне місце на міжнародній політичній арені. Європейські країни повинні зробити два важливі висновки з цього нового сценарію.

По-перше, необхідно зосередити свою увагу на еволюції нових держав, таких як Китай, Індія та Бразилія. Вивчення та ретельне розуміння їхньої реальності, послужного списку їх зростання, їхніх цінностей, історії та інтересів має бути терміновим пріоритетом, тому що баланс світових сил зміщується в їх бік, змушуючи змінити точку зору. Життєво важливо, щоб Європейський Союз переглянув свої стратегічні інтереси та рамки відносин з Китаєм та іншими азійськими країнами.

Російське вторгнення в Україну штовхнуло ЄС у нову еру. Союз відповів на російську агресію з узгодженістю та рішучістю, яких рідко бачили раніше. Разом із США ЄС розпочав шквал санкцій, який руйнівню впливає на російську економіку. Це мобілізувало колосальне додаткове фінансування для України. Ще більш драматично те, що вперше в історії ЄС поставили зброю країні, яка зазнала нападу. І країни ЄС відкрили свої кордони для величезної хвилі біженців, подолавши свої давні розбіжності в цій сфері [2].

Тому по-друге, забути, що все можна вирішувати мирним і дипломатичним шляхом, лише м'якою силою, на даному етапі – воєнна допомога і жорсткі санкції – єдине, що може спрацювати

Терпимість до такої агресії призведе до небезпечного світу, де країни з сильнішою армією нав'язуватимуть свою волю іншим, а міжнародні правила безкарно нехтуватимуться. Це не той міжнародний порядок, який Європейський Союз та багато інших намагалися побудувати в останні десятиліття [5].

Глобальні виклики, такі як зміна клімату, економічний розвиток, боротьба з пандеміями чи підтримка міжнародного миру та безпеки, можна вирішити лише об'єднавши зусилля.

З тієї простої причини, що численним кризам, які охопили Європу, не видно кінця, здається правдоподібним, що зміни шляхом імпровізації залишаться домінуючим методом розвитку ЄС. Російська агресія проти України продовжуватиметься, а її економічні та соціальні наслідки — у вигляді енергетичної та продовольчої кризи та зростання інфляції — безсумнівно, погіршуватимуться. Імовірно подальші геополітичні виклики, і не завжди можна розраховувати на постійну підтримку та лідерство США з огляду на невизначеність внутрішньої політики США. І руйнівний вплив зміни клімату стає все більш очевидним з місяця в місяць [10].

У той же час, ретельно розроблений процес внесення змін до договорів може допомогти зробити ЄС краще підготовленим для вирішення майбутніх викликів. У деяких сферах посилення компетенції ЄС було б корисним. Наприклад, є вагомі докази, підтверджені досвідом пандемії, що сильніша компетентність у політиці охорони здоров'я допомогла б ЄС краще вирішувати транснаціональні проблеми, пов'язані зі здоров'ям. Ще одна ключова вимога конференції - заміна вимоги одностайності більшістю голосів — також підвищить ефективність ЄС і є особливо необхідною з огляду на потенційне подальше розширення ЄС [9]. Це, безперечно, було б належним предметом для обговорення на конвенції, хоча це також можна було б зробити без офіційної поправки до договору згідно з так званими перехідними положеннями договору, які дозволяють перехід до голосування більшістю на основі (одностайного) рішення Європейської ради.

Оскільки епоха криз, безперечно, продовжуватиметься, ЄС зазнає важливих, додаткових змін у політиці та структурах, спричинених імпровізаціями під впливом тиск гострих надзвичайних ситуацій. Власне, саме майбутнє союзу залежатиме від того, чи вдасться йому зберегти та примножити здатність творчо реагувати на нові виклики, особливо виклики, не передбачені авторами її основоположних текстів.

Список використаних джерел.

1. Березовська І. А. Лісабонський договір як правова основа для регулювання зовнішніх зносин Європейського Союзу / І. А. Березовська, О. М. Лисенко // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 1.
2. Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_006 (дата звернення: 10.10.2022).
3. Етапи введення санкцій ЄС, США та іншими країнами проти Росії. URL: <https://ua.odfoundation.eu/a/5377,etapy-vvedennja-sankcij-yes-ssha-ta-inshymu-krayinamy-protu-rosiyi/> (дата звернення: 10.10.2022).
4. ЄС затвердив комплексний пакет допомоги Україні. URL: <http://www.ispc.org.ua/archives/3716>
5. Кузик Р. Яку роль відіграє Європейський Союз та інші західні організації у врегулюванні конфлікту на Донбасі. *Роль ЄС у врегулюванні війни на сході України*. Політико-економічний вимір: матеріали студентського диспуту. Львів, 2017. С. 21–24.
6. Фельштинський Ю.Г., Станчев М.Г. ТРЕТЯ СВІТОВА: Битва за Україну: монографія. Київ: Наш Формат, 2015. 408 с.
7. Яковюк І. В., Єфремова К. В., Новіков Є. А. Економічна безпека і роль колективного Заходу у поствоєнному відновленні України. *Право та інновації*. 2022. № 2 (38).
8. Europe 2020 – A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. URL: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> (дата звернення: 10.10.2022).
9. Carranza, M., 2019. The stability of the nuclear nonproliferation norm: a critique of norm-contestation theory *The Nonproliferation Review*, 26(1-2), 7-22.
10. Hoffman B. The cult of the insurgent: it`s tactical and strategic implications. *Australian Journal of International Affairs*. 2007. №3. P. 312–329.
11. Huber T.M. *Compound Warfare: A conceptual framework*. US Army Command and General Staff College Press. 202. P. 2.

МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР

Куц Юрій Олексійович

д.держ.упр., професор, професор кафедри публічного управління та державної служби, «Інститут державного управління», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Сергєєва Олена Юрїївна

к.держ.упр., доцент, доцент кафедри ділової іноземної мови та перекладу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

Головною метою повномасштабної війни проти України, яку Російська Федерація розпочала 24 лютого 2022 року є так звана «демлітаризація» та «денацифікація». На період кінця жовтня 2022 року ці координати неодноразово змінювалися та трансформувалися, але до кінця не зрозуміло, що російські керманичі, які проголосили дані тези, мають на увазі. На нашу думку, як і багатьох не тільки теоретиків, фахівців, а й усе більшої кількості українського соціуму, одним із завдань російської військової агресії є ліквідація української держави та зміна ідентичності українських громадян.

Із цього приводу бажано звернутися до витоків формування української національної ідентичності, показати європейську спрямованість механізмів її формування.

Категорія «ідентичність», на думку В. Гурієвської та Т. Яблонської, яку науковці зафіксували в Енциклопедії державного управління (Київ, НАДУ, 2011), це ідентифікація (від лат. *identicus* - тотожний; *fasio* - роблю) - усвідомлене уявлення про себе (хто я як індивід) і власну належність до соціальних груп (хто я як член групи). В європейських мовах ідентичність (в англійській - “*identity*”, у французькій - “*identite*”, німецькій - “*identitat*”), на відміну від української, позначає не тільки “тотожність” та “автентичність”, а й “особу” та “особистість”. На соціальному рівні ідентичність - усвідомлення індивідами, що належать до певної спільноти, своєї групової єдності та відмінності від інших [2, с. 238].

У цій же енциклопедії М. Сичова пише, що саме ідентичність національна визначає належність індивідів і груп людей до певної політичної або громадянської спільноти. Вона існує у формах як усвідомлення, так і відчуття своєї належності до спільноти, має складну структуру і складається з цілісної системи знань і переконань, оцінок, почуттів і емоцій стосовно нації, країни, держави, а також є домінуючою в системі колективних ідентичностей [4, с. 241].

Український національний рух бере свій початок із середини ХІХ століття і багато в чому зобов'язаний впливу країн Східної Європи. До початку ХХ століття історія українського національного руху – це здебільшого історія

боротьби трьох проектів української національної ідентичності, кожен з яких по-своєму визначає обриси та принципи відносин між Україною та Росією. Історично першим був проект загальнослов'янської ідентичності, або панславізму — культурної й політичної течії, ідеології, поширеної в державах, населених слов'янськими народами, в основі якої лежать ідеї про потребу їх політичного об'єднання на основі етнічної, культурної та мовної спільності, і який сформувався в кінці XVIII — першій половині XIX століть. Згідно з ним Україна та Росія були частинами спільного слов'янського світу, тобто особливої культурної, релігійної та національної спільноти мешканців Східної Європи, яка також розглядається в довгостроковій перспективі як потенційна політична спільнота.

В Україні ідеї «панславізму» поширились у першій чверті 19 століття (зокрема, Товариство Об'єднаних Слов'ян), їх вплив виразно помітний у програмі Кирило-Мефодіївського Братства, серед українських наукових кіл середини 19 століття (М. Максимович, О. Бодяньський), а також серед ліберальної частини українського дворянства (Г. Галаган, М. Рігельман та ін.), представники якого брали активну участь у діяльності слов'янських комітетів у Києві та Одесі у 1850-70-х рр. На українські землі у складі Австрії ідеї «панславізму» проникали як із Заходу, так і з Росії. За прикладом інших слов'янських народів у Львові в 1848 було створено Галицько-Руську Матицю. Під час Революції 1848-49 в Австрійській імперії українці Галичини почали налагоджувати контакти зі слов'янськими діячами Австрійської імперії, зокрема взяли участь у Слов'янському конгресі у Празі (червень 1848). Під впливом ідей з Росії частина української інтелігенції стала на шлях москвофільства, яке підтримували російські панславістичні кола. Як згодом щодо гілки промосковських панславістів зазначав Дмитро Дорошенко: «слов'янські справи в Україні зробились за останні десятиліття не дуже популярними через те, що цими справами займались і ніби взяли в монопольну опіку так звані «слов'янофільські круги», котрі свій інтерес до слов'янства сполучали з вузьким та нетерпимим московським націоналізмом.

Ці казенні слов'янофіли готові були цькувати і душити національний рух як серед слов'янських народів, що вже належали до імперії, як то українці, білоруси, поляки, так і серед решти слов'ян, якими цікавились та яким допомагали різні «Слов'янські добродійні комітети» з Росії [3]. Деякі з провідних українських діячів науки й культури другої половини 19 – початку 20 століття, зокрема М. Грушевський, відкрито виступили проти «панславізму», вбачаючи в ньому загрозу для національних інтересів українського народу [1].

Через низку причин, здебільшого політичного характеру, проект панславізму, незважаючи на численні потуги російсько-імперські налаштованої

інтелігенції, так і не зміг консолідуватися, і до початку 20-го століття поступово формувалися дві інші основні стратегії ідентичності. По-перше, малоросійський, який довгий час пропагувався теоретиками панрусизму й урядом Російської імперії. Він користувався підтримкою певної частини інтелігенції як центральної, так і західної України – остання навіть сформувала релігійно-ідеологічний рух «русофілів» («москофілів»), який втратив свій вплив після Першої світової війни, яка наявно показала мародерсько-злочинну суть російського солдата. Таким чином, у довгостроковій перспективі, поширення малоросійської ідентичності виявилось неефективним – деякі дослідники, як російський історик Олексій Міллер, пов'язують це зі слабкістю механізмів примусової асиміляції, якими Російська імперія використовувала в 19 столітті. Незабаром після цього з'явився проект особливої української етнокультурної ідентичності, який відрізнявся від російської ідентичності, причому Україна та Росія розглядалися нарешті як різні національні спільноти.

Другий проект розвитку ідентичності можна назвати «власне українським». Врешті-решт саме етнокультурна ідентичність набула поширення в українському національному проекті, і національна політика, що велася в СРСР з 1922 до початку 30-х рр., зіграла свою роль у його формуванні.

Виборення незалежності України початку 90-х років заклала державотворче підґрунтя процесу формування української національної ідентичності. Початок російської агресії 2014 року, а особливо широкомасштабне вторгнення 2022 року, перебіг мужнього спротиву українського народу російським окупантам, неймовірно прискорив формування української ідентичності у широкого загалу українських громадян. Необхідно підкреслити, що дієва підтримка боротьби українського народу з боку європейських партнерів, підтримка повноцінного членства України в Європейському Союзі, надають європейськість як механізмам формування української національної ідентичності, так і українській ідентичності як такої.

Список використаних джерел:

1. Грушевський М. На українські теми: Українство і всеслов'янство. «ЛНВ», 1908, кн. 6.
2. Гурієвська В. М., Яблонська Т.М. Ідентичність. *Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К. : НАДУ, 2011. Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князєв (співголова), І. В. Розпуганко (співголова) та ін. 2011. С. 238-240.*
3. Дорошенко Д. Слов'янський світ у його минулому й сучасному. Берлін : «Українське слово». Т. 1. 1922. 240 с.

4. Сичова М. Д. Ідентичність національна. *Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К. : НАДУ, 2011. Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князєв (співголова), І. В. Розпугаченко (співголова) та ін. 2011. С. 241-242.*

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

*Мартиненко Наталія Василівна,
провідний науковий співробітник
Національного наукового центру
«Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»
доктор філософії в галузі публічного управління та адміністрування,
e-mail: natalmartynenko@gmail.com
ORCID 0000-0002-3234-0689*

*Дрощенко Тетяна Юріївна,
науковий співробітник
Національного наукового центру
«Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»
droshchenko20@gmail.com
ORCID 0000-0002-1000-9733*

Захист прав споживачів фінансових послуг (далі – ЗПСФП) здійснюється на підставі Керівних принципів захисту інтересів споживачів (далі – Керівні принципи), прийнятих резолюцією 39/248 Генеральної Асамблеї ООН 9 квітня 1985 року, пізніше розширених в резолюції E/1999/INF/2/Add.2 від 26 липня 1999 року та в подальшому переглянутих Генеральною Асамблеєю у резолюції 70/186 від 22 грудня 2015 року.

Відповідно до п. 1 розділу 1 Керівних принципів:

« <...> Керівні принципи захисту інтересів споживачів покликані:

а) сприяти країнам у налагодженні чи продовженні забезпечення належного захисту населення як споживачів;

б) сприяти формуванню моделей виробництва та розподілу, здатних задовольняти потреби та запити споживачів;

с) спонукати тих, хто займається виробництвом та розподілом товарів та послуг для споживачів, до суворого дотримання етичних норм поведінки;

д) сприяти країнам у боротьбі з несумлінною діловою практикою всіх підприємств на національному та міжнародному рівнях, що негативно позначається на споживачах;

е) сприяти створенню незалежних груп споживачів;

ф) розширювати міжнародне співробітництво у сфері захисту інтересів споживачів;

г) стимулювати формування ринкової кон'юнктури, що забезпечує споживачам більший вибір за нижчих цін;

h) сприяти раціоналізації моделей споживання» [1].

З 2012 року в рамках Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД, UNCTAD) проводилась робота щодо оновлення Керівних принципів. За результатами цієї роботи до Керівних принципів було включено спеціальний підрозділ про ЗПСФП.

Відповідно до п. 66 підрозділу J. «Фінансові послуги»:

«66. Держави-члени, діючи за обставинами, повинні:

а) розробити політику у сфері нормативного регулювання питань, що стосуються захисту інтересів споживачів фінансових послуг, та відповідну правозастосовну політику;

б) створити наглядові органи, які мають повноваження та ресурси, необхідні для ефективного вирішення поставлених перед ними завдань;

с) створити належні контрольні та страхові механізми для забезпечення захисту активів споживачів, у тому числі їх депозитів;

д) розробити більш ефективні стратегії у сфері фінансової освіти з метою підвищення фінансової грамотності населення або сприяти розробці таких стратегій;

е) забезпечити справедливий режим та належне розкриття інформації, щоб фінансові установи також несли відповідальність і були підзвітні за дії своїх повноважних представників. Постачальникам фінансових послуг слід мати

нормативний документ щодо конфлікту інтересів для використання як підмоги при виявленні випадків потенційного конфлікту інтересів. Про всі випадки можливого конфлікту інтересів між постачальником послуг та третьою стороною має повідомлятися споживачу для недопущення заподіяння йому можливої шкоди внаслідок такого конфлікту інтересів;

f) заохочувати відповідальну поведінку постачальників фінансових послуг їх уповноважених представників, у тому числі відповідальне кредитування, а також реалізацію фінансових продуктів, що задовольняють потреби споживачів та відповідають їх фінансовим можливостям;

g) створити належні механізми контролю з метою захисту фінансової інформації споживачів, у тому числі від її використання з шахрайською метою та іншого неправомірного використання;

h) забезпечити прийняття нормативних положень, що сприяють зниженню вартості та підвищенню прозорості послуг з переказу коштів і, зокрема, що забезпечують надання споживачам чіткої інформації про вартість та строки перерахування коштів, що підлягають переказу, обмінних курсах, всіх комісіях та зборах та інших витрат, пов'язаних з пропонованим переказом грошей, а також про засоби правового захисту у разі, якщо кошти не будуть перераховані» [1].

Питання ЗПСФП протягом останніх років були об'єктом уваги з боку країн G20. У Підсумковій декларації лідерів країн Групи 20 у Лос-Кабосі було відзначено успіхи Глобального партнерства щодо розширення доступу до фінансових послуг (англ. The Global Partnership for Financial Inclusion, далі – GPFІ) у реалізації п'яти рекомендацій, зазначених у звіті за 2011 рік; схвалено основний набір показників «Групи двадцяти» щодо розширення доступу до фінансових послуг, розроблений GPFІ. Було звернено увагу на необхідність продовження зусиль щодо розширення доступу до фінансових послуг як способу створення сприятливого нормативно-правового середовища, а також на необхідність зусиль створення четвертої підгрупи GPFІ, яка зосередиться на питаннях захисту прав споживачів та фінансової грамотності.

У лютому 2011 року на фінансовому саміті «Групи двадцяти» було ухвалено рішення щодо необхідності вироблення міжнародних принципів захисту прав споживачів фінансових послуг. До жовтня 2011 року цільова робоча група Комітету з фінансових ринків Організації економічного співробітництва та розвитку спільно з Радою з фінансової стабільності та її консультативною групою, а також за сприяння інших міжнародних організацій та органів, що запроваджують стандарти, розробили «Принципи високого рівня захисту прав споживачів фінансових послуг». Ці Принципи були схвалені у жовтні 2011 року і є чинним орієнтиром для країн, які входять або готуються стати членами Організації економічного співробітництва та розвитку.

До «Принципів високого рівня захисту прав споживачів фінансових послуг» відносяться:

- 1) правова, регулююча та наглядова системи;
- 2) роль наглядових органів;
- 3) рівне і справедливе ставлення до споживачів;
- 4) відкритість та прозорість;
- 5) фінансову освіту та просвітництво;
- 6) відповідальна ділова поведінка постачальників фінансових послуг та уповноважених агентів;
- 7) захист споживчих активів від шахрайства та неправомірне використання;
- 8) захист конфіденційності даних та інформації про споживача;
- 9) розгляд скарг та відшкодування шкоди;
- 10) конкуренція [2].

Зазначені принципи мають бути імплементовані не лише у національне законодавство, а й у повсякденну практику органів нагляду на фінансових ринках та органів захисту прав споживачів фінансових послуг.

Список використаних джерел:

1. Resolution adopted by the General Assembly on 22 December 2015 [on the report of the Second Committee (A/70/470/Add.1)] 70/186. Consumer protection. URL : https://unctad.org/system/files/official-document/ares70d186_en.pdf

2. G20 HIGH-LEVEL PRINCIPLES ON FINANCIAL CONSUMER PROTECTION. URL : <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-markets/48892010.pdf>

РОЛЬ ДІАСПОРИ В ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ УКРАЇНИ В КРАЇНАХ ЄС

*Медведєва Марія Євгенівна,
студентка 2-го курсу групи УМІБ-61
факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна,*

У сучасному світі створення позитивного іміджу країни стало дуже важливим. Для багатьох людей знання про Україну є дуже уривчастими і раніше обмежувалися Чорнобилем, Помаранчевою революцією та «посткомуністичною країною». В останні роки до цього можна додати Євромайдан і затяжну російську агресію, в якій Україна змушена зосередитись на захисті своєї територіальної цілісності.

У постбіполярних міжнародних відносинах погана репутація або її відсутність взагалі є великою слабкістю та розривом, проблемою для державної політики. Саме тому в Україні постійно працюють над формуванням позитивного іміджу, наша держава прагне бути конкурентоспроможною на міжнародній арені [1].

Одним із ефективних інструментів у формуванні позитивного ставлення до України є співпраця з діаспорою. Українська діаспора є справжнім носієм української мови, культури, менталітету та світогляду, з яким можуть співіснувати громадяни країн еміграції.

Метою роботи є аналіз ролі діаспори у формуванні іміджу нашої країни в країнах ЄС в умовах воєнної агресії.

Діаспора відіграє важливу роль у формуванні іміджу країни як на світовій арені, так і в європейському регіоні. Для ефективного формування іміджу країни необхідна фінансова підтримка деяких українських установ, створених

європейськими установами, особливо культурних та наукових. Державна підтримка зможе перетворити їх на своєрідні представництва України за кордоном. Проте недостатнє фінансування таких установ є однією з проблем формування позитивного іміджу України [2].

Іміджева політика України повинна перш за все впливати на:

- поліпшення становища свого населення, зростання реальних доходів;
- підвищення авторитету України на міжнародній арені;
- зменшення державного боргу України;
- застосування більш ефективних заходів щодо усунення корупції;
- забезпечення прозорості прийняття рішень;
- вдосконалення політики України щодо налагодження відносин між українською діаспорою та державою;
- збільшення обсягу статистичної та довідкової інформації про Україну в іноземних ЗМІ, що має на меті руйнувати стереотипи та висвітлювати позитивні сторони нашого народу, культури та традицій [3, с. 14].

Проте для України характерні власні внутрішні проблеми, які гальмують просування позитивного образу:

- відсутність реформ та економічна криза;
- воєнна агресія Росії проти України;
- невідосконалене законодавство та його постійна зміна;
- забюрократизованість прийняття політичних рішень;
- недотримання політичною владою своїх обіцянок.

Українська діаспора у ЄС наразі представлена неприбутковою громадською організацією «Європейська Асоціація Українців» (далі ЄАУ). Основна мета ЄАУ – забезпечення і представництво інтересів України та українців, які тимчасово або постійно проживають на території країн Європейського Союзу, популяризація України, заохочення підтримки нашої країни в Європі, сприяння сталому та ефективному діалогу української громадськості з інституціями та громадянським суспільством Європейського Союзу. Асоціація виникла у Брюсселі в 2006 році в результаті тривалої роботи українських громадських діячів та представників української діаспори в Європі. Вона є неурядовою громадською організацією з центральним офісом у Брюсселі. Представництва знаходяться у Парижі, Страсбурзі, Мюнхені та Берліні.

Організація проводить у Брюсселі міжнародні круглі столи з актуальної української тематики. Матеріали круглих столів розповсюджуються серед європейських владних інституцій. Асоціація проводить роботу з формування в Європейському Парламенті проукраїнської депутатської платформи, яка представлятиме та просуватиме інтереси України в ЄС. Депутати різних фракцій

знаходяться в контактi з Асоціацією. Аналогічна співпраця налагоджена з Парламентською Асамблеєю Ради Європи.

З метою привернення уваги європейського співтовариства до проблем України Асоціація проводить мітинги та пікетування у Брюсселі та у столицях інших країн Європейського Союзу.

Щороку із 2007 року 24 серпня Асоціація організовує в Брюсселі заходи зі святкування Дня Незалежності України.

До цієї Асоціації у формуванні іміджу України долучається також світова традиційна діаспорна інфраструктура - сотні найрізноманітніших спілок та установ, найвідомішими з яких є:

- Українська Всесвітня Координаційна Рада;
- Світовий Конгрес Українців;
- Європейський Конгрес Українців;
- Спілка Української Молоді;
- Організація «Український пласт».

У багатьох містах Європи представники української діаспори відкривають національні виставки, магазини або музеї. Зазначені організації демонструють активну діяльність українців за кордоном з популяризації України, але для отримання бажаного результату держава повинна виступити в ролі координатора та в певних випадках й фінансового гаранта.

Основними острівцями українських традицій і мови в країнах ЄС залишаються україномовні церкви і громадські організації, при яких створюються суботні школи, газети, ансамблі, спортивні товариства, а також «Спілка української молоді», «Пласт», багато інших. Вони допомагають людям зберегти традиції, культуру і сформуванню позитивну думку про Україну у місцевих жителів. Європейський Конгрес Українців та Світовий Конгрес Українців зі свого боку беруть активну участь у виробленні стратегій взаємин України та діаспори і навіть розробці спільних меморандумів між урядом України та СКУ.

Представники української діаспори організовують численні мітинги, які проводяться, щоб протистояти російській агресії та залучити якомога більше підтримки та допомоги для України. Так, 13 березня 2022 року у антивоєнній акції в Берліні взяли участь близько 30 тисяч людей. У цьому ж місяці відбулась акція «Матері закликають: припиніть стріляти в дітей» проти війни в Україні перед посольством Росії у Варшаві; антивоєнна демонстрація «Міста з Україною» на площі Кастелло в Турині; акція протесту проти війни в Україні в Амстердамі; демонстрація на підтримку України на площі Республіки в Парижі та ще багато інших. Аналогічні акції пройшли, поміж іншого, в Римі, Скоп'є,

Відні, та Празі. У столиці Латвії, Ризі, до мітингу, організованого українською громадою, долучився посол України Олександр Міщенко.

Підсумовуючи, можемо зазначити, що українська діаспора відіграє значну роль у зовнішній політиці та політичному житті України. Провідними характеристиками діяльності українських мігрантських спільнот стають: встановлення зв'язків з історичною батьківщиною, формування релігійних, молодіжних, громадських, культурних об'єднань і організацій. Відзначимо, що українська діаспора може стати ефективним інструментом просування інтересів і формування міжнародного іміджу України.

Список використаних джерел.

1. Намонюк Ч., Гумен Т. Роль діаспори у формуванні позитивного іміджу України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Міжнародні відносини». 2018. №1-2(47-48). С. 24-26.
2. Anholt S. Brand New Justice: The Upside of Global Branding. Oxford: Butterworth Heinemann, 2006. URL: <http://www.gfk.com/news-and-events/pressroom/press-releases/pages/nation-brand-index-2013-latest-findings.aspx>. (Last accessed: 22.10.2022).
3. Myroshnychenko V. Nation branding: global trends and Ukraine's challenges. UA: Ukraine Analytica. 2017. 4 (10). P.13-20.

РОЛЬ НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИН У ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЧНИХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ПРОВІДНИМИ ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ ЄС

Мовчан Єлизавета Віталіївна,
здобувачка 4-го курсу групи УМВ-42
факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна,

Ковтун Карина Віталіївна,
здобувачка 4-го курсу групи УМВ-42
факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна,

Для України Німеччина є найближчим сусідом і надійним європейським торговим партнером. В Україні є велика група німців, частина з яких проживає в Україні та планує жити в нашій країні на більш тривалий період. Тісний дипломатичний, політичний, економічний та культурний обмін між двома країнами позитивно впливає на подальший розвиток двосторонніх відносин. Цьому активно сприяє встановлення дипломатичних відносин між Україною та Німеччиною. Беручи до уваги об'єктивну ситуацію перехідного періоду та нові геополітичні реалії, очікується, що обидва уряди забезпечать міцну політико-правову базу для двосторонніх відносин.

Завдяки зусиллям обох сторін підписання міждержавної угоди призвело до встановлення дипломатичних відносин, багато в чому завдяки офіційному візиту федерального канцлера Німеччини Гельмута Коля до Києва в червні 1993 року. Під час візиту канцлера сторони підписали «Спільну Декларацію про основи відносин між Україною та Федеративною Республікою Німеччина» та «Договір про широкомасштабне співробітництво з розвитку економіки, промисловості та науки й технологій».

Це заклало політико-правову основу співробітництва між двома країнами. У Спільній Декларації сторони наголосили на необхідності побудови нової об'єднаної Європи на основі спільних цінностей і перетворення її на континент миру, безпеки та співпраці. Дві країни одноголосно віддані будувати відносини на основі обов'язкового міжнародного права та керуватися принципами рівності, недискримінації та взаємної вигоди. У «Договорі про широкомасштабне співробітництво» зазначено, що сторони вживатимуть відповідних заходів для сприяння торгівлі та співробітництву між підприємствами та організаціями обох держав відповідно до національних законодавств та згідно з міжнародними зобов'язаннями.

Договірні сторони зобов'язалися надавати гарантії експортних кредитів на найвигідніших умовах з урахуванням принципів національного та міжнародного права. Оцінюючи ці два документи, слід зазначити, що ці дві угоди й сьогодні є найважливішою договірною-правовою базою німецько-української співпраці.

У лютому 1998 року Федеральний президент Німеччини Герцог Р. відвідав Україну з першим державним візитом. Візит федерального президента, який відіграє представницьку роль у німецькій політичній системі, мав на меті важливе дипломатичне значення. Він зазначив, що Україна є одним із партнерів ФРН, з яким підтримує стабільні міжнародні відносини [1, с. 73].

Німеччина значно підтримує співпрацю України з євроатлантичними структурами. ФРН брала активну участь у підготовці та підписанні «Угоди про партнерство та співробітництво з ЄС» у 1994 році та розробці та підписанні «Хартії спеціального партнерства з НАТО» у 1997 році. 3 травня 1998 р. між

Україною та Німеччиною відбуваються регулярні міжурядові консультації, які стали форумом для обміну думками щодо двосторонніх відносин та розв'язання найважливіших питань двостороннього співробітництва.

Головування Німеччини в ЄС, «Великій сімці» та у Західній Європі в першій половині 1999 р. відкрило шлях для нових можливостей стосовно поглиблення співпраці, особливо з огляду на динаміку євроінтеграційного процесу. На початку липня 1999 р. у Києві під патронатом Президента України Леоніда Кучми та Федерального канцлера Німеччини Герхарда Шредера відбулися другі міжурядові консультації на найвищому рівні. Незалежно від того, що візит не призвів до підписання нових важливих угод між двома країнами, він висвітлив одностайну позицію сторін щодо європейського співробітництва та питань безпеки та їхнє прагнення до подальшого розвитку дипломатичних відносин [1, С. 74]. У липні 2000 р. у Німеччині відбулися треті українсько-німецькі міжурядові консультації на найвищому рівні. Вони демонструють доцільність та ефективність такої форми міждержавного співробітництва.

Політико-правові основи відносин між двома країнами, які включали понад два десятки двосторонніх договорів і угод, були закладені наполегливою роботою як урядових кіл, так і дипломатії на початку десятиліття. Однак слід підкреслити, що на основі двосторонніх відносин, як, наприклад, відносини Німеччини з Польщею чи Росією, ще не досягнуто жодної згоди [1, с. 75].

Хоча ми можемо констатувати, що відносини з Україною відіграють важливу роль у пріоритетах Німеччини на Сході. Тому урядова верхівка ФРН вважають, що, виходячи з вищезазначених стратегічних пріоритетів, необхідно допомогти Україні визначити та зміцнити її геополітичну позицію на двох рівнях, так би мовити, шляхом сприяння дружнім відносинам з ЄС та НАТО та через субрегіональне співробітництво, головним чином з країни Центральної Європи. Такі програми, як Карпатська європейська регіональна ініціатива або інша назва ініціатива «Карпатський Євро-регіон», вважаються важливими з точки зору можливості перерозподілу влади в Європі після розширення НАТО. З їх допомогою Україна стрімко наблизатиметься до ЄС і НАТО через міжрегіональне співробітництво.

Політичні взаємини між Україною та Німеччиною розвиваються на засадах партнерства, а також на основі спільних інтересів у мирному розвитку двох країн як простору спільних європейських демократичних цінностей. Співпраця у політичній сфері (різноманітні контакти між главами держав і урядів, керівниками зовнішньополітичних відомств та інших державних установ) безумовно посилилася в умовах російської окупації Кримського півострова, яка

намагається дестабілізувати ситуацію на українському півострові та наступні бойові дії на сході Донецької та Луганської областей.

Офіційний Берлін підтримує намагання міжнародних переговорних механізмів щодо врегулювання ситуації на Донбасі, діяльність СММ ОБСЄ в Україні персоналом, технічним обладнанням, навчанням і фінансовими внесками, а також надає допомогу особам, які постраждали внаслідок російської агресії. Німеччина послідовно дотримується політики невизнання спроби анексії Криму та є ключовим партнером України у питанні консолідації ЄС для продовження санкційного тиску проти Кремля [2].

Федеральний уряд допомагає в процесі внутрішньодержавної трансформації в Україні та приближення нашої держави до Європейського Союзу. Федеративна Республіка Німеччина надає значну практичну допомогу (зокрема цільові програми, «План дій щодо України», гуманітарні проекти; загальна сума близько 1,2 млрд євро) і виступає єдиною провідною державою у світі, яка призначає урядовців уповноважених для підтримки пріоритетних напрямів взаємодії (децентралізація, приватизація та транспортування (транзит)природного газу) [3].

З початком повномасштабного вторгнення Росії на території України, Олаф Шольц закликав 27 членів ЄС «зімкнути лави, вирішити старі конфлікти та знайти нові рішення». Таким чином він намагався виразити своє бачення майбутнього Європи у своїй промові у Карловому університеті Праги.

Крім того, канцлер Німеччини зазначив, що Європа єдина у своєму уявленні про мир і свободу і відкрита для всіх європейських країн, які розділяють спільні цінності із ЄС.

Надзвичайний і Повноважний Посол Федеративної Республіки Німеччина Україні Анка Фельдгузен наголошує на наступному: «Україна може розраховувати на підтримку Німеччини в боротьбі проти російської агресії за свободу творити своє майбутнє. Найвищий пріоритет моєї роботи - допомога українцям повернути мир, відбудувати країну й наблизити її до Європейського Союзу» [4].

Підсумовуючи все вищесказане можна засвідчувати, що німецько-українські відносини мають значний обсяг договірно-правової бази та спільних проєктів, що підтверджують високий рівень взаємодії між двома країнами. Німеччина є одним з головних лідерів ЄС, що надає курс для об'єднання європейської спільноти з Україною та створення нових кордонів на європейському континенті. Обсяг німецької допомоги реформам та відбудові України є безпрецедентним. Німеччина і надалі підтримуватиме Україну, що є доказом стабільності міжнародних відносин між країнами.

Список використаних джерел:

1. Кривонос Р. А. Німеччина у структурі європейської співпраці: Монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський ун-т», 2004. 73-75 с.
2. Клімкін П., Штайнмайер Ф. 25 років дипломатичних відносин між Німеччиною та Україною. URL: https://zn.ua/ukr/international/25-rokiv-diplomaticnih-vidnosin-mizh-nimechchinoyu-ta-ukrayinoyu-230328_.html (дата звернення: 20. 10. 2022).
3. Посольство України у Федеративній Республіці Німеччина. Політичні відносини. URL: <https://germany.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/politichni-vidnosini> (дата звернення: 21. 10. 2022).
4. Посольство Федеративної Республіки Німеччина в Україні. URL: <https://kiew.diplo.de/ua-uk> (дата звернення: 21.10.2022).

РЕАКЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА ГІБРИДНУ АГРЕСІЮ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Руденко Руслан Сергійович,

студент 2-го курсу групи УВ-61 факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

На сьогоднішній день Україна знаходиться у стані гібридної війни з Росією. Гібридна війна є війною, яка увібрала в себе поєднання технологій симетричних та асиметричних війн, тактики конвенційного та не конвенційного ведення бою, одночасної участі професійних солдат та ополченців, яка відбулася з метою створення внутрішніх протиріч та конфліктів, результати яких можливо використати для досягнення цілі агресора [9]. Використання технічних засобів для фізичного та морального ослаблення противника, підкорення його своїй волі є визначними ознаками війни, оскільки саме ці ознаки відрізняють війну від інших видів політичної боротьби та інших форм застосування зброї.

Метою цього дослідження є надання стислої та змістової характеристики реакції Європейського Союзу на агресію Росії проти України.

Детальному вивченню особливостей та характерних рис російсько-української війни надали особливого значення Акулінін В. [1], Андрієвський Т. [2], Божко В. [4], Магда Є. [8]. Вони розглянули складові частини гібридної війни та її відмінні риси, які відрізняють її від інших видів війн. Роботи іноземних вчених також внесли свій внесок за рахунок висловлення власної професійної військової точки зору на гібридну війну. Це роботи Хоффама Ф. [10] та Меттісона Н. [11]. Замікула М. [6], Бережний Я. [3], Шаров О. [3] досліджували реакції світу на гібридну агресію Росії проти України та аналізували економічний та політичний тиск проти агресора задля повернення безпекової стабільності у Європі.

Від початку ворожих дій зі сторони проросійських сил українському опору було надано міжнародну підтримку зі сторони ЄС, ООН, НАТО, ОБСЄ. У 2014 році Європейський Союз зайняв чітку позицію. 1 березня 2014 року Верховний представник Європейського Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки Кетрін Ештон засудила дії Росії у застосуванні військової сили на території України, надавши назву таким діям «необґрунтована ескалація напруженості» [5, с. 413]. Світова спільнота у складі країн Європейського Союзу та низки інших країн здійснювала широку підтримку Києву, створивши сильну коаліцію задля застосування санкцій проти агресора. На початку вона відбувалася у три етапи:

1) перший етап було запроваджено 6 березня 2014 року. Він означав призупинення переговорного процесу Європейського Союзу з Росією про пом'якшення візового режиму та нової угоди про партнерство. Під санкції також потрапили колишні чиновники на чолі з Віктором Януковичем. Окрім цього було призупинено процес підготовки до майбутнього саміту країн Великої вісімки [12];

2) другий етап було розпочато 17 березня 2014 року міністрами закордонних справ країн-членів ЄС. Він означав заборону на в'їзд та замороження активів для 21 чиновника з Росії та Криму. Згодом були введені додаткові санкції про припинення фінансування нових проектів в Росії, а у Європейському інвестиційному банку призупинити програми співпраці; поповнення списку осіб, яким заборонено в'їзд [14];

3) третій етап розпочався в кінці липня 2014 року, коли Європейським Союзом було прийнято рішення про введення третього рівня санкцій проти Росії, вони стосувалися енергетичного та фінансових секторів, продукції військового та подвійного призначення [13].

Комплексні європейські санкції передбачають різну інтенсивність та глибину застосування: від згортання співпраці з агресором у різних сферах,

обмеження постачання технологій, вибіркового замороження активів до встановлення чітких заборон на секторальну економічну взаємодію [7].

На початковому етапі агресії Росії проти України досить швидко були прийняті заходи щодо забезпечення санкцій проти Росії, не дивлячись на багаторічну спільну роботу в різних сферах діяльності. Не беручи до уваги тісні економічні, військові та дипломатичні зв'язки, застосування такого роду інструменту було вимушеним заходом, оскільки була гостра необхідність у стриманні Росії від продовження збройного нападу [3, с. 419]. Протягом 2015-2022 років продовжується посилення обмежень з боку Європейського Союзу та низки інших країн діяльності Росії у багатьох сферах для того, аби змусити її припинити агресивні дії по відношенню до України та знайти дипломатичні шляхи вирішення війни на європейському субконтиненті.

Між тим, європейські санкції мають вибірковий характер відносно певних осіб, організацій та посадових осіб, органів державної влади РФ. Тривалий санкційний режим підвищує тиск на економічний потенціал та розвиток агресора, проте російське керівництво та еліта залишаються у полоні традиційних уявлень, за якими небажання на силові дії відповісти силовими контрдіями вважається недієздатністю в цілому.

Впроваджуючи та розвиваючи санкційну політику, ЄС все ж прагне уникнути непередбачуваного перебігу некерованих кризових ситуацій та дій у РФ, з огляду на ядерний потенціал країни. Ми можемо спостерігати неоднорідність позицій європейських союзників у санкційній політиці, країни умовно поділялися на три групи: країни, що зазнали найбільшого негативного впливу від санкцій, але підтримують тверду позицію щодо подальшого використання та впровадження нових санкцій (Німеччина, країни Балтії, Польща); країни, які вбачають втрати від санкцій як помітні для власної економіки та схиляються до вирішення конфлікту на сформованих на цей час умовах (Угорщина, Франція, Італія); та країни, які зазнали незначних втрат, але з політичних поглядів виступають за пом'якшення (Сербія, Болгарія, Кіпр, Греція) [3, с. 422]. Але не дивлячись на це, застосування санкцій та інших інструментів, як відповідь на агресію РФ, досягає мети санкційної політики, тобто відбувається виснаження ресурсів агресора та тимчасове стримування від ще більшого загострення російсько-української війни. Економічний тиск ЄС залишається одним із основних та більш дієвих засобів впливу на Росію.

Аналізуючи реакції міжнародних організацій та Європейського Союзу на агресію Росії проти України можна дійти подвійного висновку, з одного боку, ключові міжнародні структури та безпекові форуми не піддалися Російському впливу – вони так чи інакше висловлюють підтримку Україні, засуджують дії Російської Федерації та розробляють майбутні плани дій. З іншого боку,

характер обговорення цієї проблеми, процес вироблення нових конкретних дій, що мають чіткий вплив на агресора, доводить часткову нездатність вирішувати завдання у практичній площині, через надмірну пов'язаність процесів між собою. Сьогоднішня ситуація провокує необхідність чіткого реформування провідних інститутів, у тому числі й Європейського Союзу, як запоруку до підвищення їх ефективності та реалістичного реагування на виклики та загрози не лише зі сторони Російської Федерації.

Список використаних джерел.

1. Акулінін В.М. Концепція гібридної війни у практиці міждержавного протистояння. *Національні інтереси: пріоритети та безпека*. 2015. №36. С. 53-60.
2. Андрієвський Т. Гібридна війна: сутність та базові стратегії. *De Securitate et Defensione*. 2007. №1. С.158 –166.
3. Бережний Я. В., Шаров О. М. Економічний тиск та політика санкцій. /Світова гібридна війна: український фронт. Харків: Фоліо, 2017. С. 417–425.
4. Божко В. Особливості та уроки «гібридної війни» Росії проти України. *Київ*. 2019. №1. С.10-15.
5. Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт. Харків: Фоліо, 2017. 494 с.
6. Замікуна М. О. Роль міжнародних безпекових організацій та форумів. *Світова гібридна війна: український фронт*. Харків: Фоліо, 2017. С. 411–417.
7. Кузик Р. Яку роль відіграє Європейський Союз та інші західні організації у врегулюванні конфлікту на Донбасі. *Роль ЄС у врегулюванні війни на сході України*. Політико-економічний вимір: матеріали студентського диспуту. Львів, 2017. С. 21–24.
8. Магда Є.В. Гібридна війна: вижити і перемогти: монографія. Харків: Віват, 2015. 304 с.
9. Руденко Р.С. Гібридна війна – серйозна загроза ХХІ століття. Російсько-українська версія. *Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій*: матеріали Міжнар. наук-практ. конф., м. Одеса, 28 травня 2021р. Одеса, 2021. С. 128–134.
10. Hoffman F. Conflict in the 21-st century. The rise of hybrid wars. Potomac. Potomac Institute for Policy Studies. 2007. 72 p.
11. Mattis J., Hoffman F. Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars. *Proceedings Magazine*. 2005. №132. P. 1–2.
12. Council decision 2014/119/CFSP of 5 March 2014. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1405941832053&uri=CELEX:32014D0119> (дата звернення: 10.10.2022).

13. Council regulation (EU) No 833/2014 of 31 July 2014. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.229.01.0001.01.ENG (дата звернення: 10.10.2022).

14. Етапи введення санкцій ЄС, США та іншими країнами проти Росії. URL: <https://ua.odfoundation.eu/a/5377,etapy-vvedennja-sankcij-yes-ssha-ta-inshymy-krajinamy-proty-rosiyi/> (дата звернення: 10.10.2022).

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗШИРЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ПИТАННЯ ТУРЕЧЧИНИ

*Сободєєва Анастасія Олександрівна,
студентка 3-го курсу групи УМІ-32
факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна,*

Вже багато років на міжнародній арені функціонує складний та багатогранний механізм із найвищим рівнем інтеграції економік держав – Європейський Союз, який нині налічує 27 країн-членів, що вступили туди задля поліпшення життя громадян у багатьох сферах. Але чи буде це число збільшуватись у найближчому майбутньому? І за рахунок яких держав?

Актуальність цієї теми обумовлюється рядом факторів: по-перше, ситуація у світі, спричинена російсько-українською війною, продемонструвала, наскільки такі організації застаріли, та як їм необхідні реформи. По-друге, суттєве розширення ЄС матиме значний вплив на геополітичну ситуацію, а отже, приведе до зміцнення позицій Союзу у міжнародному просторі.

В фокусі нашої уваги знаходиться південний морський сусід України – Туреччина. Держава, що має членство в таких організаціях, як Митний союз з ЄС, НАТО, ОБСЄ, але не має головного – місця в Європейському Союзі. Але чому?

Отже, необхідно дослідити перспективи прийняття Туреччини до ЄС та виявити причини провалу багаторічних переговорів про вступ.

Як відомо, будь-яка європейська країна може подати заявку на членство, якщо вона поважає демократичні цінності ЄС і віддана їх просуванню [7].

Туреччина є претендентом на вступ з 1987 року, але офіційно переговори розпочались у 2005 році. Ось вже 17 років ведуться дискусії про турецьку євроінтеграцію, і ось вже 17 років ми не бачимо жодного консенсусу. Можна констатувати, що вони зайшли в глухий кут. Як вже було зазначено вище, для

набуття членства у союзі, держава-аплікант повинна чітко відповідати так званім «Копенгагенським критеріям» - сукупності принципів, встановлених 21-22 червня 1993 в м. Копенгагені, що включають в себе наступні ознаки: верховенство демократії, верховенство права, захист прав людини і меншин, наявність діючої ринкової економіки. Крім вказаних вимог, держава мусить бути рівною у своїх економічних показниках з країнам-членам ЄС і привести норми свого внутрішнього права у відповідність з нормами права ЄС. І тут одразу відслідковується причина невдалої євроінтеграції Туреччини. Річ у тім, що у економічному та соціальному плані країна суттєво відстає. Останнім часом економіка Туреччини досить нестабільна, адже у серпні рівень інфляції сягнув майже 80%, тому з Туреччини почався відток капіталу, зокрема від глобальних компаній. Так само нестабільною є і ставлення країни до російсько-української війни: всидіти на двох стільцях – ось фактична позиція офіційної Анкари. З одного боку республіка демонструє підтримку територіальної цілісності України, надає гуманітарну та дипломатичну допомогу, але з іншого – закуповує російські системи ППО С-400 і боїться прямої конфронтації з агресором, адже це завдасть удару по її економіці.

Ще однією причиною, яка зменшує ймовірність вступу Туреччини до ЄС, є затяжні суперечки щодо суверенітету над Кіпром, а також газовий конфлікт із Грецією у східному Середземному морі. Туреччина не визнає законний континентальний шельф і виключні економічні зони навколо грецьких островів і Кіпру та відмовилась підписувати Конвенцію ООН з морського права. Крім того, величезний дефіцит бюджету, диспропорції територіального, соціально-економічного розвитку суттєво гальмують процес євроінтеграції.

Тим не менш, нині у 2022 році ми спостерігаємо збільшення важливості Туреччини у геополітичному просторі. Справа у тому, що за своїм географічним розташуванням країна є мостом, що з'єднує Захід та близький Схід, а отже, набуття Туреччиною членства у Європейському Союзі може значно зміцнити становище Європи. Очевидно, що наявність інфраструктури, яка може використовуватися для створення нових торговельних маршрутів або навіть сприяти регіональним альянсам і політичній взаємодії – це вагомий фактор у геополітиці [2].

Також у Туреччини та ЄС є одна спільна риса: обидва актори просуваються поетапно вперед, інколи натрапляючи на своєму шляху на великі проблеми, що часом, здається, мають екзистенційний характер [3].

Інше питання полягає у тому, чи впорається Туреччина із трендами сучасного світу? Світу, в якому все більше розвивається фемінізм та захищаються права жінок. Зважаючи на те, що країна вийшла із Стамбульської

конвенції, очевидно, що відповідь – ні. І це теж вагома перешкода до євроінтеграції.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що у найближчому майбутньому ми навряд чи побачимо Республіку Туреччина у лавах дійсних членів Європейського Союзу.

Туреччина лежить на перехресті Євразії, де інтереси Заходу і сприяння демократії стикаються із силами деспотизму, фундаменталізму та російського неоімпералізму [3]. Тому очевидно, що для країни було б вигідно вступити до альянсу задля покращення як економічного так і соціального рівня. Але, як ми бачимо, існує ряд факторів, які практично унеможливають євроінтеграцію республіки.

Туреччина занадто велика, бідна, густонаселена країна з високим рівнем безробіття. Цілком природньо, що переговори, які тривають ось вже понад пів століття, зайшли у глухий кут і навряд чи просунуться далі.

Список використаних джерел.

1. Дальський В. Б. Фактор Туреччини у Середземноморській політиці ЄС [Електронний ресурс]. 2011. URL: <http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/view/1776/1614>
2. Корсунський С. Зовнішня політика в епоху трансформації. Харків: Віват, 2020. 256 с.
3. Лільєґрен Г. Від Таллінна до Туреччини. Мемуари шведа і дипломата. Київ: Темпора, 2010. 352 с.
4. Мірошніченко Б. Двозначна інфляція і карколомне падіння ліри: як Ердоган "зламав" турецьку економіку. *Економічна правда*. №. 1. 2022. С. 22-26.
5. Ольшевська А. В. Туреччина - ЄС. Проблеми відносин. *Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення*. Тернопіль, 2018.
6. Толстов С. Процеси розширення ЄС в історичній ретроспективі [Електронний ресурс] URL: https://drive.google.com/file/d/1bo9RBokoc-711UE_0IImfccdpd4rNhYW/view
7. An official website of the European Union [Електронний ресурс]. URL: https://ec.europa.eu/info/policies/eu-enlargement_en
8. Relations with European Countries [Електронний ресурс] URL: <https://www.mfa.gov.tr/relations-with-european-countries.en.mfa>
9. Turkey: persistently further from EU values and standards [Електронний ресурс] // European Parliament. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220603IPR32136/turkey-persistently-further-from-eu-values-and-standards>

10. Toygür I. A New Way Forward for EU-Turkey Relations [Електронний ресурс]. *ILKE TOYGÜR*. 2022. URL: <https://carnegieeurope.eu/2022/01/26/new-way-forward-for-eu-turkey-relations-pub-86264>

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Солових Віталій Павлович

*д. держ. упр., професор, професор
кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківській національній університет
імені В. Н. Каразіна,*

В сучасних умовах функціонування української державності актуалізуються питання застосування різноманітних електронних засобів за допомогою яких здійснюється процес публічного управління. Особливого значення набувають питання формування дієздатної системи електронного урядування, як нової форми організації сучасного публічного управління. Пандемія ковіду, російська агресія спонукала українське суспільство та систему державного управління до більш активного та інтенсивного застосування сучасних цифрових технологій у процес публічного управління. Це надало поштовх до прискорення застосування сучасних інформаційних технологій у процес як управління держави так і інших соціальних сфер. А також створила низку нових викликів пов'язаних з використанням та застосуванням сучасних інформаційних технологій у повсякденному житті.

Саме поняття “електронний уряд” (е-уряд) має багато підходів та трактувань. У зв'язку з цим слід акцентувати увагу на сутнісних особливостях електронного урядування як певного підходу до публічного управління. Необхідність формування сучасної моделі публічного управління визначає появу нового терміну – «електронне урядування». Серед науковців існують різні точки зору щодо поняття “е-уряд”. Так, з точки зору одних, е-уряд – це уряд який має власний електронний портал; інших – уряд, який активно взаємодіє з громадянами за допомогою мережі Інтернет; третіх е-уряд – це сфера послуг, яка надається державою та відповідними її органами своїм громадянам. Узагальнюючи ці підходи погодимося з точкою зору В. Малиновського, Н. Грицяка та А. Семенченка, які відзначали “Щодо визначення електронного урядування застосовуються різні підходи, кожен з яких розкриває його особливості в залежності від сфери застосування. При цьому найбільш вживаними є такі:

- технократичні, в яких електронне урядування розглядається як одна з базових технологій інформаційного суспільства разом з такими технологіями, як електронна комерція, електронні освіта, культура, охорона здоров'я, наука, охорона навколишнього середовища тощо, або як один з етапів впровадження ІКТ у державне управління (комп'ютеризація–інформатизація–електронне урядування) як відповідна організаційно-технічна система;

- теоретичні, в яких електронне урядування розглядається як відповідна ідеологія, концепція, теорія або як одна з сучасних форм державного управління, що конкурує або базується на таких підходах, як новий державний менеджмент, політичні мережі, належне врядування («good governance»), «відкритий уряд», синергетичний та новий інституційний підходи тощо» (Малиновський, Грицяк, and Семенченко 2019, С. 10).

Для нашого дослідження зупинимося на визначенні електронно уряду, що надала Комітет з публічного управління на 24 сесії OECD, а саме: «поняття “е-уряду” – фокусується на використанні нових інформаційних і комунікативних технологій урядом, які застосовуються до повного спектру управлінських функцій» (OECD, 2001).

До основних принципів організації електронного уряду можна віднести такі:

- Орієнтація на громадян. Громадяни (платники податків), як власники уряду, а не лише споживачі його послуг, визначають політику і напрямок розвитку проекту.

- Зручність і простота використання. Всі електронні додатки, які застосовуються в е-уряді, мають на меті полегшити користування системою для громадян, збільшивши швидкість обслуговування запитів і скоротивши години чекання.

- Бізнес-трансформація. Все програмне забезпечення, архітектура й інфраструктура, а також політика електронного уряду спрямовані на те, щоб додати урядовій системі ефективність бізнес-моделі, з її відповідною низкою цінностей.

- Вартість і складність. Вони мають бути зведені до мінімуму, щоб робота із системою не викликала ускладнень як у приватних, так і в корпоративних користувачів.

- Обслуговування. Ефективність роботи електронного уряду повинна проявлятися в його здатності швидко і з найменшими витратами обслужити найбільшу кількість громадян, при цьому забезпечуючи найвищу якість послуг.

- Відповідність. Електронні додатки мають цілковито відповідати загальній архітектурі систем безпеки, ідентифікації, електронних платежів, а також загальному дизайну користувальницького інтерфейсу системи.

- Масштабність рішень. Додатки повинні забезпечувати взаємодію між різними структурами й органами, які складають систему, і повну взаємну сумісність.

- Виконання. Додатки мають відповідати меті удосконалення транзакцій шляхом скорочення тривалості й складності обслуговування і прикладених зусиль.

- Звітність. Додатки повинні збільшувати точність даних і можливість їх архівування, а також аудита транзакцій.

- Швидкість втілення. Термін доопрацювання й впровадження додатків має складати від трьох до дев'яти місяців.

- Готовність до дії. Урядові органи повинні виявляти готовність приєднатися до системи й адаптувати відповідно до неї свою роботу. Враховуючи те, що при цьому існують певні ризики, ці органи мають керуватися розумними прикладами і здоровим глуздом, а також бути упевненими в успіху й корисності проекту (Чукот, Клименко, and Линьов, 2016).

Електронне урядування має включати в себе 4 складові.

Перша складова, організаційно-правова має на увазі забезпечення організаційно-технічних інструментів та правових засад здійснення електронного урядування.

Друга складова, управлінська через неї здійснюються процедури організації та реалізації процесу публічного управління за допомогою сучасних цифрових технологій. До цієї складової відносяться: надання електронних послуг, збір та інформування громадян про стан управлінського процесу, електронний документообіг.

Третя складова безпекова вона включає як технічний захист даних (кіберзахист), так і соціальну складову тобто основи кібергігієни

І четверта складова це освітня складова вона є дуже важливим елементом бо направлена на формування цифрових навичок і як серед споживачів електронних послуг так і серед працівників державних установ.

Слід зазначити, що всі чотири напрямки виступають важливими елементами однієї системи е-урядування. Під час військової агресії російської федерації особливої ваги набирає створення дієвої системи захисту від кібернетичних загроз. І тут важливим елементом є не тільки відтворення технічних засобів, а надання населення основ цифрової грамотності. При цьому, надання послуг з навчання цифровій грамотності має охопити не тільки громадський сектор, а і освітянські установи, які мають активно включатися у

надання цього виду послуг.

Список використаних джерел:

1. Чукут, С. А., І. В. Клименко, and К. О. Линьов. 2016. Електронний уряд. Науково-практичний довідник. URL: https://ktru.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/Elektronnij-uryad_nauk_prak-dovidnik_CNukut_Linov_Klimenko.pdf.
2. OECD, ed. 2001. "E-government: analysis framework and methodology." *24th Session of the Public Management Committee REV1*, no. 16 (November). URL: [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=PUMA\(2001\)16/ANN/REV1&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=PUMA(2001)16/ANN/REV1&docLanguage=En).
3. Малиновський, В. Я., Н. В. Грицяк, and А. І. Семенченко. 2019. Електронне урядування та електронна демократія. Vol. Частина 1: Вступ до курсу. Концептуальні засади електронного урядування та електронної демократії. 15 vols. Київ: Сергій Кандзюба.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ СТАНДАРТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ: ІНФОРМАЦІЙНО- БЕЗПЕКОВИЙ АСПЕКТ

*Солових Євгенія Миколаївна,
к.політ.н., доцент кафедри міжнародних
відносин, міжнародної інформації та
безпеки факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного
бізнесу, Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна,*

Після військової агресією російської федерації у 2014 році вся увага світових медіа була прикута до України, зокрема, щодо такого регіону, як Крим, а також Донецької та Луганської областей. Зокрема, крім бажання закордонних журналістів інформувати свою цільову аудиторію, своїх громадян, надавати їм об'єктивну, своєчасну та достовірну інформацію щодо висвітлення подій на території нашої держави, виявилось, що виникає і чимало загроз, пов'язаних з безпекою самих журналістів.

Так, автори посібника «Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації» зазначають, що «у 2014 році, під час активної фази конфлікту на Сході, на території України загинуло під час виконання своїх обов'язків п'ять журналістів. Це стало підґрунтям для того, щоб СРІ включило Україну разом із Іраком, Ізраїлем, Сирією, Сомалі та Пакистаном за підсумками

2014 р. до списку країн, які є найнебезпечнішими для роботи працівників мас-медіа» [1, С.16]. Після 24 лютого 2022 року кількість загиблих журналістів, на превеликий жаль, збільшилась. За 244 дні від початку повномасштабного вторгнення росія вбила 42 журналісти (з них вісім – під час виконання професійних обов'язків) – такі дані щодо загиблих медійників повідомляє Інститут масової інформації [2].

Після 24 лютого 2022 року з'явилося ще більше дискусій щодо того, як краще захистити тих, хто боронить нашу Україну на інформаційному фронті, віддаючи своє життя за правду та факти. Крім того, знову набула популярності тема щодо зміни стандартів журналістики в умовах гібридної війни проти України, яку розв'язала російська федерація. Тому вважаємо, що ця тема, зокрема, її інформаційно-безпековий аспект, залишається сьогодні досить актуальною.

Сучасна журналістика – всеохопна, соціально відповідальна, яка потрібна всім і завжди, а її значущість, беззаперечно, особливо підвищується під час війни. Сьогодні, під час військової агресії РФ, коли цілком природньо з'являються обмеження доступу до військово-політичних подій, саме журналісти є тим визначальним (якщо не єдиним) джерелом, яке надає неупереджену та об'єктивну інформацію щодо них. У будь-якій демократичній країні саме «четвертій владі» належить важлива роль щодо висвітлення подій: новин про людей, про те, що відбувається в певному селі, селищі, місті, або навіть цілому регіоні. Однак, як українським, так і зарубіжним медійникам, які працюють в надзвичайно складних, емоційно - напружених умовах, писати про ці події дуже складно. Особливо – військовим журналістам, адже вони завжди знаходяться в епіцентрі подій – поряд зі смертями і насильством, висвітлюючи щоденні будні в зоні бойових дій звичайних людей, які часто живуть в надскладних, а іноді – й жахливих обставин. Герої інформаційного фронту піддають ризику своє здоров'я та власне життя, адже в зоні збройного конфлікту вони можуть підлягати великій небезпеці. Всі ці журналісти, – вони вже є частиною історії нашої незламної України – Донбасу, Ірпеня, Бучі, Іловайську, Київщини, Чернігова, Маріуполя....., та багатьох інших зболених українських міст, сіл та селищ, які стали відомі всьому світу завдяки російській агресії.

Права і обов'язки журналістів у зоні збройного конфлікту визначає міжнародне гуманітарне право (або міжнародне право збройних конфліктів), більшість норм якого визнані всіма державами світу. Головними документами є Гаазькі конвенції і декларації 1899 і 1907 років, Женевські конвенції про захист жертв війни 1949 року і Додаткові протоколи до них 1977 року (Женевське право), резолюції Генеральної Асамблеї ООН [3].

У широкому розумінні Гаазьке право застосовується до правил і звичаїв ведення війни і встановлює обмеження на застосування зброї. Права журналістів у зоні збройного конфлікту безпосередньо закріплені у Конвенції про закони і звичаї сухопутної війни (1907 р.) [4]. Конвенції про поводження з військовополоненими (1949 р.) і у I Додатковому протоколі до Женевських конвенцій щодо захисту жертв міжнародних збройних конфліктів [5].

Головними нормативними джерелами для українського журналіста, де відображені певні стандарти, є Кодекс професійної етики українського журналіста, Етичний кодекс українського журналіста, Декларація принципів поведінки журналістів (Міжнародної федерації журналістів), та міжнародні стандарти та принципи журналістської етики. Спираючись на ці документи, можна назвати наступні стандарти журналістики: баланс думок і точок зору; оперативність; достовірність; відокремлення фактів від коментарів; точність подачі інформації; повнота представлення фактів та інформації по проблемі [1, 6].

Отже, журналістика базується виключно на професійних стандартах. На перший погляд здається, що журналістські стандарти часів миру зовсім не відрізняються від стандартів журналістики під час війни. Всі стандарти журналістики засновані на найважливіших етичних нормах медійників – це неупередженість, точність, справедливість і баланс. Формула гарної журналістики така: точність + неупередженість + Відповідальність = Надійність [1, с. 12].

Говорячи про надійність, маємо на увазі власний рівень довіри. Рівень довіри читачів і глядачів – це самий потужний капітал для медіа, який вони намагаються зберігати та примножувати, якісно виконуючи свою роботу. Кому ж можна довіряти під час війни? Лише офіційним органам державної влади, які розміщені на офіційних сторінках, профілях, пабліках (а не згадування про них).

Все ж таки ключова роль медіа – розібратися у конфлікті, пояснити його, повідомити всі обставини та знайти інші точки зору, а не просто в тому, щоб звернутися до тих самих старих джерел та інтерпретувати по-своєму ті ж самі причини невдоволення. Журналісти повинні розібратись, чого прагнуть всі сторони конфлікту, і які є можливі варіанти для деескалації, компромісу або навіть можливого врегулювання конфлікту [1, С.12].

Проте, подаючи матеріали в ефірі телеканалів, радіо чи онлайнвидання, працівники медіасфери, які працюють в умовах збройного конфлікту, повинні посилювати свою увагу до стандарту достовірності і точності інформації.

Військова агресія з боку росії внесла свої корективи щодо діяльності представників медіа. Наприклад, на початку російського вторгнення головна темою для обговорення щодо підготовки журналістів для роботи у військових

умовах зводилась здебільшого до наявності власних засобів захисту – шоломів та бронежилетів (а також були поради – не брати камуфльований одяг, пройти акредитацію та знати, куди саме можна сховатися під час обстрілів). Проте, після ряду помилок, які були допущені представниками «четвертої влади», додалися і нові, більш суворі та чіткі правила. Зокрема, правила роботи журналістів та журналісток, що були затверджені 3 березня 2022 року Головнокомандувачем Збройних Сил України генералом Валерієм Залужним і стосуються періоду воєнного стану в Україні.

Так, цим документом було визначено алгоритм дій командувачів видів (сил), командирів військових частин і підрозділів Збройних Сил України під час роботи з представниками цивільних ЗМІ. Крім того, означено порядок акредитації журналістів національних та іноземних медіа, а також правила роботи представника ЗМІ у районі ведення бойових дій [7].

Цей документ допоможе журналістам більш чітко та оперативно регулювати свої відносини зі Збройними Силами України.

В умовах конфлікту відбувається зміна стандарту повноти – вона обмежується інформацією, яка може становити військову таємницю. Наприклад: дані про розташування та переміщення військ, кількість військових, види та кількість зброї, плани й тактика підрозділів, характер та розміщення укріплень тощо. Сюди ж відноситься інформація, яка може нести загрозу для життя та здоров'я людей на фронті.

Проте, якщо ця інформація вже була оприлюднюється офіційно компетентними органами (РНБО, штаб АТО, Кабінет міністрів України, СБУ, МВС, Міноборони), то її можна вільно подавати. В цьому випадку всю відповідальність за компетентність і знання ситуації будуть нести офіційні речники, а журналісти можуть з ними лише співпрацювати. У тих випадках, коли медійники мають хоч якісь сумніви щодо безпеки українських військових при оприлюдненні тих чи інших даних, фахівці радять цих даних не оприлюднювати! Крім того, можна залучитися сторонньою експертною оцінкою цих обставин з огляду на їхню секретність для ворога.

Існують певні етичні правила стосовно того, чого не можна висвітлювати в матеріалах з гарячої точки – це передусім те, що може призвести до загибелі людей: кількість військових на певній ділянці зони конфлікту, блокпости; кількість одиниць озброєння, техніки; точно описувати, яка техніка та озброєння є чи якої немає; точну дислокацію військових підрозділів або показувати картинку, за допомогою якої легко визначити географічні координати підрозділу; розказувати деталі про плани та майбутні військові операції [6, с. 19].

Надскладні реалії сьогодення, в яких доводиться працювати представникам «четвертої влади», диктують і правила роботи журналістів

в районах бойових дій та обстрілів. Зокрема, це стосується встановлення нових термінів, у які преса може повідомляти інформацію щодо воєнних подій. Наприклад, під час військового конфлікту з росією, з'явилась нова формула сповіщення для ЗМІ: «12» і «3». Це, зокрема про те, що події, які відбувалися на місці ведення бойових дій, журналісти можуть сповіщати, через 12 годин після завершення цих дій стосовно військових об'єктів, а щодо цивільних то через три години. Про це йшлося у спільній заяві Міністерства культури та інформаційної політики України разом із Міністерством оборони та представників ЗМІ [8].

Що стосується міжнародних журналістів, то вони є тим каналом, через який можуть представити свою позицію міжнародній спільноті. Саме ЗМІ є тим потужним інструментом, який може звести до мінімуму спроби російської пропаганди щодо викривлення, перекручення, маніпулювання, надання неповної, не об'єктивної, фрагментарної інформації щодо подій, які відбуваються в Україні. Крім того, російська пропагандистська «машина» майже щодня діє за принципом «Все, що не працює на росію – це фейк!», а також принципу «кривого дзеркала» – крадіжки новин і повного віддзеркалення та переписування на свій лад всіх подій, передаючи події та факти, але здебільшого, повністю навпаки. Звичайно, все це впливає й на формування іміджу України, яка стоїть на захисті свого суверенітету та свободи слова, який рф всіма силами намагається безсоромно «очорнити», «спотворити», «викривити» та «зафейкати» – відобразити в негативному світлі. Варто зауважити, що хоча журналісти і знаходяться в зоні збройного конфлікту під протекцією міжнародного і національного права, не варто сподіватися виключно на такий захист. Він гарантований лише в разі дотримання стороною конфлікту міжнародно визнаних правил ведення війни – що з боку рф буває досить рідко, а що таке професійні стандарти журналістики, як виявилось, переважній більшості російських медійників, взагалі, не відомо.

Проте, ми глибоко переконані, що завдяки дотриманням вимог професійних стандартів (зокрема, і з врахуванням нових правил), українським і зарубіжним журналістам вдасться більш чітко організувати свою роботу, та доносити до світової спільноти лише повну, достовірну, точну, неупереджену та об'єктивну інформацію.

Список використаних джерел:

1. IV КОНВЕНЦІЯ про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі Дата підписання: 18.10.1907 Дата набрання чинності для України: 24.08.1991 Гаага, 18 жовтня 1907 року http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_222 (дата звернення: 22.10.2022)

2. Буроменський М., Штурхецький С., Білз Е. «Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації. Посібник рекомендацій для працівників ЗМІ.- К. Компанія ВАІТЕ», 2016, 118 с.

3. Голуб О. Медіакомпас: путівник професійного журналіста. Практичний посібник /Інститут масової інформації Київ: ТОВ Софія-А, 2016 , 184 с. URL <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://imi.org.ua/wp-content/uploads/2017/06/Mediakompas.pdf/> (дата звернення: 21.10.2022)

4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1... http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_199 (дата звернення: 24.10.2022)

5. Журналісти, які загинули внаслідок широкомасштабного вторгнення росії в Україну <https://imi.org.ua/infographics/spysok-zagyblyh-zhurnalistiv-i45958> (дата звернення: 24.10.2022)

6. Звичаєве міжнародне гуманітарне право. Норми https://www.icrc.org/eng/assets/files/other/ukr-irrc_857_henckaerts.pdf (дата звернення: 24.10.2022)

7. Наказом Головнокомандувача ЗСУ унормовано питання взаємодії із журналістами у районі ведення бойових дій на період дії воєнного стану <https://armyinform.com.ua/2022/03/05/nakazom-golovnokomanduvacha-zsu-unormovano-pytannya-vzayemodiyi-iz-zhurnalistamy-u-rajonih-vedennya-bojovyh-dij-na-period-diyi-voennogo-stanu/> (дата звернення: 24.10.2022)

8. Посадовці, військові та журналісти узгодили правила роботи в районах бойових дій та обстрілів <https://izbirkom.org.ua/news/medialiteracy/2022/posadovci-vijskovi-ta-zhurnalisti-uzgodili-pravila-roboti-v-rajonah-bojovih-dij-ta-obstriliv/> (дата звернення: 24.10.2022)

ПРОЦЕДУРА ВЗАЄМНОГО УЗГОДЖЕННЯ В МЕХАНІЗМІ ВИРІШЕННЯ ПОДАТКОВИХ СПОРІВ В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ЄС ТА УКРАЇНИ

*Тимченко Леонід Дмитрович,
д.ю.н., професор, головний науковий
співробітник відділу дослідження
міжнародної податкової конкуренції
Науково-дослідного інституту
фінансової політики Державного
податкового університету*

*Кононенко Валерій Петрович,
д.ю.н., доцент кафедри міжнародних
відносин, міжнародної інформації та
безпеки Харківського національного
університету імені В.Н.Каразіна,*

Важливим чинником впливу як на внутрішню, так і на зовнішню фінансову політику України є обраний нею євроінтеграційний вектор розвитку. Підписана у 2014 р. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію) окреслила тенденції поступового зближення сторін в економічній сфері.

У важкий час російсько-білоруської агресії проти України Європейська Рада 23.06.2022 р. ухвалила рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі (далі – ЄС). З одного боку, це важливе рішення відкриває перед Україною значні перспективи, з іншого – вимагає виконання вимог з адаптації законодавства України до права Європейського Союзу та здійснення фундаментальних реформ, спрямованих на розбудову розвинутої і сталої демократії та ринкової економіки [5]. Отримання статусу кандидата на членство в ЄС сприяє запровадженню умов для посилення економічних і торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього європейського ринку, в першу чергу шляхом трансформації національного законодавства відповідно до європейських стандартів, включаючи ті, що стосуються фінансових питань [див.: 2, с. 366-367].

Як зазначено в Постанові Верховної Ради України «Про Звернення Верховної Ради України до держав-членів Європейського Союзу та інституцій Європейського Союзу щодо підтримки надання Україні статусу країни-кандидата на вступ до ЄС» від 19.06.2022 р., надання Україні статусу кандидата та подальша інтеграція до ЄС стане важливим кроком для побудови мирної та процвітаючої Європи [6]. Але прискорений рух у бік ЄС несе і відповідні загрози: територія Співтовариства є конкурентною зоною, в якій правила конкуренції охоплюють всі сектори економіки, поряд з якими існують окремі спеціальні моделі їх застосування по відношенню до певних секторів [3, с. 10]. Як зазначає Ерік Тодер, у світі постійно відбувається конкурентна боротьба за такі об'єкти як пропозиція робочої сили, фінансовий та матеріальний капітал, нематеріальні активи, податкові надходження, природні ресурси. Дані об'єкти є базою для підвищення рівня життя населення. В

конкурентній боротьбі за такі важливі і дефіцитні об'єкти сучасна політика оподаткування виступає ефективним інструментом отримання переваг на іншими країнами [див.: 1].

У той же час, ЄС намагається втримати баланс шляхом встановлення такого співвідношення конкурентних переваг та антиконкурентних наслідків [3, с. 273], який унеможливував би конфліктні ситуації. Як зазначено в ст. 7 Угоди про асоціацію, сторони повинні поглиблювати свій діалог і співробітництво та сприяти поступовій конвергенції у сфері зовнішньої та безпекової політики, у тому числі Спільної політики безпеки і оборони (СПБО), а також розглядати питання недопущення конфліктів [9], зокрема і в галузі економіки, чутливою сферою якої є міжнародно-правові аспекти оподаткування. Тим більше, що розширення європейського інтеграційного утворення на Схід не створило передумов для поступу у розвитку податкової гармонізації. З'явилися нові перешкоди на шляху формування наднаціональної законодавчої бази щодо зближення податкових механізмів у ЄС – значні відмінності у рівнях економічного розвитку та розвитку ринкової інфраструктури його «старих» і «нових» учасників [4, с. 21-22].

Процеси глобалізації підвищують міжнародну мобільність факторів виробництва та збільшують чутливість інвестицій і бізнесу до оподаткування. Неузгоджені дії держав при встановленні податків, визначення їх складу, структури, механізму справляння на своїй території призводить до виникнення відмінностей між країнами у рівні податкового навантаження. Послаблюючи податкове законодавство, уряди країн намагаються привабити іноземні інвестиції та разом з тим перешкоджають відтоку податкової бази за кордон, в результаті чого виникає конкуренція між державами у сфері оподаткування.

У широкому розумінні міжнародна податкова конкуренція розуміється як неузгоджене встановлення податків окремою державою, використання низьких податкових ставок, зменшення податкового навантаження з метою підвищення конкурентоспроможності національного бізнесу, збільшення ділової активності в державі та залучення до неї іноземних інвестицій та приваблення мобільних податкових баз [10, с. 97-98]. Можливо тому в ч. 2 ст. 127 Угоди про асоціацію зазначено, що, кожна Сторона докладатиме необхідних зусиль для забезпечення впровадження міжнародних стандартів регулювання та нагляду у сфері фінансових послуг та для боротьби з ухиленням від сплати податків на всій її території [9].

Поштовхом для активнішого формування наднаціональної законодавчої бази стосовно уніфікації податкових механізмів учасників євроінтеграції стало завершення формування єдиного внутрішнього ринку. З метою усунення багаторазового оподаткування була прийнята низка податкових норм, а у 1990

р. – ухвалена Конвенція про уникнення подвійного оподаткування у зв'язку з коригуванням прибутків пов'язаних осіб, яка регламентувала механізми уникнення подвійного оподаткування та полегшила пошук взаємоприйнятних рішень спірних питань, котрі виникають між податковими органами країн ЄС [4, с. 14].

Проблема уникнення подвійного оподаткування є важливою для України з огляду на її прагнення інтегруватись до ЄС. Як зазначено в Рекомендаціях з реалізації Плану дій з BEPS (мінімальні стандарти) Міністерства фінансів України, усунення можливостей для міжнародного ухиляння від сплати податків та уникнення оподаткування, а також ефективне та дієве запобігання подвійному оподаткуванню є важливими для розбудови міжнародної податкової системи, що підтримує економічне зростання та стійку глобальну економіку [8]. План дій BEPS (BEPS – від англ. «Base Erosion and Profit Shifting») – це міжнародний проект Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та країн G20 з розробки заходів протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку з-під оподаткування [7]. Податкові конвенції є офіційними угодами між двома країнами про адміністрування оподаткування, коли національне податкове законодавство двох країн одночасно застосовується до певного питання або платника податків (наприклад, коли платник податків, який є резидентом однієї країни, отримує дохід із джерел в іншій країні). Податкові конвенції надають засоби для врегулювання на єдиній основі найпоширеніших проблем, які виникають у сфері міжнародного подвійного оподаткування [11]. Тому невід'ємною складовою роботи з питань Плану дій BEPS (крок 14) є вдосконалення механізмів урегулювання процедури взаємного узгодження, яка потрібна для належного застосування та тлумачення податкових угод, уникнення міждержавних податкових спорів. Процедура взаємного узгодження – є критично важливою для належного застосування та тлумачення податкових угод, зокрема, щоб забезпечити, що платники податків, які мають право на пільги за угодою, не підлягають оподаткуванню в будь-якій з держав-договірних сторін, яке б не відповідало умовам угоди.

Список використаних джерел:

1. Безпалько І. Р. Аналіз конкурентоспроможності податкової системи України в сучасних глобалізаційних умовах. Ефективна економіка. № 10. 2015. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2015/26.pdf (дата звернення: 12.10.2022).

2. Вайцеховська О.Р. Міжнародний фінансовий правопорядок: теоретичні засади та актуальні проблеми в умовах глобалізації: дис. ... д-ра юрид. наук. Х., 2020. 489 с.
3. Вовк Т.В., Перемот С.В. Система конкурентного законодавства Європейського Союзу. Правове регулювання правил конкуренції в Україні. Шляхи адаптації законодавства України. Київ: РВА “Тріумф”, 2006. 416 с.
4. Крисоватий А.І., Мельник В.М., Кошук Т.В. Податкові трансформації в ЄС та податкова політика України в контексті євроінтеграції : моногр. за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 236 с.
5. Про деякі заходи щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції: Постанова Верховної Ради України від 29 липня 2022 р. № 2483-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2483-20#Text> (дата звернення: 12.10.2022).
6. Про Звернення Верховної Ради України до держав-членів Європейського Союзу та інституцій Європейського Союзу щодо підтримки надання Україні статусу країни-кандидата на вступ до ЄС: Постанова Верховної Ради України від 19.06.2022 № 2298-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2298-20#Text> (дата звернення: 26.09.2022).
7. План дій BEPS. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2020_BEPS.pdf (дата звернення: 12.10.2022). 6.9 Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n204 (дата звернення: 30.09.2022).
8. Рекомендації з реалізації Плану дій з BEPS (мінімальні стандарти). URL: [https://www.mof.gov.ua/storage/files/2017_Roadmap_BEPS_UKRAINE_ua\(1\).pdf](https://www.mof.gov.ua/storage/files/2017_Roadmap_BEPS_UKRAINE_ua(1).pdf) (дата звернення: 13.10.2022).
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#n204 (дата звернення: 30.09.2022).
10. Цимбалюк І. О. Міжнародна податкова конкуренція: перспективи та реалії. Вісник Приазовського державного технічного університету: зб. наукових праць. Маріуполь, 2012. Вип. 24. С. 96-104.
11. Manual on Effective Mutual Agreement Procedures (MEMAP). OECD. URL: <https://www.oecd.org/ctp/38061910.pdf> (дата звернення: 12.10.2022).

КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА І ДИПЛОМАТІЯ ЄС

*Усікова Валерія Ігорівна,
фахівець I категорії кафедри
міжнародних відносин, міжнародної
інформації та безпеки, Харківський
національний університет імені В. Н.
Каразіна, аспірант,*

Концепт культурної дипломатії досить складний. Дослідники припускають, що термін «культурна дипломатія» ввів американський дослідник Ф. Баргхорн у 1930-ті р. стосовно політики СРСР як «маніпуляцію культурними матеріалами та кадрами в пропагандистських цілях». Надалі сам концепт зазнає змін. Набуваючи все більш нейтральної характеристики, він еволюціонує до сприйняття культурної дипломатії як «обміну ідеями, інформацією, цінностями, традиціями, віруваннями та іншими аспектами культури, які можуть сприяти покращенню взаєморозуміння». Варто зазначити, що культурна дипломатія є одним із найважливіших, на наш погляд, інструментів «м'якої сили» ЄС.

Як зазначає Грассо, поняття культурної дипломатії народжується «з дотику двох різних вимірів: формалізації дипломатії та свободи культури, яка розвивається поза жорсткими та чітко визначеними схемами, проте культура відіграє фундаментальну роль у дипломатії країн». Зростання інтересу до культурної дипломатії зумовлене тим, що найчастіше класична дипломатія не здатна впоратися з кризовими ситуаціями, особливо це характерно для «асиметричних» конфліктів, коли нові політичні суб'єкти залучаються до вирішення міжнародних процесів. Культурна дипломатія особливо дієва там, де спостерігається криза ідентичності (культурної, релігійної, етнічної).

Дипломатія спрямована саме на підтримку та розвиток взаємної поваги та діалогу між різними культурами. Твердження прав людини виступає протипологом у боротьбі з диктатурою та тоталітарними режимами, «м'яка сила» є альтернативою традиційної політики сили. Класичне поле культурної дипломатії є більш актуальним, ніж будь-коли. Воно поєднує насправді цінність культурної спадщини, мов, просування художніх творів та виконавського мистецтва, творчих галузей, з їхньою здатністю просувати ідентичність, благополуччя, брендинг, соціальну зайнятість, а також сприяти розвитку міжнародного туризму.

Також не варто забувати, що одним із завдань публічної та культурної дипломатії ЄС є формування зовнішньополітичного образу союзу. Основними тенденціями у формуванні іміджу стають розмивання національних кордонів (акцент на дрібніші сегменти: міста, комуни, регіони); посилення цінності

ідентичності (локальної, національної, глобальної); збільшення ролі культури у міжнародних відносинах.

Незважаючи на те, що ЄС досить давно розвиває культурну співпрацю з країнами – не членами ЄС лише починаючи з 2016 р., ЄС активно використовує концепт «культурної дипломатії» документів у різного статусу, а також створює власну онлайн-платформу, присвячену культурній дипломатії.

Європейський Союз та Канада також мають багатий досвід культурної співпраці. Так в Оттаві, Торонто та Ванкувері щорічно проходить Кінофестиваль Європейського союзу, де представляється колекція європейських кінопрем'єр. Організацією цього кінофестивалю займається Представництво ЄС у Канаді у співпраці з канадськими партнерами з кіноіндустрії, дипломатичними представництвами та інститутами культури держав-учасниць. Також ЄС та Канада заснували спеціальну премію для журналістів, яка вручається видатним молодим канадським журналістам. Ця премія була створена Делегацією ЄС у Канаді та Канадською асоціацією журналістів у 2001 р. та вручається щорічно.

У жовтні 2007 р. між Китаєм та ЄС підписано спільну декларацію про культурне співробітництво, покликана стати документальною базою для проведення спільних заходів, обміну досвідом у сфері культури та розробки політики налагодження міжкультурного діалогу. Одним із найважливіших механізмів співробітництва є регулярний Культурний форум ЄС – Китай, який сприяє більш детальному опрацюванню порядку денного культурної взаємодії між ЄС та Китаєм.

Особливий інтерес для міжкультурного співробітництва для Європейського Союзу є Середземноморський регіон. Нагадаємо, що в останні двадцятиліття ЄС інтенсивно розвиває політичні, економічні, соціальні та культурні відносини з країнами Середземноморського басейну. Такий політичний розворот був визначений як «нова середземноморська політика» і був структурно оформлений на конференції в Корфу в червні 1994 р., а пізніше в Барселоні в листопаді 1995 р. Зазначена конференція офіційно закріпила «Євро Середземноморське партнерство» між ЄС та 12 країнами Середземномор'я: Алжиром, Кіпром, Єгиптом, Йорданією, Ізраїлем, Ліваном, Мальтою, Марокко, Сирією, Тунісом, Туреччиною, Палестиною. Таким чином, Барселонська декларація визначила новий виток розвитку відносин між ЄС і регіоном: Середземномор'я зайняло особливе привілейоване становище у зовнішній політиці союзу. Метою стало створення спільного мирного та стабільного простору шляхом інтенсифікації відносин через підписання двосторонніх та багатосторонніх угод у галузі безпеки, економіки, культури.

Таким чином, культурна дипломатія та механізми «м'якої сили» останні десятиліття активно беруться на озброєння у зовнішніх зв'язках ЄС. Культурна

дипломатія дозволяє Європейському Союзу налагодити конструктивні двосторонні відносини не лише з великими політичними державами світу, а й з державами та націями, які сповідують інші релігійні, культурні, світоглядні цінності, що розташовані у різних куточках світу. Акцент на підтримку та розвиток аудіовізуальних засобів, кіно, музики, театру дозволяє використовувати «м'яку силу» широким фронтом та залучати до культурного діалогу максимально велику кількість людей.

Список використаних джерел:

1. European Parliament committees. Culture and education // Europarlament [Official site]. URL: <http://www.europarl.europa.eu/committees/en/cult/home.html> (last accessed: 24.10.2022).
2. Culture 2007–2013// European Commission [Official website]. URL: http://eacea.ec.europa.eu/culture/index_en.php (last accessed: 24.10.2022).
3. Europe for Citizens (2007-13) // European Union law [Official website]. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:l29015> (last accessed: 24.10.2022)

СОЦІАЛЬНІ БЛОКАТОРИ СТРАТЕГІЧНОГО БАЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

*Хижняк Лариса Михайлівна,
професор кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, доктор соціологічних
наук, професор,
Хижняк Олександр Володимирович,
професор кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, доктор соціологічних
наук, доцент,*

Міжнародна ситуація значною мірою визначає стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу та їх комунікаційний супровід. Країни Західної Європи в цьому плані намагаються реалізувати, з одного боку, заходи колективної безпеки в рамках структур Європейського Союзу, а з другого – сприяти цьому на рівні індивідуальної безпеки –держав-членів ЄС [6]. Геополітичні амбіції РФ, російсько-українська війна поставили перед ЄС

нагальне питання – розробку ефективної стратегії зовнішньої політики, політики безпеки з відповідним компонентом стратегічних комунікацій.

Наразі удосконалюється інституційне забезпечення стратегії зовнішньої політики ЄС. Варто наголосити на започаткуванні з 2020 року проекту «Стратегічний компас», за допомогою якого міжнародні аналітики, урядовці проводять комплексне стратегічне вивчення, аналіз загроз і стратегічний діалог між державами-членами з питань кризового управління, обороноздатності, стійкості та партнерства [11]. Всебічний аналіз документу Стратегічний Компас-2022 дозволив визначити його вагомий роль у підвищенні ефективності стратегічних комунікацій ЄС [8, с. 51-52, 59].

Науковці вважають, що «термін «стратегічні комунікації» має різне значення, розуміння, змістове навантаження та практичне функціонування» [7, с. 117]; відмічають в останні роки певну трансформацію інструментів зовнішньої політики ЄС і вказують на певну асиметрію зовнішньополітичної комунікації [4]. Стратегічні комунікації прийшли на зміну доктрині стратегічного інформаційного протиборства й інформаційних операцій і задіяні у протидії гібридним загрозам. Важко переоцінити роль стратегічних комунікацій у запобіганні (подоланні негативних наслідків) низки процесів, що викликають комплексних соціальних проблем на теренах ЄС. Так, вони є одним із дієвих засобів врегулювання міграційної кризи в ЄС, що здатний забезпечити керованість і прогнозованість різних видів міжнародної соціальної мобільності [9]; стратегічна комунікація ЄС виступає також як засіб у боротьбі з дезінформацією. При цьому у протидії дезінформації, як правило, беруть участь журналісти різних медіа; владні структури з обмеженням втручати в інформаційну політику медіа; організації громадянського суспільства (здатні реалізовувати проекти з підвищення медіа-грамотності різних соціально-демографічних груп); особлива роль належить онлайн-платформам, «зокрема соціальні мережі і онлайн відео-платформи спроможні вплинути на громадську думку шляхом сортування, відбору та рейтингування новинарної інформації й слугуватимуть інструментом перевірки вірогідності фактів» [1, с. 56].

Загалом же стратегічні міжнародні комунікації розглядаються як поєднання публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю та інформаційних операцій і психологічних операцій на підтримку політики суб'єкта, його операцій, діяльності та для досягнення стратегічних цілей [12].

Наразі активно дискутуються такі проблеми функціонування й розвитку стратегічних міжнародних комунікацій: визначення завдань, що стоять перед а) державами, б) міжнародними організаціями, які розробляють стратегічні комунікації в умовах цифровізації сучасного суспільства; чинники, що впливають на формування стратегічних наративів в процесі міжнародних

стратегічних комунікацій; трансформація ролі громадської дипломатії в сучасних міжнародних стратегічних комунікаціях; фактори, що можуть стримувати ефективне використання міжнародної стратегічної комунікації в кризових ситуаціях; напрямки впливу міжнародних стратегічних комунікацій на коригування (зміну) іміджу країни на міжнародній арені; принципи стратегічних комунікацій в сучасних міжнародних відносинах.

Спираючись на аналіз потенціалу стратегічної комунікації [2, с. 94], відзначимо деякі основні можливості стратегічних міжнародних комунікацій у сфері зовнішньої політики: вони здатні сприяти сталому економічному, екологічному та соціальному розвитку сучасного суспільства; забезпечити прозорість у міждержавних відносинах з питань зовнішньої політики і світового порядку через донесення до міжнародної спільноти правдивої, релевантної інформації щодо глобальних загроз і трендів розвитку суспільств і міжнародних відносин; виявити перешкоди для проведення відповідної зовнішньої політики та розробити технології подолання їх можливих негативних наслідків; сприяти підвищенню рівня довіри до міжнародних інституцій та їх діяльності, спрямованої на встановлення культури миру та розвиток міжнародного співробітництва у сферах економіки, політики, культури; ідентифікувати та за рахунок інформаційної насиченості комунікативного простору долати маніпулятивні технології, чорний PR як комунікативні технології впливу на громадську думку; забезпечити стратегічну підтримку тих чи інших міжнародних рішень, заходів з боку міжнародної громадської думки; мобілізувати зацікавлені сторони (міжнародні організації, державні установи, громадські організації, аналітичні центри тощо) до обговорення актуальних викликів сучасності, прийняття рішень та їх реалізації. Разом з тим стратегічні міжнародні комунікації мають певні обмеження, а саме: не можуть бути самодостатньою діяльністю; гарантувати акторам міжнародних відносин досягнення консенсусу, особливо з резонансних міжнародних подій, щодо яких існують різні (часто антагоністичні підходи й оцінки); змінити міжнародну громадську думку, спираючись на повідомлення через комунікаційні канали, що не викликають довіри; організаційно забезпечувати міжнародний громадський діалог (полілог); усувати чи обмежувати діяльність окремих каналів міжнародної комунікації; виконувати функції окремих акторів міжнародних відносин та їхніх спікерів.

Електронні канали, з якими в першу чергу працюють стратегічні комунікатори у цифровому суспільстві: електронні ЗМІ (сюди входять журнали, газети, інформаційні агентства); соціальні мережі (найбільш переважними є такі мережі, як «Facebook», «Twitter»); блоги; мобільний зв'язок.

Безперешкодні стратегічні міжнародні комунікації є умовою їх ефективності в зовнішній політиці. До соціальних блокаторів стратегічного бачення зовнішньої політики Європейського Союзу варто віднести такі:

1. *Необхідність підвищення ефективності комунікаційного супроводу діяльності зовнішньополітичних інститутів (як державних, так і наддержавних).* Функціонал структурних підрозділів зовнішньополітичних відомств, що покликані забезпечувати комунікаційний супровід, має спиратися на комплексний і системний аналіз міжнародної ситуації в конкретному часопросторі і «включає: (1) інформування широких верств громадськості про основні напрями зовнішньої та внутрішньої політики держави, включаючи зовнішньополітичні ініціативи та надання вичерпної інформації щодо її позиції з основних питань міжнародних відносин; (2) формування позитивного іміджу держави на міжнародній арені» [10, с. 201].

2. *Актуалізація проблеми європейської ідентичності.* Науковці фіксують суперечність між національною ідентичністю, яку прагнуть будувати держави Східної Європи, і формуванням ідентичності для виконання національними державами європейського проекту. А. Осмолівська на основі аналізу переплетіння криз Європи (економічної, політичної, соціальної) в ХХІ столітті, дійшла радикального висновку щодо ілюзорності самого поняття європейської ідентичності: «Якщо під «ідентичністю» ми розуміємо набір цінностей, які надають символічне значення життю людей шляхом посилення їхнього відчуття приналежності, важко визначити існування сильної та чіткої європейської ідентичності» [3, с. 82]. Проблеми незавершеної європейської ідентичності в свою чергу здатні впливати на процеси солідаризації у сфері зовнішньої політики при пошуку конструктивного діалогу в питанні взаєморозуміння проблем сучасності, адекватної й прийнятної для членів ЄС відповіді на виклики (як суто європейські, так і міжнародні)

3. *Потреба реформування соціально-комунікативної сфери на засадах формування альянсів і партнерства.* Необхідність розбудови зовнішньополітичної комунікації членів ЄС шляхом оптимізації комунікативної взаємодії на основі механізмів комунікативного партнерства як у внутрішній, так і зовнішній політиці держави. Комунікативне партнерство «є різновидом раціональної соціальної взаємодії, заснованої на довірі та взаємоповазі учасників комунікації і спрямованої на забезпечення рівноправного діалогу і/або спільної взаємокорисної діяльності. Комунікативна взаємодія передбачає взаємну (суб'єкт-суб'єкту) орієнтацію партнерів, які прагнуть почути один одного, надаючи гармонійний і водночас раціональний характер цього процесу» [5, с. 142]. Успіхом на цьому шляху можна вважати появу в ЄС нових форм комунікації, зокрема створення досить ефективного комунікаційного

майданчика для спілкування й прийняття рішень щодо партнерської підтримки України, яка під час російсько-української війни потерпає від злочинів РФ. Такою новою й досить успішною комунікативною моделлю є платформа «Рамштайн»-зібрання, на якій представники різних країн обговорюють військову, економічну та гуманітарну допомогу Україні.

Таким чином, проблеми міжнародно-комунікативного розвитку тісно пов'язані з подоланням соціальних блокторів стратегічних міжнародних комунікацій. Для цього необхідна відповідна підготовка фахівців з міжнародної інформації та міжнародних комунікацій, зокрема, викладання їм навчального курсу «Стратегічні міжнародні комунікації», де передбачити, наприклад, розкриття та обговорення таких питань: 1. Поняття «стратегічні комунікації в міжнародних відносинах». 2. Фактори розвитку стратегічних комунікацій та їх слабкість. 3. Концепція стратегічної комунікації. Нові ідеї і підходи до стратегічної комунікації. 4. Основні складові частини стратегічних комунікацій. 5. Міжнародні наукові центри з вивчення стратегічної комунікації. 6. Канали стратегічної комунікації. Стратегічні комунікації в роботі з новими джерелами інформації.

Список використаних джерел.

1. Карпчук Н. П. Стратегічна комунікація ЄС як засіб у боротьбі з дезінформацією. *Політичне життя*. 2019. № 1. С. 52–58.

2. Комунікаційний інструментарій для державних службовців. Київ, 2018. 136 с. <https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/communication-toolkit-a4u-mip-ukr.pdf> (дата звернення: 25.10.2022).

3. Осмолівська А. О. Економічна, політична та соціальна кризи Європи в ХХІ столітті. *Політичне життя*. 2019. № 2. С. 80–85.

4. Піпченко Н. Трансформація зовнішньополітичної комунікації ЄС, Німеччини та України. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. № 2(13). С. 91–101.

5. Рачинська О. А. Комунікативне партнерство як механізм оптимізації комунікативної взаємодії у сфері публічного управління. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2020. Вип. 2(45). С. 135–145.

6. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах: монографія / Бебик В. М., Копілька В. В., Макаренко Е. А. та ін. Київ: Вадекс, 2019. 442 с.

7. Терещеня О. В. Стратегічні комунікації у науково-теоретичному дискурсі. *Communications and Communicative Technologies*. Випуск 20. 2020. С. 116–121.

8. Федонюк С. Розвиток концепції стратегічних комунікацій ЄС / С. Федонюк, І. Карпчук. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. № 2(13). С. 44–65.

9. Фролова О. М., Мирончук Л. М. Стратегічні комунікації як засіб врегулювання міграційної кризи в ЄС. *Політичне життя*. 2021. № 2. С. 135–140.

10. Цікул І. Особливості комунікаційного супроводу діяльності зовнішньополітичних інститутів влади в сучасних демократіях. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2022. № 45. С. 193-204. <https://doi.org/10.31861/mhpi2022.45.193-204> (дата звернення: 22.10.2022).

11. Borrell Josep (2021). A Strategic Compass for Europe. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/eu-strategic-compass-by-josep-borrell-2021-11?barrier=accesspaylog>

12. Shared vision, common action. A stronger Europe: a global strategy for the European Union's foreign and security policy. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3eaae2cf-9ac5-11e6-868c-01aa75ed71a1>

ДИПЛОМАТІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УМОВАХ ПОЛІЦЕНТРИЧНОГО СВІТОУСТРОЮ ХХІ СТОЛІТТЯ: МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ, КОМУНІКАЦІЙНИЙ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРСИ

*Ціватий Вячеслав Григорович,
к.і.н., доцент, Заслужений працівник
освіти України, член правління Наукового
товариства історії дипломатії та
міжнародних відносин, Київський
національний університет імені Тараса
Шевченка*

Інформаційна політика та інформаційна безпека Європейського Союзу набирають свого активного інституціонального розвитку з початку 2000-х років ХХІ століття.

Особливої значущості набуває і стає інституціонально важливою складовою діяльності дипломатичної служби Європейського Союзу саме процес диджиталізації в документообігу та зберіганні архівних документів, процес розширення цифрових інформаційних систем у практиці дипломатії та державної служби.

Усі міжнародно-політичні, соціокультурні та політико-дипломатичні сучасні процеси в Європі так чи інакше відображають дві суперечливі тенденції: прагнення єдності й прагнення відокремлення. В основі кожного устремління лежить інформаційно-психологічний фактор і соціокультурний фактор: самоідентифікація людини як члена певної групи людей, стимульована певними соціокультурними умовами [4, с. 27–30].

Прагнення єдності формувалося виходячи із численних ідей, поширюваних європейською територією протягом усієї інституціональної історії. Релігійні, філософські, політико-правові, культурні ідеї переміщалися Європою, створюючи передумови для подальшої інтеграції та доктринальної інституціоналізації на основі загальних традицій, що зароджуються в нових соціокультурних та міжнародно-політичних умовах.

Поширення знань, створення єдиної системи освіти, розвиток інформаційних технологій стали тими факторами, що визначають розвиток самосвідомості жителів європейських земель, що спонукають їх усвідомлювати себе частиною Європи та ідентифікувати себе – європейцями [9, р. 48–52; 12].

Інформаційно-комунікативний простір Європи заповнюється елементами цифровізації та формуванням цифрового суспільства.

Модель дипломатії Європейського Союзу набуває інноваційного змісту й інституціонального наповнення.

Дослідницька мета цієї статті полягає у визначенні місця об'єднаної Європи в міжнародному інформаційно-комунікаційному просторі. Важливо акцентувати увагу на тому, що на європейському просторі необхідно, у першу чергу – забезпечити цифровий суверенітет Європейського Союзу (ЄС) у контексті політики глобального управління даними, що передбачає створення самобутнього європейського інформаційно-телекомунікаційного простору, незалежного від будь-якого зовнішнього впливу.

Саме цифровий суверенітет для Європи є гарантією забезпечення її стратегічної автономії в умовах зростаючого впливу США та Китаю як ключових акторів світової політичної системи в цифрову епоху, нових центрів сили у поліцентричному просторі ХХІ століття. Дана публікація продовжує попередні дослідження автора [5, с. 26–29].

Основні протиріччя інтеграційних устремлінь зародилися в епоху початку великих географічних відкриттів і поділу сфер економічного впливу. Конкуренція та боротьба за владу стимулювала розвиток ідеї відокремлення, націоналістичних ідей суверенних держав, які спонукали окремі суспільні системи (дипломатичні системи; соціокультурні системи; політико-правові системи тощо) усвідомлювати себе як відмінні від інших виходячи з будь-яких характеристик і критерійних ознак.

Сучасні поняття «європейська ідентичність» та «культурна різноманітність» – це сукупність цінностей, що зумовлюють відповідно самосвідомість індивіда як жителя Європи чи як представника своєї національної держави.

Завдання європейських інститутів зі зміцнення та розвитку інтеграційних процесів в інформаційній сфері будується на вирішенні протиріччя між цими двома явищами.

Національна розрізненість інформаційного простору Європи надає істотний вплив на процес набуття європейської ідентичності, а в політичному плані – на відсутність на окремих інституціональних етапах підтримки громадянськості й політичних інститутів Європейського Союзу [12; 13].

Культурне розмаїття та національний інформаційний інтерес зберігається за європейськими інститутами за рахунок принципу субсидіарності, який встановлює межі повноважень Європейського Союзу щодо національних інформаційних просторів, зокрема регулювання змісту інформаційних повідомлень залишається у сфері національного відання.

Під впливом вище зазначених міжнародно-політичних інформаційних процесів актуалізується питання про те, якими засобами і дипломатичними інструментами може бути забезпечено єдність європейського комунікативного публічного простору, зокрема – через інформаційні системи та інтернет залучати до міжнародно-політичного та політико-дипломатичного середовища нових акторів міжнародних відносин [3, с. 119–122].

Аналіз інституціональних етапів розвитку інформаційно-комунікаційної політики Європейського Союзу надає можливість проаналізувати і систематизувати особливості форм механізмів створення нового комунікативного простору та обміну інформацією. Одним із таких прикладів – є започаткування з 2005 року в Європейському Союзі активного законодавчого процесу з формування європейської публічної сфери в інтернет-просторі.

І як позитивний результативний наслідок – збільшується кількість онлайн-проектів, які безумовно сприятливо інституціонально впливають на налагодження інформаційно-комунікативного діалогу між європейськими структурами та громадянами об'єднаної Європи [14].

Такі онлайн проекти постійно модифікуються, систематично оновлюються і регулярно доопрацьовуються, що у свою чергу – сприяє підвищенню їх якості та конкурентоздатності.

Визначальний вплив на сучасні інформаційні та інформаційно-комунікаційні процеси в Європі має інтеграція. Інтеграційний процес розпочався з розробки спільної політики в галузі вугільно-металургійної промисловості і закінчився створенням глобального європейського наднаціонального та мультикультурального співтовариства [11].

У ході регулювання своєї інституціональної діяльності, європейським інституціям доводиться враховувати все різноманіття культур, традицій та інтересів країн-членів Європейського Союзу.

Європейський Союз будує свою політику на основі духу єдності та цілісності за збереження національних відмінностей і особливостей міжкультурної комунікації. Створення та підтримання цього духу неможливе без загальноєвропейської інформаційної політики, що сприяє взаєморозумінню, взаємоповазі, формуванню єдиних соціальних і політичних цінностей, цілей та ідеалів.

Оскільки Європейський Союз не є державою в традиційному сенсі, то його інформаційна політика матиме постійно наддержавний характер. Інформаційна політика Європейського Союзу має відповідати інтересам самої Спільноти і при цьому не обмежувати інтереси країн-членів та європейців [6].

Це можливо лише за умови забезпечення інституціонального та міжкультурного діалогу, спрямованого на спільне прийняття рішень у різних сферах життя. Ця особливість визначає двосторонній характер інформаційної політики Європейського Союзу (ЄС).

Інформаційну політику Європейського Союзу можна визначити як інформаційно-комунікаційну діяльність інститутів Євросоюзу, яка, відповідно до цілей Європейського Союзу, національним інтересами країн-членів та громадян об'єднаної Європи, спрямована на створення та підтримку функціонування єдиного європейського інформаційно-комунікаційного, інформаційно-безпекового і купівельно-інформаційного просторів [10].

Базові засади інформаційної політики Європейського Союзу можна умовно розділити на три групи, прийнявши за основний критерій інтереси та цінності трьох ключових сторін: суспільства загалом, національних держав та Європейського Союзу [7, р. 159–185; 8].

Ці принципи визначаються: соціально-політичними цінностями, прийнятими в об'єднаній Європі (закріплені загальноєвропейськими законами, прийнятими ЄС), інтересами Європейського Союзу (сформульовані законами та директивами ЄС, заснованими на нормах міжнародного права), національними інтересами країн-членів ЄС (сформульовані членами, та які відповідають нормам міжнародного права та законодавству Європейського Союзу) [1, с. 30–33; 9, р. 48–52].

Інформаційні рішення потребують свого оновлення і в такій інноваційній сфері як людський фактор та інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Це багатоаспектна проблема сучасних питань і факторів трудових ресурсів в Європейському Союзі, зокрема – соціально-економічна, технологічна і соціокультурна складові [10].

Потенційний ринок для інноваційних рішень у сфері інформаційно-комунікаційних технологій для різних вікових категорій має ключове, а певною мірою – і визначальне значення для перспектив європейського соціуму та

європейської економіки, міжнародних економічних відносин та інструментів економічної дипломатії в Європейському Союзі [13].

Інформаційно-комунікаційне середовище Європейського Союзу охоплює усі сфери публічної діяльності та міжнародних відносин: дипломатія, політика, управління, переговори, етикет міжнародної ввічливості, міжнародне право, торговельне право, міжнародна торгівля, міжкультурна комунікація тощо [2, с. 43–47; 11].

Отже, сучасні інтернет-комунікації цілком закономірно досліджувати як новий інструмент моделювання та конструювання міжнародних відносин, міжнародно-політичного простору та європейської ідентичності.

Цей досвід практичної дипломатії є досить цікавим і для впровадження його в модель дипломатії України та її дипломатичну систему.

Держава у цифровому суспільстві має залишатися його органічною інституціональною складовою, щоб захищати інтереси своїх громадян у сфері політики, дипломатії, права, міжнародних відносин тощо.

Модель дипломатії Європейського Союзу та її невід’ємна складова – інформаційна політика Європейського Союзу (ЄС) інституціонально формується та розвивається паралельно з інтеграційними процесами в Європі, відповідно до міжнародного законодавства, законодавства Європейського Союзу та законодавства країн-членів у контексті регуляторного і проектного характеру.

Її відмінними рисами є наддержавний характер і прагнення дотриматися інтересів усіх зацікавлених сторін: Європейського Союзу як міжнародної інституції, національних держав та суспільства як на рівні Європи, так і перед інформаційною та комунікативною експансією інших держав.

Інформаційно-комунікаційна, безпекова та інституціональна особливості інформаційної політики Європейського Союзу та процесів диджиталізації моделі дипломатії ЄС заслуговують на їх подальше наукове дослідження.

Список використаних джерел.

1. Кочубей Ю. М. Імідж дипломата – імідж країни. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2001. Вип. 5. С. 30–33.

2. Ціватий В. Г. Дипломатичний протокол, церемоніал та етикет міжнародної ввічливості: модель, інструментарій і національні особливості сучасної дипломатії (теоретико-методологічний аспект). *Гуманітарний корпус. Збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії*. Вінниця–Київ : «ТВОРИ», 2022. С. 43–47.

3. Ціватий В. Г. Модель дипломатії Європейського Союзу та пріоритети зовнішньополітичної стратегії ЄС (1961-2022 рр.): економічний і соціокультурний дискурси. *Гуманітарний корпус: Гуманітарний корпус [збірник*

наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії]. Вінниця–Київ : «ТВОРИ», 2021. Випуск 42. С. 119–122.

4. Ціватий В. Г. Системний аналіз і моделювання в дипломатичних, управлінських і соціально-економічних процесах: міждисциплінарний, інституціональний і теоретико-методологічний дискурси. *Системний аналіз в управлінні: міжгалузеві дослідження*: збірник наукових праць. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ : Ореол-Сервіс, 2022. Випуск IV(4). С. 27–30.

5. Ціватий В. Г., Громико О. А. Поліцентричність сучасного світоустрою: мегатренд ХХІ століття (інституційний контекст). *Зовнішні справи*. 2014. № 08. С. 26-29.

6. Borge R., Cardenal A. Surfing the net: A pathway to participation for the politically uninterested? *Policy & Internet*. 2011. Vol. 3 № 1.

7. Flichy P. Internet et le débat démocratique. *Réseaux*. 2008. Vol. 150. P. 159–185.

8. Generation Europe Foundation. URL: <http://www.generation-europe.eu> (дата входження : 27.10.2022).

9. Haegel F. La démocratie et ses nouveaux fonctionnements. *La science politique*. 2009. Vol. 350. P. 48–52.

10. Information and Communication Technologies for Active Ageing: Opportunities and Challenges for the European Union. Volume 23: Assistive Technology Research Series. Edited by M. Cabrera, N. Malanowski. Amsterdam–Berlin–Oxford–Tokyo–Washington, DC : IOS Press, 2009. 285p.

11. Leal-Arcas Rafael. International Trade Relations of the European Union: A Legal and Policy Analysis. Palgrave Macmillan, 2022. 278p.

12. Modern Diplomacy in Practice. Written and Edited by Robert Hutchings, Jeremi Suri. Springer Nature Switzerland AG, 2020. 260p.

13. Public Diplomacy : A New Strategic Imperative, 2016. 196p.

14. Rokkan S. Citizens Elections Parties. Approaches to the Comparative Study of the Processes of Development. Colchester : ECPR Press, 2009. 470 p.

ЕТНОПОЛІТИЧНА ДЕЗІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ

Чернишова Лариса Олексіївна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет*

*імені В. Н. Каразіна,
lchernyshova@karazin.ua
Губа Альона Ейлін
студентка 2-го курсу групи УВ-61
факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна,*

Забезпечення етнополітичної безпеки країни здійснюється на основі формування її етнополітичної стабільності, яка є основою для захищеності її соціальнополітичної системи, збалансованого розвитку. Порушення цієї системи призводить до політичного дезбалансу, дезінтеграційних етнічних процесів. Прикладом цього є політичні події, які розпочалися в Україні в 2014 році. Придушення та вплив на протистояння українського народу проти зміни обраної євроінтеграційної стратегії, прийняття антидемократичного законодавства, що порушувало права забезпечення демократичних свобод громадянами України, передбачених Конституцією, спричинили масштабний конфлікт між владою та частиною населення, призвели до дестабілізації суспільної та політичної ситуації. У цих умовах був спровокований етнополітичний конфлікт на Донбасі та в Автономній Республіці Крим, який пізніше переріс у гібридну війну в 2014 році та у повномасштабну в 2022 році.

Основними передумовами, що спричинили цей етнополітичний конфлікт, на нашу думку, були:

1) низька ефективність етнонаціональної політики України щодо нейтралізації загроз цілісності держави, зокрема у регіонах, які населені значною часткою національних меншин, нав'язування іноземної присутності в державі;

2) низький рівень ефективності окремих інститутів етнічної національної політики, а саме: отримання статусу національної меншини, формування та розвиток культурної автономії, що посилює політизацію етнічності та дезінтеграційні процеси національних меншин України;

3) надмірна самостійність регіонів у етнокультурних, мовних питаннях, невідповідність розселення етнічних спільнот системі адміністративно-територіального устрою призвели до вимог автономізації регіонів проживання, закликів до федерального устрою України як альтернативи унітарному;

4) низький рівень розвитку, кризові політичні процеси призвели до посилення сумнівних настроїв національних меншин щодо легітимності влади та апелювання до етнічної батьківщини з метою захисту прав;

5) історичний розвиток України та входження в історичному аспекті її територій до складу інших держав;

б) агресивна зовнішня політика сусідніх держав, втручання в політико-економічний розвиток країни, призив національних меншин до агресії та сприяння анексії територій;

7) політичний та культурний розкол України спричинений етнополітикою політичних партій, лідерів країни, що призвів до посилення регіональних культурних відмінностей, протистояння східних та західних регіонів країни у всіх сферах.

Розвиток етнополітичного конфлікту в Україні відбувався за розробленим та відпрацьованим алгоритмом для пострадянських держав (Грузії, Молдавії): регіон, густонаселений національною меншиною та незадоволений етнічною політикою або політичним курсом країни, підбурювався до протестів, сецесії, розгортання гібридної війни та виходу. Пропагандистський інформаційний вплив штучно призводив до такого невдоволення, що вихід із складу територіальної цілісності країни сприймався як найбільш ефективний шлях вирішення створеного внутрішнього етнополітичного конфлікту, до якого долучався вплив зовнішніх чинників, перетворюючи його на зовнішньополітичний конфлікт. З метою захисту національної меншини приєднувалася етнічна батьківщина, провокуючи ескалацію конфлікту за рахунок надання військової, фінансової, політичної допомоги, порушуючи при цьому принцип суверенності держави [1].

Росія, скориставшись політичною кризою, анексувала Автономну Республіку Крим та спровокувала розгорання сепаратистського руху на Донбасі. Для етнополітичної дезінтеграції в Україні характерним є примусовий аспект з боку Росії, який домінує над об'єктивним, оскільки дія впливу зовнішнього чинника стала визначальною.

На сьогодні процес дезінтеграції в Україні в умовах воєнної агресії Росії продовжується. РФ оголосила про анексію окупованих територій нашої держави, а саме: Донецької, Луганської, Херсонської та Запорізької областей.

Застосування етнополітичної дезінтеграції, як технології, на щастя, не вдалося в інших регіонах України, таких як Закарпаття, де тривалий час здійснюється політичний тиск на питання етнічної приналежності та правового статусу з боку русинського етносу [2]. Використання РФ руху власних національних меншин з метою дестабілізації політичної ситуації в Закарпатті було спрямоване на продовження політичної та етнічної дезінтеграції України. Появі в наслідок цього нелегітимної Русинської народної республіки, аналогічної Донецькій та Луганській народним республікам, які були визнані як терористичні організації, вдалося запобігти.

Разом з тим, у Закарпатській області також Угорщина відкрито проводить етнополітичну інтеграцію населення, постійно зазначаючи на недотримання права етнічних угорців та жорстко захищаючи їх [2]. Нині за підтримки етнічної

батьківщини серед одних із вимог угорської національної меншини є в перспективі автономізація території за рахунок залучення сучасних демократичних інструментів, які можна імплементувати за рахунок українського законодавства [3]. Закарпаття залишається регіоном, до якого пред'являють претензії Угорщина та Росія, діючи узгоджено щодо певних питань та переслідуючи цілі, спрямовані на реалізацію стратегій щодо дестабілізації етнополітичної ситуації в регіоні та поширення сепаратистських рухів серед власних національних меншин [3].

На жаль, ми можемо констатувати, що практика врегулювання етнополітичного конфлікту, а надалі й гібридної війни з боку України та міжнародної спільноти виявилася не ефективною. Стратегія ведення російсько-української війни спрямована проти слабких місць нашої держави та країн Заходу, США, НАТО. Починаючи з 2014 року ні в Україні, ні на Заході не було проведено всебічного дослідження з приводу аналізу та оцінки наслідків гібридної війни, які повинні були стати основою для подальшої розбудови сектору безпеки та оборони як України, так і групи країн-партнерів з метою боротьби з агресором. Все це призвело до ескалації конфлікту та переродження його в повномасштабну війну Росії проти України.

Передумовами для загострення ситуації стали:

- постійне порушення РФ діючих норм і правил міжнародного права ще з часів розпаду Радянського Союзу, продовження практики гібридної політики по відношенню до міжнародних організацій та інших країн;
- не належне виконання РФ міждержавних договорів з Україною;
- низька ефективність або бездієвість впливу міжнародних регіональних та глобальних організацій в сфері безпеки на вирішення сучасних міжнародних збройних конфліктів та втрата їх авторитету;
- надмірне задіяння воєнної сили РФ з метою впливу на процес вирішення міждержавних спорів поза встановленого механізму міжнародної безпеки;
- злочинність та мародерство окупаційної сторони в Криму та в частині Луганської та Донецької областей, вивезення техніки, обладнання, технічної документації підприємств різних галузей промисловості;
- маніпулювання з боку Росії питаннями постачання егенгоносіїв, а саме природного газу до України та країн Європи, зміна політики транзиту палива через Україну;

- торговельно-економічний тиск РФ на Україну [3].

На сьогодні в умовах повномасштабної війни Росії проти України основними напрями боротьби за власну територіальну цілісність, за дотримання норм демократичного розвитку та свободи, що будуть передумовами для подальшої перемоги України, вітчизняний уряд та країни-партнери вбачають:

- солідарність народу України в боротьбі проти країни-агресора;
- спільні зусилля країн-партнерів щодо ліквідації загрози, яку представляє Росія для усього світу, введення військових та невійськових засобів, які змінять ситуацію в довгостроковій перспективі;
- формування в інформаційному просторі потужного контенту щодо героїчного протистояння України проти РФ, розповсюдження доказів звірств агресора та порушення норм міжнародного права, долучення різних вітчизняних та зарубіжних громадських організацій з метою підтримки України та впливу через суспільство на пригнічення проросійських провладних структур, що ускладнюють прийняття в деяких країнах політичних рішень щодо допомоги та протидії агресору разом з нашою державою;
- підтримка країн-союзників України, збільшення її воєнного потенціалу з метою протистояння воєнним діям РФ, забезпечення безпеки держави та відновлення територіальної цілісності;
- залучення міжнародних організацій до вирішення міжнародного конфлікту та глобальних наслідків, що спровоковані повномасштабною війною;
- збереження демократичних норм і процедур у воєнний період та підтримка економіки України;
- підготовка у майбутньому коаліцією країн-партнерів міжнародного договору з умовами та гарантіями безпеки України або членство в НАТО.

Список використаних джерел:

1. Явір В. А. Етнополітична інтеграція та дезінтеграція у сучасному світі: політикоправовий концепт, Київ. 2018, с. 272.
2. Кресіна І. О. Національно-культурна автономія: правовий шлях вирішення русинської проблеми. Стратегічні пріоритети. 2017. № 1. С. 21-32.

3. Явір В. А. Закарпаття як об'єкт етнотериторіальних претензій Угорщини та Росії: порівняльний аналіз стратегій та цілей. Політичне життя. 2018. № 3. С. 83-91.

УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКА ТА МАКЕДОНСЬКО-БОЛГАРСЬКА ВІЙНИ ЗА ІСТОРИЧНУ СПАДЩИНУ У 1991-2022 РОКАХ: СПРОБА ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ

*Чиж Віталій Артемович,
аспірант факультету історії і права
кафедри Історії України Харківського
національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди,*

Актуальність теми обумовлена реаліями сьогодення. Україна є кандидатами на вступ до Європейського союзу. На фоні Євроінтеграції країна проводить історичну політику, яка має закріпити її, як історично складену і самостійну державу. Окрім того, вона претендує на історичну спадщину, що викликає неправомірне обурення у сусідів. За таких умов, для нашої країни був би цікавим досвід інших держав, у яких державотворчі процеси відбуваються за схожим сценарієм. Їх досвід та практики допоможуть нашій державі скорегувати власну, взявши кращі взірці та уникнути помилкових дій. З огляду на це значний інтерес становить політика пам'яті, яку проводять у Північній Македонії, і яка теж заперечується сусідів. Україна, як і Північна Македонія, мають в своєму складі території, котрі колись юридично належали іншим державам. На цих територіях останні впроваджували політику, що мала привести до домінування їх культури та підміняли історичні наративи. Це призводило до асиміляції, і як результат – припинення існування народу. Проте у випадку з македонцями та українцями повного знищення історії не відбулось, а народна пам'ять залишилась живою. Однією із головних ознак окремоті народу є його власна мова, яка склалась в результаті історичного розвитку. Саме мова часто стає «наріжним каменем» як для України, так і для Македонії. В обох випадках сусіди намагаються нівелювати їх самостійність, посилаючись часто на ефемерні докази. Шляхи цих нівеляцій часто різні – від простих заборон до намагань уніфікації. Другим «наріжним каменем» стає умова виникнення державності, як явища. Як і Україна, так і Північна Македонія потерпають від нападків сусідів з приводу своєї державності. При цьому зазначимо, що такого роду нападки часто виникають через імперіалістичну та шовіністичну політику з боку цих сусідів. Окрім того, ці сусіди можуть бути навіть в одному політичному таборі, як це

бувало з Росією та Болгарією. Таким чином, порівняння війн за історичну спадщину України та Росії, а також Північної Македонії та Болгарії є цілком правомірним та актуальним.

Наукова новизна роботи полягає в виявленні спільних рис воєн за історичну спадщину в Україні та Північній Македонії, що дасть змогу розробити рекомендації які можуть бути корисними для обох держав.

Хронологічні межі роботи охоплюють період від 1991 року до 2022 року, тобто, від проголошення Україною і Північною Македонією незалежності, і до отримання Україною кандидатства на вступ та початку переговорів про приєднання до ЄС Північною Македонією.

Історіографія дослідження представлена роботами македонських, болгарських та українських істориків, а також працями істориків російського походження. Зокрема, відмітимо працю М. Міхова, яка присвячена суті проблеми македонсько-болгарського протистояння, П. А. Сідорова, яка направлена на дослідження Македонсько-Болгарських відносин, а також І. Кочева та І. Александрова, направлена на дослідження мовної проблеми. Стаття Г. Півторака присвячена «загальноросійській ідеї» та її неспроможності в Україні.

Джерельна база роботи складається з періодичних інтернет-видань, ресурсів політичних партій, та документів офіційного походження. Вони слугують фундаментом для створення образу історичної політики в досліджуваних країнах.

Македонсько-болгарська війна за історичну спадщину почалась ще за довго до виникнення обох, як незалежних країн. Ще з часів Берлінського конгресу 1878 року, на якому і виникло македонське питання, як проблему міжнародних відносин, відбуваються палкі дискусії в науковій сфері. Дві історіографії, македонська і болгарська, існували паралельно, при чому писали абсолютно діаметрально протилежні речі. Ця криза поглибилась ще й через бажання Й. Тіто зміцнити владу Югославії, і зменшити роль СРСР на Балканах, для чого той виділив Македонію, як окрему республіку в 1946 році. Після проголошення незалежності останньою виникає ряд питань, які стають предметом спору між Північною Македонією та Болгарією: від статусу національних меншин до мовного питання[6].

Якщо ж говорити про Україну та Росію, то тут питання стоїть дещо інакше. Фактично, в 18 столітті почалась підміна понять та назв, що призвело до підміни історичної спадщини. Росія привласнила собі невластиву назву, невластиві символи. Вона привласнила собі традиції, нащадком яких не є в силу походження державницької традиції. Тож аби нівелювати цей маневр підміни, вона вдається до спекулятивних історичних парадигм, які, подекуди, існують і досі. Росія

сьогодні намагається прибрати з історичної арени того, хто є нащадком її вкраденої спадщини. Не даремно ще за часів імперії історіографія була в дусі «триєдиного народу», яку висунув один з сподвижників Петра I Феофан Прокопович. Про її неспроможність на території України писав Г. Півторак, який зазначає, що історично ми маємо більше західного впливу, ніж російського[7].

Як і Росія та Україна, так і Болгарія та Північна Македонія мають в своїй історії період, коли одна країна керувала на території іншої. Зазначимо, що і радянська, і болгарська окупації призвели до серйозних наслідків всередині самих суспільств.

Основними питаннями для сторін суперечки є саме виокремлення самостійного народу. Зазначимо, що і болгари, і росіяни проводять абсолютно однакову політику до своїх сусідів в цьому випадку, адже що Болгарія не визнає македонців окремим народом, що Росія – українців. В обох випадках простежується тенденція до культу «старшого брата». Болгарія використовує наратив про те, що македонці і болгари – один народ, а період окупації Болгарією частини Югославії за часів Другої світової називає періодом, коли «брати були вільними». Саму ж македонську ідентичність на цій території нав'язали, і створили штучну націю. На думку болгарської влади, сама ідея македонців, як окремої нації, виникла через грецьку освітню роботу на цих територіях.

Є це також і в політичних програмах деяких болгарських партій. Так, права партія «Відродження» пише в програмі, що «Болгарія і Македонія – то є дві болгарські держави, розділені штучно» [1]. Тож не дивно, що партія наполягає на тезі про глибоку інтеграцію обох держав, а «кордони між народом мають зникнути». Показовим в цьому плані є вислів першого президента Ж. Желева, буцімто «Визнання македонської державності не означає визнання македонського народу» [9]. Цей вислів може описати всю ту політику, яку Болгарія проводить Македонії та її євроінтеграції. Інша партія, «ГЕРБ» в своїй програмі на пряму говорить про те, що має бути підписаний договір з Північною Македонією, який би закріпив «Історичну справедливість». Окрім того, вони виступають за боротьбу за те, аби «дискримінація македонських болгар припинилась» [2]. Що має містити цей договір, а також в чому виражається дискримінація – не описано.

Однією з головних проблем для болгар є проблема «македонської меншості». Так, Софія не визнає їх права на самоідентифікацію, і вважає болгарами. Дзеркальна проблема існує і в Північній Македонії, і, як говорить болгарська влада, там болгари піддаються дискримінації з боку місцевого істеблішменту.

Опираючись на вищесказане, не можна не погодитись з тим, що Російська Федерація використовує якщо не схожі, то ідентичні наративи на адресу

українців. Для них українці також є частиною російського народу. І це наглядно демонструє стаття президента Російської Федерації В. Путіна. Нації ж, за їх припущенням, вигадані. Так, якщо Болгарія говорить про те, що македонців вигадав Й. Тіто, то Росія використовує збірний, культивований ще за радянських часів образ «заходу», який розділив великий народ, і забрав територію.

Для того, аби довести неспроможність українців та македонців до незалежності, Росія та Болгарія на різних рівнях намагаються довести, що мови народів – це штучні мови, які створені політиками, аби послабити обидві держави. Так, українська мова – штучна, і створена різними народами, а от македонська мова – то взагалі діалект болгарської, який за влади Югославії звели в літературну норму.

Болгарія буде навколо мови всю свою політику щодо Північної Македонії. Така тенденція простежується з боку Болгарії ще з моменту проголошення незалежності Скоп'є в 1991 році. Показовим тому є вищезазначений вислів першого болгарського лідера. Окрім того, в 1994 році стався політичний прецедент, коли дві країни мали б підписати договір про співпрацю в сфері культури. П. Смірнов зазначає в статті, що М. Тодорков, тодішній міністр культури, не став підписувати договір, в якому містилась фраза про македонську і болгарську мову, як про різні [5]. Дослідник робить припущення, що такого роду вислів є наслідком проведення політики проти македонської мови з боку Софії [8].

Ще одним спірним питанням для Росії і України, а також Болгарії та Північної Македонії слугує пантеон національних героїв або діячів. Для Києва та Москви таким пантеоном є члени ОУН та УПА а також діячі радянського періоду, а от для Софії і Скоп'є – югославська спадщина, а також пантеон діячів, які кожна з країн визнає своїми, зокрема, Г. Далчев, чи той же цар Самуїл. І якщо з приводу царя Самуїла в 2017 році був досягнутий компроміс, то з приводу Г. Далчева спір ведеться до сих пір. Відтак, болгарии вимагають, щоб уряд Північної Македонії визнав революціонера етнічним болгариним, в той час як македонці його вважають своїм[4]

Наріжним каменем для обох ситуацій є «проблема центру». Так, Росія вважає, що вона є наслідувачем Київської Русі, а центр після 1240 року перемістився до Москви, а Україна – що вона, і центр змістився до Володимира та Галича.

Болгарія і Північна Македонія ж мають спір щодо центру слов'янської писемності і спадку Кирила та Мефодія, які згідно болгарській історичній парадигмі – болгарии, а от згідно македонської – македонці. Корінь проблеми полягає в тому, що і Кирило, і Мефодій мали учня, що створив кирилицю – Климента. Він жив в Охридї, де і розвивалась писемність, і це територія

Північної Македонії. Проте контраргументом з боку болгар є те, що життя Климента пройшло в Болгарському Царстві, тобто, в протоболгарській державі.

Говорячи Українсько-російське протистояння, то тут Росія називає себе наслідницею Давньої Русі, адже вона, як зазначає російська влада, зберегла державність, в той час як Київ був знищений монголами. Окрім того, вона зберегла істинну церкву, яка тепер є частиною патріархату. Проте не всі з цим погоджуються. Деякі дослідники, при чому російські, зокрема, той же професор Ю. Пивоваров, заперечують цьому твердженню, наводячи паралелі реальної російської моделі керування з монгольською. Так, на телеканалі «Культура» був показаний виступ історика перед студентами МДУ імені М.В. Ломоносова, де він приводить в доказ відсутність демократії, а також верховенство насильства та недотримання договорів з сусідами [3]. Ці слова були сказані за 2 тижні до Іловайської трагедії 2014 року, яка їх повністю підтвердила.

Україна ж спирається на спадщину Київської Русі, коли йдеться про державотворчий процес. Держава використовує символи Великих князів київських. Дуже показовим в цьому випадку є дизайн односторонньої монети зразка 2004 року, яка, за дизайном, якщо не копіює, то відсилає до монет часів Володимира Великого. Окрім того, показовим в цьому плані є отримання Томосу, і створення ПЦУ. Таким чином держава виокремлює себе на фоні як політичному, так і історичному. Подібне було зроблено і в Північній Македонії, проте ще за часів комуністів – 1964 року. Це було зроблено за для того, аби зменшити можливості спекуляції з боку Болгарії з приводу македонії.

Проте протистояння України і Росії на історичному поприщі має одну принципову відмінність з війною за історичну спадщину між Македонією та Болгарією – асинхронність. Можна сказати, що конфлікт між Софією і Скоп'є був завжди з деякими періодами посилення чи послаблення. Україна і Росія в цьому контексті мали період, коли українська історіографічна традиція спиралась саме на російську, і писалась в її дусі. Зокрема, до подій 2013-2014 років ті питання і постаті, які сьогодні сприймаються як норма, були або під табу, або мали негативну конотацію. До таких можна віднести ті ж наративи стосовно ОУН, УПА, С. Бандери, Р. Шухевича. Інші ж події з позитивних почали трактуватись як вкрай негативні. Так, це різного роду події радянських часів, особистості, культурні діячі. Це пов'язано, насамперед, з коротким періодом незалежності та зміною історичної парадигми.

В Північній Македонії праці з її легітимізації визнавались навіть самою владою, під якою та була. Часто «Македонське питання» ставало спекулятивною зброєю спочатку в руках Османської Імперії, а потім і в руках Югославії. Македонія була вигідна цим державам, адже вона не давала посилюватись Росії.

Фактично, те протистояння, яке ми бачимо сьогодні, є продовженням того, що виникло ще в ХІХ столітті.

Подібність цих двох протистоянь виражається, перш за все, в наборі тих наративів та проблем, що постали перед протиборчими сторонами. Виокремимо спільні індикатори симілятивності:

- Проблема етнічної належності;
- Проблема середньовічної спадщини;
- Лінгвістична проблема;
- Проблема церкви.

Всі вище зазначені проблеми в різній мірі розроблені інститутами країн. Так, наприклад, Північна Македонія і Болгарія мають більшу акцентуацію в сфері етнічної належності та лінгвістичної проблеми. Україна і Росія більшу увагу приділяють проблемі центру, яка відсилає нас до середньовіччя.

Проте в цих протистоянь за історичну спадщину є принципова відмінність – їх тривалість. Так, болгари та македонці сперечаються вже більше століття, в той час як українці та росіяни почали активну фазу протистояння менше 10 років тому. До того часу, з 1991 по 2014 історіографічна українська традиція часто спиралась саме на радянський наратив.

Можна зробити про спільну історичну модель для Болгарії та Росії. Це може бути наслідком комуністичного, або навіть імперського спільного минулого в цих двох країнах. Окрім того, можна твердити і про деяку симілятивність дій в цих двох державах з приводу своїх сусідів.

Список використаних джерел.

1. Цели и програма. Възраждане. Офіційний сайт. Електронний доступ. Дата звернення – 13.10.2022. URL: <https://vazrazhdane.bg/programa>
2. Външна политика». ГЕРБ. Офіційний сайт. Електронний доступ. Дата звернення – 13.10.2022. URL: <http://www.gerb.bg/bg/pages/otcheti-za-predizborni-kampanii-88.html>
3. Історична правда. Випуск від 11 серпня 2014 року. Електронний доступ. Дата звернення – 13.10.2022. URL: <https://www.istpravda.com.ua/short/2014/08/11/143948/>
4. Історична правда. Випуск від 3 жовтня 2019 року. Електронний доступ. Дата звернення – 13.10.2022. URL: <https://www.istpravda.com.ua/short/2019/10/3/156322/>
5. Кочев И., Александров И. Документи за съчиняването на македонския книжовен език. Съчиняването на т. нар. македонски книжовен език. Книги за Македония. Електронний доступ. Дата звернення – 13.10.2022. URL: http://macedonia.kroraina.com/ik/ik_2.html

6. Михов М. За „белите полета“ или размишления за българската историография по македонския въпрос. Македонски преглед, 2009, № 4.

7. Півторак Г. Живуча помилка Ломоносова. Ізборник. Електронний доступ. Дата звернення – 13.10.2022. URL: <http://litopys.org.ua/pivtorak/pivt11.htm>

8. Смирнов П. Болгарский вектор внешней политики Северной Македонии: проблема идентичности. Санкт-Петербург, 2021, 11 с.

9. Центральная и Юго-Восточная Европа. Конец XX — начало XXI вв. Аспекты общественно-политического развития. Историко-политологический справочник. отв. ред. К. В. Никифоров. Москва, 2015, С. 163

СПІЛЬНА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЄС ТА США: ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

*Шепелевич Надія Олександрівна,
здобувачка 4-го курсу групи УМВ-42
факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна,*

Актуальність дослідження проявляється у розвитку спільної зовнішньої політики, яка є одним з центральних завдань Європейського Союзу та США. Як стверджує А. І. Веселовський, «для України, яка кров'ю підтверджує свою прозахідну позицію, США відіграють роль силового протектора, а ЄС – роль модератора в реалізації реформ та економічного партнерства» [1].

Метою роботи є розкриття пріоритетних напрямів спільної зовнішньої політики щодо поглиблення співпраці ЄС та США та застосування цього досвіду в Україні.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити наступні завдання:

– з'ясувати позицію ЄС і США стосовно України і російської військової агресії;

– відстежити спільне у зовнішньополітичних стратегіях ЄС та США;

– розглянути пріоритетні напрямки співробітництва між ЄС та США.

Якщо брати до уваги історичну ретроспективу, то на момент зародження ЄС навіть не існувало інституційної бази для співпраці з Америкою. Інституційна база була утворена в міру створення нових наднаціональних органів, які встановлювали єдині правила для Європи. Зараз ця співпраця набула розвитку між сучасним ЄС та США. Спільна зовнішня політика цих країн має відношення і до України.

Україна наразі максимально зацікавлена у прискореній інтеграції до політичних та оборонних структур Заходу. Для цього українські політики вже зробили перший крок, здійснюючи якісну стратегічну зовнішню комунікацію в діалозі як із уповноваженими представниками, так і з суспільством Заходу. Україні вдалося частково подолати «трансатлантичну тріщину» між ЄС та США з ряду питань щодо яких за каденції Д. Трампа були поглиблені протиріччя. Україні навіть вдалося посприяти поглибленню співпраці Америки з ЄС [2].

Становлення України як члена європейського співтовариства відповідає інтересам і ЄС, і США тому що Україна як країна розмежування буде активно забезпечувати безпеку та оборонну політику Заходу. ЄС і США також мають спільні цілі, коли йдеться про порядок денний реформ в Україні. Обидва актори прагнуть до зміцнення верховенства права та створення потужних українських інституцій для консолідації демократії у країні. Підтримка США подальшої інтеграції України в ЄС може стати потужним двигуном таких реформ.

Офіційні особи США в цьому контексті відіграють важливу адвокаційну роль у Європі, пропагуючи переваги тіснішої співпраці з Україною. Хоча війна, розв'язана Росією, змінила уявлення про Україну та її місце в Європі, в ЄС залишається значний скептицизм щодо питання української інтеграції. Сполучені Штати можуть допомогти в цій дискусії, наголошуючи на перевагах інтегрованої України для трансатлантичних зв'язків і європейської безпеки.

Адже вторгнення Росії в Україну є найбільшою загрозою для Європи з часів закінчення холодної війни. Якщо Володимир Путін не зазнає рішучої поразки, наслідки для європейської безпеки будуть серйозними. Проте, якщо Україна зможе забезпечити військову перемогу, це може прокласти шлях до нової ери європейської стабільності та процвітання. Це явно в інтересах усіх держав-членів ЄС, а також є привабливою перспективою для Сполучених Штатів. В такій ситуації кількість сфер, у яких спостерігається поглиблення співпраці між ЄС та США, поступово зростає.

Європейські лідери закликають до припинення вогню та можливих переговорів з Росією, а саме, Папа Римський Франциск висловив занепокоєння ядерною загрозою та військовою ескалацією війни в Україні, закликавши до негайного припинення вогню [8].

Отже, на сьогодні можемо виокремити декілька напрямів спільної зовнішньої політики ЄС та США:

1. Енергетика. ЄС завжди був вразливий до енергетичного аспекту, враховуючи його залежність від експорту енергоносіїв з Росії. У березні 2022 року президент Джо Байден зобов'язався допомогти ЄС зменшити залежність від російського газу, працюючи з «міжнародними партнерами» над збільшенням

поставок скрапленого природного газу (СПГ) до ЄС, і окреслив плани щодо забезпечення додаткових щорічних поставок СПГ до 2030 року [3].

2. Безпека та оборона. Позиції США та Європейського союзу з ключових питань зовнішньої політики та їхньої оцінки глобальних загроз нерідко збігаються. Наявність широкого спектру спільних зовнішньополітичних інтересів відображається у співпраці ЄС та США в рамках НАТО. Так, згідно з Глобальною стратегією Європейського Союзу, невід'ємною складовою роботи ЄС спрямованої на посилення безпеки та оборони Європи є співпраця зі США та НАТО [4].

Стратегічне партнерство ЄС та НАТО отримало додатковий імпульс у 2022 році з початком військової агресії Росії проти України. Так, окрім політичних консультацій на рівні керівних органів та робочих груп було налагоджено співпрацю у галузі стратегічних комунікацій та протидії дезінформації, узгодження оборонного планування у випадках, коли вимоги частково збігаються, діалог з питань військової мобільності та штабна взаємодія в Україні [4].

3. Дипломатичні відносини. Війна Росії проти України зміцнила дипломатичні зв'язки США та ЄС. Сполучені Штати та ЄС тісно координували дії щодо санкцій, і багато санкцій ЄС і США є ідентичними або схожими по суті [7]. Разом з іншими партнерами ЄС і Сполучені Штати створили робочу групу для забезпечення ефективного впровадження санкцій проти визначених осіб і компаній і оголосили про плани призупинити преференційний режим торгівлі Росії згідно з правилами Світової організації торгівлі.

Таким чином, спільна зовнішня політика ЄС та США відіграє важливу роль для подальшої інтеграції України в ЄС через пріоритетні напрями спільної зовнішньої політики щодо поглиблення співпраці та застосування цього досвіду в Україні.

Список використаних джерел.

1. Веселовський А. І. Відносини США – Європейський Союз: тенденції та варіанти у середньостроковій перспективі. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-03/veselovsky-20_03.pdf (дата звернення: 23.10.2022).

2. Головань О. О. Можливості поглиблення співробітництва США та ЄС і роль України. *Actual problems of international relations*. № 120 (частина I). 2014. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2356/2091> (дата звернення: 23.10.2022).

3. Енергетична безпека Європи та співпраця ЄС і США. *EEAS*: веб-сайт. URL: https://www.eeas.europa.eu/node/110632_en (дата звернення: 23.10.2022).
4. Євросоюз заявив об активизации сотрудничества с НАТО. *EAD*: веб-сайт. URL: <https://eadaily.com/ru/news/2022/06/21/evrosoyuz-zayavil-ob-aktivizacii-sotrudnichestva-s-nato> (дата обращения: 23.10.2022).
5. Global impact of the war in Ukraine: Billions of people face the greatest cost-of-living crisis in a generation. *UN global crisis response group on food, energy and finance*. №2. 2022. URL: https://news.un.org/pages/wp-content/uploads/2022/06/GCRG_2nd-Brief_Jun8_2022_FINAL.pdf (last accessed: 23.10.2022).
6. Opportunities to deepen EU-NATO cooperation. *BROOKINGS*: website. URL: <https://www.brookings.edu/research/opportunities-to-deepen-nato-eu-cooperation/?amp> (last accessed: 23.10.2022).
7. Russia's Invasion of Ukraine: European Union Responses and Implications for U.S.-EU Relations. *Congressional Research Service*. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IN/IN11897> (last accessed: 23.10.2022).
8. Pope appeals to Putin to stop war and Zelensky to be open to serious peace offers. *Vatikan News*: website. URL: <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2022-10/pope-appeal-putin-zelensky-stop-war-dialogue-peace.html> (last accessed: 24.10.2022).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

МАТЕРІАЛИ ІV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

28 жовтня 2022 року

Українською мовою
текст подається в авторській редакції
Відповідальний за випуск: *Валерія УСІКОВА, Ольга Філатова*
Оригінал-макет: *Валерія УСІКОВА*

Адреса редакційної колегії:
61022, м. Харків, майдан Свободи 6, Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу,
кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, к. 264,
тел. (057) 705-10-59, e-mail: konferenciamvmitab@gmail.com